

Petra Järvinen

**” LAPSEN ETUA MÄÄRITELTÄESSÄ MIELES-
TÄNI PITÄÄ YLEISESTI AJATELLA, ETTÄ
SEN TAVOITTELU ON TOISELTA POIS”
LAPSEN ETU KÄYTÄNNÖN LASTENSUOJELUSSA**

Johtamisen ja talouden tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Lokakuu 2020

TIIVISTELMÄ

Petra Järvinen: ”Lapsen etua määriteltäessä mielestäni pitää yleisesti ajatella, että sen tavoittelu on toiselta pois” – Lapsen etu käytännön lastensuojelussa

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Hallintotieteiden tutkinto-ohjelma, julkisoikeus

Lokakuu 2020

Ohjaaja: Elina Pekkarinen

Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3.1 artiklan mukaan lapsen etu tulee ensisijaisesti ottaa huomioon kaikessa lapsiin liittyvässä päätöksenteossa. Kansallisessa lainsäädännössä lapsen etu on nostettu lastensuojelun tärkeimmäksi periaatteeksi. Keskeisestä asemastaan huolimatta lapsen edun käsitteeseen ja sen sisällölliseen määrittelyyn liittyvä oikeudellinen sääntely on melko vähäistä. Lastensuojelussa toimiville ammattilaisille onkin jätetty laajasti harkintavaltaa niin lapsen edun määrittelyyn kuin sen mukaisesti toimimiseen.

Lastensuojeluun liittyy ominaisena piirteenä tasapainottelu tuen ja kontrollin välillä. Lastensuojelun puitteissa julkisella vallalla on mahdollisuus puuttua radikaalillakin tavalla perheen sisäisiin asioihin ja yksilöiden perusoikeuksiin lapsen edun toteuttamiseksi. Lapsen edun ollessa sisällöltään harkinnanvarainen ja tilannesidonnainen, nousevat lastensuojelussa toimivat ammattilaiset keskeiseen rooliin lastensuojelun toteuttamisen ja lapsen edun määrittämisen kannalta. Tutkimuksen tarkoituksena onkin selvittää, miten lastensuojelussa työskentelevät ammattilaiset määrittävät lapsen edun sisältöä käytännön lastensuojelun sosiaalityössä. Tutkimustehtävään pyritään vastaamaan selvittämällä, millaisena lapsen etu lastensuojelussa näyttäytyy ja millaisia sisältöjä lapsen etu käytännön lastensuojelussa saa?

Tutkimustehtävään on vastattu hahmottelemalla ensin lapsen etuun lastensuojelun kontekstissa liittyvä keskeinen oikeudellinen sääntely, jonka perusteella tutkimuksessa on määritelty lastensuojelun oikeudellinen toimintaympäristö. Tätä oikeudellista tarkastelua on täydennetty kirjoituspyynnön avulla lastensuojelun ammattilaisilta kerätyllä empiirisellä aineistolla, jonka tarkoituksena on kuvata lapsen edun esiintymistä lastensuojelussa käytännön tasolla.

Tutkimuksen tulosten mukaan lapsen edun määrittelyä hankalampaa on kuitenkin useimmiten lapsen edun mukaisesti toimiminen. Tässä keskeiseksi ongelmaksi tutkimusaineiston perusteella nousee biologisiin vanhempiin liittyvät tekijät sekä lapsen ja vanhempien välisten, toisistaan mahdollisesti eroavien intressien välinen punninta.

Avainsanat: Lapsen etu, lastensuojelu, lapsen oikeuksien yleissopimus, lastensuojelulaki

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla

SISÄLLYS

LYHENNELUETTELO	IV
KUVIOLUETTELO	IV
1 JOHDANTO	1
1.1 Johdatus tutkimuksen aiheeseen	1
1.2 Aiheeseen liittyvä aiempi tutkimus sekä tutkimustehtävä	3
1.3 Tutkimuksen rajaus	4
1.4 Tutkielman rakenne.....	6
2 METODI JA AINEISTO	7
3 LASTENSUOJELUN OIKEUDELLINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ	12
3.1 Lastensuojelun oikeudellinen viitekehys	12
3.2 Lapsen etu lastensuojelussa	19
4 AINEISTON ANALYYSI.....	28
4.1 Lapsen etu käytännön lastensuojelussa.....	28
4.1.1 Ristiriitainen luonne.....	28
4.1.2 Lapsen edulla argumentointi.....	31
4.2 Lapsen edun määrittelyyn liittyvät tekijät.....	33
4.2.1 Lapsen osallisuus	33
4.2.2 Perhesuhteet ja yhteydenpidon rajoittaminen sijaishuollossa.....	37
5 Lapsen etu lastensuojelussa – teoreettinen jäsenitys.....	45
5.1 Lapsen edun jäsentyminen lastensuojelun toimintaympäristössä.....	45
5.2 Lapsen edun ja sen mukaisesti toimimisen jännitteisyys lastensuojelussa	47
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	50
LÄHDELUETTELO.....	LV
LIITE 1: KIRJOITUSPYYNTÖ	LXI

valmis

LYHENNELUETTELO

EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KKO	Korkein oikeus
Komitea	Lapsen oikeuksien komitea
Lapsenhuoltolaki	Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983 muutoksineen
LOS	Lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991)
LSL	Lastensuojelulaki 417/2007 muutoksineen
PL	Suomen perustuslaki 731/1999
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
THL	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
YK	Yhdistyneet kansakunnat

KUVIOLUETTELO

Numerointi	Otsikko	Sijainti tekstissä
Kuvio 1	Elävän oikeuden rakentuminen Ehrlichin ajatuksia mukaillen	Luku 2, s. 11.
Kuvio 2	Aineistosta esiin nousseet teemat ja alakategoriat	Luku 2, s. 15.
Kuvio 3	Aiheen hahmottuminen analyysin jälkeen	Luku 5.1, s. 49.
Kuvio 4	Keskeiset teemat pelkistettynä	Luku 5.1, s. 50.
Kuvio 5	Lapsen edun teoreettinen jäsentäminen aineiston analyysin perusteella	Luku 5.2, s. 51.

1 JOHDANTO

1.1 Johdatus tutkimuksen aiheeseen

Lastensuojelulla on yhteiskunnallisesti keskeinen tehtävä lapsen hyvinvoinnin ja turvallisen kehityksen varmistajana. Tämä lastensuojelun perimmäinen tarkoitus luo sille kuitenkin ristiriitaisen luonteen. Lastensuojelun on usein kuvattu olevan tasapainottelua tuen ja kontrollin välillä, jossa yhteiskunnan perusyksikkönä nähtävää perhettä pyritään tukemaan lapsen kasvatusvastuussa, mutta jossa julkinen valta voi lastensuojelutoimien avulla puuttua perheen sisäisiin asioihin lapsen hyvinvoinnin vaarantuessa laissa määritellyn kynnyksen yli.¹ Tuen ja kontrollin välisen tasapainottelun lisäksi lastensuojelussa muodostuu kaksijakoinen suhde myös itse suojelun ympärille. Lastensuojelulain säännöksillä pyritään suojelemaan lasta julkiselta vallalta luomalla tarkkoja oikeudellisia ehtoja, joiden tulee täyttyä ennen lastensuojelutoimien oikeutusta, jonka lisäksi lailla suojellaan asianosaisten oikeutta oikeusturvaan. Samanaikaisesti julkiselle vallalle mahdollistetaan kuitenkin tarvittaessa radikaalikin puuttuminen perheen sisäisiin asioihin lapsen suojelun nimissä.²

Tutkielmassa lastensuojelu hahmotetaan kahdesta eri osatekijästä koostuvana kokonaisuutena. Toisaalta lastensuojelu on vahvasti oikeudellisesti säänneltyä toimintaa, jossa oikeudellisella sääntelyllä perustetaan lastensuojelun oikeudelliset reunaehdot. Käytännön tasolla tarkasteltuna lastensuojelu vaatii toimiakseen erilaisia, oikeudellisten reunaehtojen puitteissa tehtyjä ratkaisuja, joiden päätöksentekoprosessi saattaa perustua laajasti muihin kuin oikeudellisiin näkökohtiin.³ Lainsäätäjä on sääntelyllä muovannut lastensuojelun oikeudellisesta viitekehyksestä oikeudellisesti kattavan jättäen samalla käytännön lastensuojelua toimittaville ammattilaisille mandaatin laajan harkintavallan käyttöön yksilöllisissä tapauksissa.⁴ Tämän harkintavaltaa rajaavan ja samalla harkintavallan mahdollistavan lastensuojelun oikeudellisen viitekehyksen keskeisimpänä dokumenttina nousee esiin Yhdistyneiden kansakuntien Lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59–60/1991, LOS). Säättämisen jälkeen lapsen oikeuksien sopimus on noussut keskeiseksi ihmisoikeusdokumentiksi muodostaen siinä esitettyine oikeuksineen oikeudellisen pohjan sopimusvaltioiden lastensuojelujärjestelmille.⁵ Siinä missä LOS toimii

---

¹ Heinonen 2016, s. 244.

² Hakalehto 2018, s. 382.

³ Aer 2012, s. 7.

⁴ Falch-Eriksen – Backe-Hansen 2018, s. 5.

⁵ Falch-Eriksen – Backe-Hansen 2018, s. 2.

lastensuojelullisen lainsäädännön peruskivenä, ohjaa se samalla myös lastensuojelun ammattilaisia päätöksenteossa ja harkintavallan käytössä.

Lapsen oikeuksien sopimuksen luodessa kansainvälisen oikeuden tasolla pohjan lastensuojelulle, kansallisella tasolla lastensuojelun kannalta keskeisin oikeudellinen sääntely on koottu lastensuojelulakiin (417/2007, LSL). Lastensuojelulaki koskee yleisellä tasolla kaikkia lapsia, mutta usein lastensuojelu konkretisoituu vasta sellaisissa tilanteissa, joissa julkinen valta joutuu lapsen edun nimissä tekemään jonkinasteisen intervention perheen sisäisiin asioihin. Suomalainen lastensuojelujärjestelmä nojautuu aikaiseen puuttumisen sekä ennaltaehkäisyyn periaatteisiin korostamalla avohuollon tukitoimien ensisijaisuutta.⁶ Järjestelmää voikin kuvata perhepalvelukeskeiseksi (*family-service-oriented*), jossa perheen sisäisiin asioihin on tarkoitus puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tarjota ensisijaisesti vanhempia tukevia ja kuntouttavia palveluita perheen tilanteen vakauttamiseksi.⁷ Lastensuojelu on kuitenkin ainoastaan yksi osa suurempaa palveluiden kokonaisuutta, jossa se asettuu viimeiselle sijalle.⁸ Lastensuojelun tarpeen on tutkimuksissa todettu kasvavan, mikäli alemmalle tasolle asetettujen kokonaisuuk-
sien eli lasten kasvuolojen tai peruspalveluiden ongelmat ja puutteet kasvavat suuriksi eikä niillä enää pystytä tarjoamaan tehokasta ja oikea-aikaista apua lapsen ja perheen tarpeisiin.⁹ Mikäli tällainen kehitys tapahtuu usean lapsen ja perheen kohdalla lastensuojelun palvelujärjestelmän kuormitus kasvaa.

Lastensuojelun kannalta keskeisessä asemassa olevan lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklan 1. kohdassa säädetään, että kaikissa julkisen tai yksityisen sektorin lapsia koskevissa toimitissa tulee ensisijaisesti ottaa huomioon lapsen etu. Näin ollen lapsen edun ensisijaisuuden periaate ulottuu myös lastensuojeluun. Lastensuojelulain esitöissä lapsen etu on nostettu lastensuojelun tärkeimmäksi periaatteeksi.¹⁰ Lapsen etu tulee ensisijaisesti huomioonotettavaksi aina lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa (LSL 4.1 §). Huolimatta lapsen edun käsitteen ensisijaisuudesta ja keskeisestä asemasta niin kansainvälisessä kuin kansallisesakin oikeudellisessa sääntelyssä, käsitteen sisällöstä ei kuitenkaan ole olemassa yhtenäistä näkemystä. Konsensuksen puutteesta huolimatta lapsen edusta on tullut yhteiskunnallisessa keskustelussa retorisesti tärkeä väline ilman, että käsitteen sisällöstä on yhteisymmärrystä edes keskustelijoiden välillä.¹¹ Konkreettisen sisällön ja konsensuksen puute aiheuttavat käytännön

---

⁶ HE 252/2006 vp, s. 118.

⁷ Gilbert et al 2011, ref. Skivenes – Sørdsal 2018, s. 64.

⁸ Bardy – Heino 2013, s. 33.

⁹ Bardy – Heino 2013, s. 19–20 ja 33–34.

¹⁰ HE 252/2006 vp, s. 117.

¹¹ Ks. esim Freeman 2011, s. 16.

lastensuojelun kannalta ongelmallisen asetelman: kuinka lapsen edun mukaisesti voidaan toimia, mikäli on epäselvää, mitä lapsen etu tarkoittaa?

Käytännön tasolla lainsäätäjä on jättänyt lastensuojelussa toimiville ammattilaisille, erityisesti virkasuhteen puitteissa julkista valtaa käyttäville sosiaalityöntekijöille, mandaatin laajan harkintavallan käyttöön lapsen etua määriteltäessä. Tämän harkintavallan käytössä heitä ohjaa oikeudellinen sääntely sekä oikeusvoimaltaan sitomattomat toimintaohjeet ja ohjeistukset. Näissä korostetaan lapsen edun käsitteen tilannesidonnaisuutta ja avoimuutta, joiden avulla käsillä olevan tapauksen yksilölliset seikat on mahdollista ottaa päätöksenteossa huomioon. Näin lapsen ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin on mahdollista vastata joustavasti ja heitä parhaiten palvelevalla tavalla. Tutkimuskirjallisuudessa näitä samoja lainsäätäjän korostamia seikkoja on kuitenkin kritisoitu miltei lapsen oikeuksien sopimuksen säätämisestä lähtien. Tästä huolimatta on epäselvää, millaisena lapsen edun käsitteen kanssa päivittäin työskentelevät lastensuojelun ammattilaiset näkevät käsitteen, jonka voi samanaikaisesti väittää toimivan niin lastensuojelun keinona kuin tavoitteenakin.

1.2 Aiheeseen liittyvä aiempi tutkimus sekä tutkimustehtävä

Lapsen edun käsite on yksi lapsioikeuden ja LOS:n tutkituimmista teemoista.¹² Varmasti yksi suurimmista syistä lapsen edun käsitteestä tehdyille tutkimukselle on ristiriita lapsen edun keskeisen aseman ja siihen liittyvän sääntelyn epämääräisyyden välillä.¹³ Artiklan väljä muotoilu on jättänyt päätöksentekijälle laajalti liikkumavaraa mahdollistaen monenlaisia tulkintoja.¹⁴ Tutkijat ovat pyrkineet selvittämään lapsen edun sisältöä erilaisissa konteksteissa sekä tarjoamaan erilaisia selitysmalleja käsitteen sisällölliseksi määrittämiseksi ja kokonaisuuden hahmottamiseksi. Esimerkiksi Eekelaar (1994) on pyrkinyt selittämään lapsen edun käsitteellistä sisältöä *dynamic self-determinism* -mallin avulla. Mallin mukaan lapsen edun katsotaan toteutuvan silloin, kun lapsi saa itse kehittyessään omilla valinnoillaan vaikuttaa alkuperäisen päätöksen lopputulokseen.¹⁵ Thomas ja O’Kane (1998) ovat esittäneet lapsen edun sisällöllisen määrittämisen ongelmiksi käsitteen määrittelemättömyyden sekä kulttuurilliset ongelmat. Tutkijoiden mukaan ei ole koskaan kiistattomasti mahdollista tietää, mikä on lapsen edun mukaista tai päästä ymmärrykseen siitä, millaiset arvot ovat tärkeitä oikeuksien ja arvojen saadessa

---

¹² Hodgin – Newell 2007, s. 36.

¹³ Esim. Zermatten 2010, s. 498. Zermattenin mukaan lapsen edun käsite on yksi tärkeimmistä LOS:n säännöksistä, mutta silti yksi vaikeimmista selitettävistä.

¹⁴ Sormunen 2016a, s. 158.

¹⁵ Eekelaar 1994, s. 46–48.

merkityksensä tietynlaisessa kulttuurisessa toimintaympäristössä.¹⁶ Alston ja Gilmour-Walsh (1994) ovat puolestaan pyrkineet selittämään lapsen etua antamalla sille kolme erilaista roolia. Ensinnäkin lapsen etua voidaan käyttää tukemaan, oikeuttamaan tai selkeyttämään jotain toista artiklaa, toiseksi sitä voidaan käyttää tasapainottavana periaatteena ratkaistaessa konflikteja ja kolmanneksi sen avulla voidaan arvioida esimerkiksi lainsäädäntöhankkeita ja toimintatapoja, jotka koskevat lapsia mutta joita ei ole nimenomaisesti säännelty.¹⁷ Erilaisten selitysmallien lisäksi lapsen edulle on pyritty löytämään sisällöllisiä määrittelyjä niin kansallisesta kuin kansainvälisestäkin ratkaisukäytännöstä.¹⁸

Huolimatta laaja-alaisesta lapsen etuun liittyvästä tutkimuksesta, selkeä tutkimuksen tarve löytyy käytäntöä ja teoriaa yhdistävän tutkimuksen saralta. Lapsen edun käsitteeseen liittyvä oikeudellinen sääntely on monitasoista sisältäen niin oikeudellisesti velvoittavaa sääntelyä kuin myös erilaisia ohjeistuksia tukemaan päätöksenteossa. Keskeisestä asemastaan huolimatta lapsen edun käsitettä ei ole ollut mahdollista säännellä tyhjentävästi, ja lapsen edun määrittäminen jättää lastensuojelussa toimiville sosiaalityöntekijöille laajasti harkintavaltaa. Vaikka tätä harkintavaltaa käytetään oikeudellisen sääntelyn luomissa puitteissa, luo se lapsen edun määrittämisestä eräänlaisen eettisen ja moraalisen punnintatehtävän, jossa sosiaalityöntekijöiden edustama julkinen valta ottaa kantaa hyväksyttävään lapsuuteen ja perhe-elämään.¹⁹ Lapsen edun lastensuojeluun liittyvässä päätöksenteossa saaman sisällön voi sanoa olevan eräänlainen päätöksentekijän saavuttama arvovalinta.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten lastensuojelussa työskentelevät sosiaalityöntekijät määrittävät lapsen edun sisältöä käytännön lastensuojelun sosiaalityössä. Tällä pyritään vastaamaan tutkimustarpeeseen käytännön ja teorian välillä. Tutkimustehtävänä onkin selvittää, *millaisena lapsen etu käytännön lastensuojelun sosiaalityössä näyttäytyy, ja millaisia sisältöjä se käytännön lastensuojelussa saa?*

1.3 Tutkimuksen rajaus

Vaikka LOS 3.1 artiklan mukaan lapsen etu tulee ottaa ensisijaisesti huomioon kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa, on tutkimus rajattu koskemaan ainoastaan lastensuojelua ja lapsen

---

¹⁶ Thomas – O’Kane 1998, s. 138–139.

¹⁷ Alston – Gilmour-Walsh 1996, s. 37.

¹⁸ Lapsen edusta korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisukäytännössä ks. esim. Sormunen 2016b. Lapsen edusta korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä ks. esim. Hakalehto 2016b. Lapsen edusta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä ks. esim. Sormunen 2016a.

¹⁹ Pösö 2012, s. 92.

etua lastensuojelun toimintaympäristössä. Puhuttaessa lastensuojelusta tässä tutkimuksessa keskitytään lastensuojeluun kansallisella tasolla ja sillä tarkoitetaan erityisesti lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua, vaikka lastensuojelun kokonaisuuteen lukeutuu myös ehkäisevä lastensuojelu. Ehkäisevällä lastensuojelulla kunnan on mahdollista tarjota perhettä tukevia palveluita myös silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana (LSL 3 a §). Tutkimuksessa ehkäisevä lastensuojelu on tästä huolimatta rajattu tarkastelun ulkopuolelle, sillä ilman tietoista rajausta tiettyyn aihealueeseen lapsen etua koskevasta tarkastelusta olisi tullut tutkimuksen toteuttamisen kannalta liian laaja-alainen. On myös huomionarvoista, että suurin osa empiirisen aineiston vastauksista kohdistuu jollakin tavalla sijaishuoltoon. Näin ollen tutkimus on aineistolähtöisistä syistä analyysiprosessin myötä painottunut erityisesti sijaishuoltoon siitä huolimatta, että määrällisesti suurin osa lastensuojelusta toteutetaan avohuollon tukitoimin.²⁰

Tutkimuksellisia rajoituksia on tehty myös esimerkiksi lainsäädännön ja oikeudellisen sääntelyn esittelemisen kannalta. Tutkimuksen keskiöön on nostettu lastensuojelun ja lapsen edun ensisijaisuuden kannalta keskeisimmät sääntelyinstrumentit niin kansainvälisellä kuin kansallisella tasolla, jonka lisäksi siinä on esitelty tutkimustehtävän kannalta tärkeimpiä tuomioistuinten antamia ratkaisuja. On tärkeää huomata, että tutkimuksessa esitetty oikeudellinen viitekehys ei ole tyhjentävä esitys kaikesta lastensuojeluun ja lapsen etuun liittyvästä sääntelystä, vaan sillä pyritään luomaan ymmärrys siitä toimintaympäristöstä, jossa lapsen etua määritellään, ja niistä oikeudellisista ohjeista, joiden perusteella sitä pyritään määrittelemään.

Viranomaisen harkintavallan käyttöön vaikuttavat tekijät ovat mielenkiintoinen tutkimusaihe, mutta ne on kuitenkin pääsääntöisesti rajattu tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Vaikka olisi mielenkiintoista tutkia niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat lapsen edun käsitteen saamaa sisältöön kulloinkin käsillä olevassa tapauksessa, tämän tutkimuksen tutkimustehtävän kannalta ne eivät kuitenkaan ole relevantteja. Koska tutkimuksen tarkoituksena on selvittää nimenomaisesti lapsen edun käsitteelle annettuja sisältöjä, viranomaisen suorittamaan harkintaan liittyvät tekijät sekä harkinnan laajuuteen ja oikeutukseen liittyvä keskustelu on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle.

Tässä tutkimuksessa lapsella tarkoitetaan kaikkia alle 18-vuotiaita henkilöitä. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 1 §:n mukaan jokainen alle 18-vuotias henkilö on lapsi, ellei kansallisessa lainsäädännössä muuta säädetä. Kansallisessa lainsäädännössä lastensuojelulain 6 §:ssä lapsiksi

---

²⁰ THL 2020, kohta Lastensuojelun käsikirja – Työprosessit – Mitä on lastensuojelu? – Lastensuojelun palvelujärjestelmä.

määritellään alle 18-vuotiaat henkilöt. Tähän perustuen en näe perustelluksi lähteä laajentamaan lapsen käsitettä iällisesti, vaikka tietyt lastensuojelulliset toimenpiteet ulottuvat 18:aa ikävuotta pidemmälle.

1.4 Tutkielman rakenne

Rakenteellisesti tutkielma jakautuu johdantoluvun lisäksi neljään käsittelylukuun ja johtopäätöksiin. Ensimmäisessä, tutkimuksen metodia ja aineistoa koskevassa käsittelyluvussa kuvataan tutkimuksen aineistonkeruuta sekä aineistoa. Tämän lisäksi pääluvussa kuvataan tutkimuksen metodisia valintoja ja kerrotaan empiirisen aineiston analyysiprosessista. Toisessa, lastensuojelun oikeudellista toimintaympäristöä koskevassa käsittelyluvussa hahmotellaan lastensuojelun kannalta relevanttia oikeudellista sääntelyä. Kun kansallisen lastensuojelun oikeudellinen viitekehys on hahmoteltu, istutetaan toisessa alaluvussa lapsen edun käsite edellä kuvattuun viitekehykseen. Pääluvun tarkoituksena on selvittää, millaisen oikeudellisen toimintaympäristön lapsen etuun ja lastensuojeluun liittyvä kansainvälinen ja kansallinen sääntely muodostavat niiden ympärille.

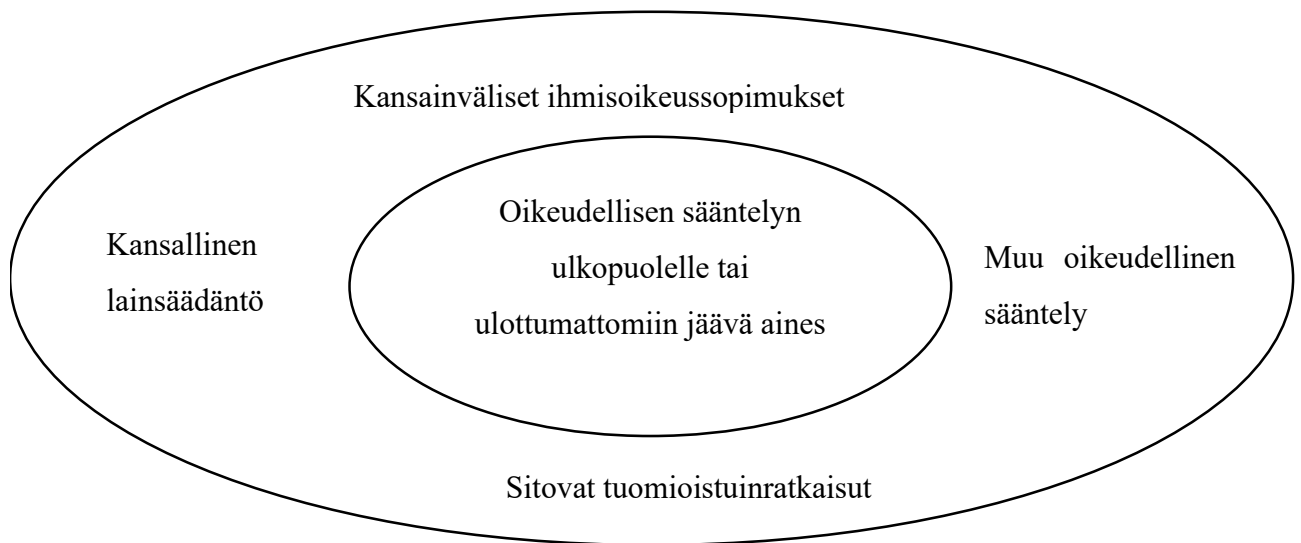
Kolmannessa käsittely keskitytään lastensuojelussa toimivilta ammattilaisilta kerätyn empiirisen aineiston analyysiin. Luku on jaettu temaattisesti kahteen osaan, jossa ensimmäisessä käsitellään aineistosta esiin nousseita havaintoja koskien lapsen edun käsitettä yleisesti lastensuojelun käytännön työssä. Toisessa, laajuudeltaan suuremmassa, alaluvussa käsitellään puolestaan lapsen edun määrittelyyn liittyviä seikkoja jakautuen lapsen osallisuutta käsittelevään lukuun sekä perhesuhteita käsittelevään lukuun.

Viimeisessä käsittelyluvussa esitellään lapsen edun teoreettista jäsentymistä lastensuojelun kontekstissa. Ensimmäisessä alaluvussa käsitellään lapsen edun käsitteen jäsentymistä aineiston analyysin jälkeen. Toisessa pääluvussa syvennyttään tarkastelemaan lapsen edun määrittämisen ja sen mukaisesti toimimisen ympärillä vallitsevia jännitteitä.

2 METODI JA AINEISTO

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, millaisena lapsen edun käsite käytännön lastensuojelun sosiaalityössä näyttäytyy, ja millaisia sisältöjä käsite lastensuojelun kontekstissa saa. Tarkoitukseni on siis tarkastella oikeutta osaksi ulkoa päin ja selvittää, mitä sisältöjä lapsen etu oikeudellisena ilmiönä saa elävän oikeuden (*the living law*) piirissä.²¹ Ehrlich esittää elävän oikeuden määrittämisen olevan oikeussosiologian perusta.²² Elävällä oikeudella tarkoitetaan sellaista oikeudellista aineista, jota ei ole löydettävissä virallisesta oikeudellisesta sääntelystä, mutta joka kuitenkin on määräävässä asemassa käytännössä.²³ Tarkoituksena on tunnistaa sellaisia tekijöitä ja suhteita, jotka lainsäädännön tasolla on ohitettu.²⁴ Elävän oikeuden selvittämisen avulla on mahdollista selvittää lain todellinen toimivuus, jolloin tutkimuksen tuloksilla on myös yhteiskunnallista merkitystä.²⁵ Saadakseni selville tuon elävän oikeuden sisällön hyödynnän tutkimuksessani empiirisen tutkimuksen keinoja, sillä Ehrlich esittää käytännön tarkailun ainoaksi keinoksi sen selvittämiseksi.²⁶

Kuvio 1: Elävän oikeuden rakentuminen Ehrlichin ajatuksia mukaillen

²¹ Ehrlich – Ziegert 2001, s. 413/479.

²² Ehrlich – Ziegert 2001, s. 425.

²³ Ibid., s. 418 ja 423.

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid., s. 415 ja 425.

²⁶ Ehrlich – Ziegert 2001, s. 419.

Tutkimusotettani kuvaa tietynlainen metodologinen eklektisyys.²⁷ Lähestyn tutkimuskohdetani pragmaattisesti, tarkoituksena tunnistaa tutkimusongelman konkreettisen ratkaisemisen kannalta tarvittava tieto.²⁸ Raunion (1999) mukaan pragmaattisesti asemoituva eklektikko tekee metodisia ratkaisuja, jotka ovat tutkimustehtävän, tutkimuksen tavoitteet ja resurssit huomioon otettujen tavoitteen mukaisia.²⁹ Tutkimuksessa on tarkoituksena tuottaa olennaista tietoa empiirisessä todellisuudessa havaitusta ongelmasta.³⁰ Tämän tavoitteen puitteissa tutkimuksen kannalta ei ole merkityksellistä avata metodia ja tutkimusstrategiaa määritteleviä ontologisia ja epistemologisia taustaoletuksia, vaan keskeisimpään rooliin nousee tutkimusongelman mahdollisimman syvä ymmärtäminen mahdollisesti eri tutkimusmetodien avulla.³¹ Näistä lähtökohdista voidaan nähdä, että tutkimus asemoituu jopa postmodernin tieteen alalle, sillä metodologisten valintojen sijaan tutkimuksessa keskitytään uskottavasti perustelemaan tehtyjä valintoja.³² Tämän vuoksi tutkimukseni ei noudata puhtaasti mitään tiettyä aineiston analyysimetodia, vaikka osittain analyysiprosessissa hyödynnetäänkin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoja.³³

Tutkimukseni rakentuu kahdesta osasta, joissa on hyödynnetty kahta erilaista metodia. Lapsen etuun erityisesti lastensuojelun kontekstissa liittyvä oikeudellinen sääntely on koottu yhteen luvussa 3. Luvun tarkoituksena on esitellä lastensuojeluun ja lapsen etuun liittyvä oikeudellinen viitekehys, joka toimii osaltaan myös tutkimuksen teoreettisena osana.³⁴ Oikeudellista viitekehystä kuvaava kappale vastaa metodiltaan perinteistä lainopillista tutkimusta, sillä pääluvun tarkoituksena on nimenomaisesti systematisoida ja tulkita lapsen etuun liittyvää sääntelyä lastensuojelun toimintaympäristössä.³⁵ Tässä luvussa aineistona on käytetty olemassa olevaa lain-säädäntöä sekä lain esitöitä. Tämän lisäksi aineistona on hyödynnetty Suomea sitovia ihmisoikeussopimuksia sekä niitä täydentäviä, oikeusvoimaltaan vaihtelevia dokumentteja ja ohjeistuksia. Näiden avulla on ollut mahdollista hahmottaa lastensuojeluun sekä erityisesti lapsen edun käsitteeseen lastensuojelun toimintaympäristössä liittyvää sääntelykokonaisuutta. Pääluvussa määritellään sekä tutkimuksen rajauksen kannalta keskeisimmät oikeudelliset sääntelyinstrumentit että niiden luoma oikeudellisen sääntelyn kokonaisuus. Kuviossa 1 esitetyn

---

²⁷ Raunio 1999, s. 32.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid., s. 38.

³¹ Raunio 1999, s. 32; Tuomi – Sarajärvi 2018, luku 2.2.

³² Tuomi – Sarajärvi 2018, luku 2.2.

³³ Aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä esim. Tuomi – Sarajärvi 2018, luku 4.4.3.

³⁴ Tuomi – Sarajärvi 2018, luku 1.1.1. Tuomi ja Sarajärvi kuvaavat tutkimuksen teorialla tarkoitettavan tutkimuksen viitekehystä, tutkimuksen teoreettista osuutta.

³⁵ Keinänen – Väättänen 2015, s. 3.

elävän oikeuden rakentumisen näkökulmasta tämän pääluvun tarkastelu asettuu kuvion uloim-malle kehälle.

Tutkimuksen toisessa osassa oikeudellista viitekehystä täydennetään empiirisellä tutkimuksella ja sen tuloksilla.³⁶ Empiirinen tutkimus jaetaan yleisesti kvantitatiiviseen eli määrälliseen tutkimukseen sekä kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimukseen.³⁷ Tämä tutkimus asettuu kvalitatiivisen tutkimuksen kenttään, sillä tutkimuksen tarkoituksena on pyrkiä erityisesti selittämään ja ymmärtämään tutkimuskohdetta syvällisemmin.³⁸ Tutkimukseni empiirisessä osassa keskiöön nousee empiirinen aineisto ja sen analyysi. Aineistoni muodostuu kirjoituspyynnön (liite 1) avulla kerätyistä lastensuojelussa toimivien ammattilaisten vapaamuotoisista kirjoituksista (n=10). Kirjoituspyyntö kohdennettiin ensisijaisesti lastensuojelussa toimiville sosiaalityöntekijöille, mutta myöskään lastensuojelussa toimivia sosionomeja ei nimenomaisesti rajattu kirjoituspyynnön ulkopuolelle lastensuojelun moniammatillisuudesta johtuen. Päädyin keräämään empiirisen aineiston kirjoituspyynnön avulla, sillä sen avulla vastaajien oli mahdollista keskittyä vastauksissaan itse tärkeinä pitämiinsä asioihin. Kirjoituspyynnön avulla oli myös mahdollisuus saada vastauksia maantieteellisesti laajemmalla alueelta kuin esimerkiksi suorittamalla aineistonkeruun haastattelututkimuksena. Näin vastaaja ei ollut sidottu aikaan eikä paikkaan, vaan saattoi vastata haluamanaan ajankohtana haluamallaan laajuudella. Kirjoituspyyntö valikoitui aineistonkeruumenetelmäksi myös puhtaasti tutkimuksen tekoon käytettävän ajan vuoksi, sillä kirjallisessa muodossa saadut vastaukset oli helppo järjestää analysoitavaksi muotoon.

Aineistonkeruu kesti kolme kuukautta 1.2.2020–30.4.2020 välisenä aikana. Kirjoituspyyntö toteutettiin E-lomake -järjestelmään luodun lomakkeen avulla. Kirjoituspyyntöä ja lomakkeelle ohjaavaa linkkiä levitettiin Sosiaalityön uraverkosto -sivuston kautta Facebookissa, jonka lisäksi kirjoituspyynnön levityksessä hyödynnettiin henkilökohtaisia kontakteja. Kontaktoin myös suoraan eri kuntien johtavia sosiaalityöntekijöitä, joiden toivoin puolestaan levittävän kirjoituspyyntöä muille organisaatiossa toimiville sosiaalityöntekijöille. Tämän lisäksi otin yhteyttä eri yliopistojen sosiaalityön tutkinto-ohjelmien ainejärjestöihin, joista muutaman kautta sain kirjoituspyyntöä levitettyä jo työelämässä oleville sosiaalityön opiskelijoille esimerkiksi entisten opiskelijoiden sähköpostilistan avulla.

---

³⁶ Empiirisen tutkimuksen ja perinteisen lainopillisen tutkimuksen suhteesta ks. esim. Landry 2016.

³⁷ Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2007, s. 131.

³⁸ Keinänen – Väättänen 2015, s. 12.

Kirjoituspyyntöön vastaaminen tapahtui anonymisti, joskin halutessaan vastaajalla oli mahdollisuus jättää yhteystietonsa vastauksensa yhteydessä. Taustatietona vastauslomakkeella kysyttiin vastaajan toimenkuva sekä pääasiallinen maantieteellinen työskentelyalue maakunnan tarkkuudella. Muuta tietoa vastaajasta ei ollut tutkimustehtävän kannalta tarkoituksenmukaista kerätä, sillä vastauslomakkeen pääpaino haluttiin pitää lapsen etuun liittyviin kysymyksiin vastaamisessa. Vastauslomakkeella vastaajia pyydettiin kuvailemaan jotain sellaista tapausta, jossa vastaaja on joutunut määrittelemään lapsen etua ja asiassa saamaa sisältöä. Kysymyksen tarkoituksena oli kerätä konkreettisia, käytännön työssä lapsen etua määrittäviä tekijöitä. Lisäksi vastaajia pyydettiin kuvailemaan, millaisena lapsen etu näyttäytyy käytännön sosiaalityössä. Kysymysten tarkoituksena oli ohjata vastaajaa kertomaan tutkimustehtävän kannalta relevanttia tietoa käytännön lastensuojelusta, mutta samanaikaisesti pitää ohjeistus mahdollisimman vähäisenä johdattelun minimoimiseksi.

Kirjoituspyynnön avulla saaduista vastauksista (n=10) yhdeksän on peräisin lastensuojelussa toimivilta sosiaalityöntekijöiltä, jonka lisäksi yksi vastaus on saatu lastensuojelussa työskentelevältä sosionomilta. Kirjoituspyyntö pyrittiin saamaan mahdollisimman laajaan levitykseen internetissä sekä henkilökohtaisia kontakteja hyödyntämällä. Tästä huolimatta vastausten määrä jäi melko vähäiseksi, johon osaltaan saattoi vaikuttaa myös kevään 2020 koronapandemia ja sen aiheuttama akuutti lastensuojelullisten toimenpiteiden tarve. Vaikka vastausten määrä jäi melko pieneksi, niitä tuli kuitenkin maantieteellisesti ajateltuna kattavasti kuudesta eri maakunnasta. Eniten vastauksia saapui Pirkanmaalta (n=4), jonka lisäksi vastauksia saapui myös Etelä-Savosta (n=2), Kainuusta (n=1), Kymenlaaksosta (n=1), Uudeltamaalta (n=1) sekä Kanta-Hämeestä (n=1).

Koska tutkimukseni ei noudata puhtaasti mitään tiettyä analyysimetodia, tässä kappaleessa kuvaamaan mahdollisimman tarkasti sen prosessin, jonka olen käynyt läpi empiiristä aineistoa analysoidessani. Empiirisen aineiston analyysiprosessi alkoi tutustumalla aineistoon kokonaisuutena syvällisesti. Tämän jälkeen rajasin aineiston pienemmiksi, yhden vastauksen pituisiksi analyysiyksiköiksi, sillä vastausten lyhyiden vuoksi en nähnyt tarpeelliseksi jakaa niitä enää tätä pienempiin kokonaisuuksiin.³⁹ Analyysiyksiköiden määrittelyn jälkeistä vaihetta kutsun selkeyden vuoksi koodaamiseksi, sillä lähdin yliviiivamalla keräämään aineistosta esiin nouseita tutkimustehtävän kannalta tärkeitä seikkoja ja huomioita. Tässä kohtaa pyrin antamaan

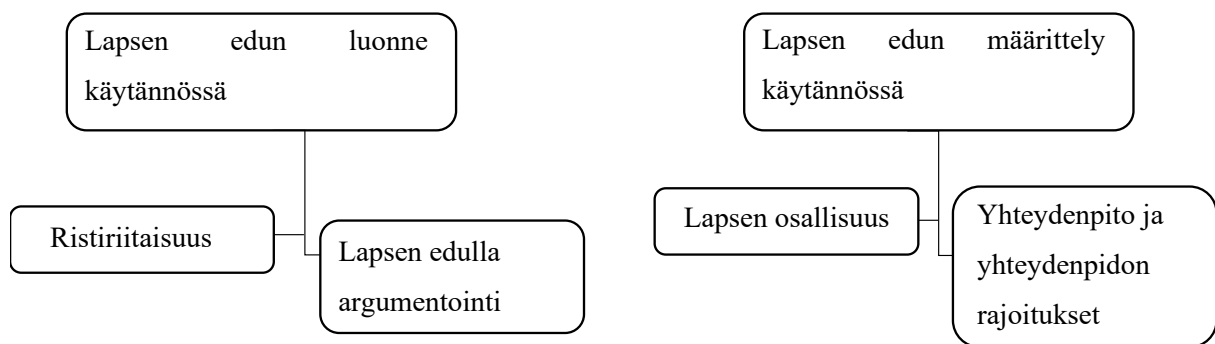
---

³⁹ Tuomi – Sarajärvi 2018, luku 4.4.3.

aineistolle tilaa puhua puolestaan, jotta oikeudellinen sääntely ja siitä johtuva esiymmärrys ei ohjaa liikaa aineiston tulkintaa.

Tämän ensimmäisen koodausvaiheen jälkeen lähdin hahmottelemaan aineistosta kerättyjä huomioita temaattisten yhdenmukaisuuksien perusteella suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Tiettyjen pääteemojen hahmotuttua kävin analyysiyksiköt vielä uudelleen läpi ja keräsin niistä ensimmäisellä kerralla huomioimatta jääneitä, pääteemoihin ja niiden alle muodostuneisiin alakategorioihin liittyviä huomioita. Analyysiprosessin puhtaasti aineistolähtöisen vaiheen jälkeen aineistosta esiin nousseet teemat ja alakategoriat on kuvattu alla olevassa kuviossa 2.

Kuvio 2: Aineistosta esiin nousseet teemat ja alakategoriat

Tutkimustehtävän kannalta tärkeiden teemojen ja alakategorioiden hahmottumisen jälkeen lähdin rakentamaan lapsen etuun lastensuojelun kontekstissa liittyvää oikeudellista viitekehystä, jota kuvataan luvussa 3. Tutkimuksessani lastensuojelun ja lapsen edun oikeudellista toimintaympäristöä käsittelevä kolmas pääluku keskittyy puhtaasti oikeudelliseen tarkasteluun. Tarkoituksena on kuvata, millaisena lapsen etu lastensuojelun kontekstissa ainoastaan sääntelyn perusteella näyttäytyy jättämällä tutkimuskirjallisuus ja empiirinen aineisto kokonaan tämän tarkastelun ulkopuolelle. Empiirisen aineiston analyysia kuvaavan neljännen pääluvun aikana tällaista rajausta ei kuitenkaan ole tehty. Koska oikeudellinen sääntely on keskeisessä roolissa niin lapsen edun käsitteen kuin lastensuojelunkin kannalta, ei ole mielestäni tarkoituksenmukaista erotella empiiristä aineistoa puhtaasti omaksi kokonaisuudekseen. Mielestäni lapsen etua lastensuojelun kontekstissa on mahdollisuus kuvata kaikkein kattavimmin hyödyntämällä aineiston analyysissa empiirisen aineiston lisäksi oikeudellista sääntelyä sekä tutkimuskirjallisuutta. Koska tutkimustehtävänä on ymmärtää mahdollisimman syvällisesti lapsen edun lastensuojelun kontekstissa saamaa merkitystä ja sisältöä, on omasta mielestäni perusteltua tarkastella ilmiötä kokonaisuudessaan ilman keinotekoisia jaottelua oikeudelliseen ja empiiriseen ainekseen enää empiiristä aineistoa analysoidessa.

3 LASTENSUOJELUN OIKEUDELLINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

3.1 Lastensuojelun oikeudellinen viitekehys

Lastensuojelun toimintaympäristö on vahvasti säänneltyä. Vaikka lastensuojelua toteutetaan kansallisella tasolla, siihen vaikuttaa kansallisen lainsäädännön lisäksi myös kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet sekä soft law -tason sääntely erilaisin ohjeistuksin ja suosituksin. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus on sekä lasten oikeuksien että lastensuojelun kannalta yksi keskeisimmistä, ellei keskeisin, ihmisoikeusinstrumentti.⁴⁰ Luonteeltaan lapsen oikeuksien sopimus on ensimmäinen kansainvälinen ihmisoikeussopimus, joka tunnistaa lapsen aseman itsenäisenä oikeuksienhaltijana.⁴¹ Laaja-alaisen sopimuksen avulla kansainväliseen ihmisoikeusdoktriinin osaksi saatettiin myös lasten oikeudet ja lapsilähtöinen näkökulma.⁴² Sopimusvaltioiden kansallisen lainsäädännön tulee olla kaikilta osiltaan yhteensopiva LOS:n kanssa, jonka lisäksi eri sektoreiden ja hallinnon tasojen välillä täytyy olla yhtenäinen konsensus lapsia koskeissa asioissa.⁴³ Sitomalla LOS:n osaksi kansallista sääntelyä ja varmistamalla lapsen oikeudet tunnustava ajattelu hallinnon läpileikkaavana periaatteena, toteutuu LOS:n perimmäinen tarkoitus lapsen oikeuksien takaajana ja toteuttajana kaikkein täysimääräisimmin.⁴⁴

Lastensuojelun näkökulmasta keskeisiä artikloja ovat erityisesti artikkelit 3, 9, 18, 19 ja 20. LOS:n artikkelit 3, 18 ja 19 pätevät lastensuojeluun kokonaisuutena, kun puolestaan artikkelit 9 ja 20 ovat keskeisessä asemassa erityisesti sijaishuollon kontekstissa. LOS 3 artiklan 3. kohdassa luodaan valtiolle velvollisuus huolehtia, että lastensuojelua toimitettaessa noudatetaan toimivaltaisten viranomaisten antamia määräyksiä niin esimerkiksi turvallisuuden ja terveyden kuin henkilökunnan määrän, soveltuvuuden kuin valvonnan suhteen. Sopimuksen 18 artiklan 1. kohdassa puolestaan tunnustetaan vanhempien tai huoltajien ensisijainen vastuu lapsen

---

⁴⁰ Esim. Falch-Eriksen ja Backe-Hansen (2018, s. 1–2 ja 8) ovat todenneet LOS:n sopimuksen olevan sekä ihmisoikeusinstrumentti että luovan sopimusvaltioiden lainsäädäntöelimille oikeudelliset reunaehdot lastensuojelulle ja sen järjestämistavoille. Näin ollen vaikka kansallisella tasolla on monia tapoja järjestää lastensuojelu, suurin osa lastensuojelujärjestelmistä perustuu LOS:n luomalle pohjalle.

⁴¹ Esim. Zermatten 2010, s. 483. Hakalehto (2018, s. 39) kuvaa muutosta aiempaan oikeudentilaan niin, että ”--ei ole enää kysymys yksinomaan lasten suojelemisesta, vaan lapsen oikeuksien suojelemisesta.”

⁴² Falch-Eriksen 2018, s. 39. Tulee pitää mielessä, että vaikka lapsen oikeuksien yleissopimus on lapsen oikeuksien ja oikeusaseman kehittymisen kannalta ehkä tärkein asiakirja, se on myös altis kritiikille. Siinä missä toiset näkevät lapsen oikeuksien sopimuksen laaja-alaisen lapsen oikeuksien toteutumisen takaavana ihmisoikeusdokumenttina, toiset kritisoiivat LOS:sta pelkäsi retoriseksi välineeksi, joka tarjoaa ainoastaan toimimattomia, liian abstrakteja ja vaikeasti määriteltävissä olevia toimintamalleja konkreettisten ongelmien ratkaisemiseksi (LOS:n puolesta ks. esim. Zermatten 2010 ja Freeman 2007, LOS:sta vastaan puolestaan esim. Sund & Vackermo 2013 sekä Khadkha 2013).

⁴³ Hodgin – Newell 2007, s. 47.

⁴⁴ Hakalehto-Wainio 2011, s. 514.

kasvatuksesta ja kehityksestä, mutta saman artiklan 2. kohdan luodessa sopimusvaltioille velvollisuuden antaa asianmukaista tukea ja apua vanhempien suorittaessa tätä tehtäväänsä.⁴⁵ Yksi artikkelissa mainittu asianmukaisen tuen ja avun keino on lastensuojelu. Lastensuojelu toimii myös keinona suojella lasta kaikenlaiselta väkivallalta, vahingoittamiselta, kaltoinkohtelulta, välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta sekä hyväksikäytöltä riippumatta siitä, kenen hoidossa lapsi on (LOS 19 artikla). Julkisen vallan puuttuessa lastensuojelutoimenpitein lapsen kaltoinkohteluun, voi lastensuojelun nähdä astuvan ikään kuin vanhempien tilalle lapsen turvallisen kasvun ja kehityksen mahdollistajana.⁴⁶

Erityisesti sijaishuollon näkökulmasta keskeiseksi nousee LOS 9.1 artikla, joka takaa, ettei lasta eroteta vanhemmistaan heidän tahtonsa vastaisesti muutoin kuin lapsen edun toteuttamiseksi ja toimivaltaisten viranomaisten antamalla päätöksellä. Samaisen 9 artiklan 2. kohdassa säädetään, että edellä mainituissa tapauksissa kaikille asianosaisille tulee varata tilaisuus lausua mielipiteensä asiassa ja osallistua asian käsittelyyn. YK:n yleiskokouksen antaman lapsen sijaishuoltoa koskevan ohjeistuksen (A/RES/64/142) mukaisesti sijaishuollon päätöksenteon tulee tapahtua oikeudellisesti, hallinnollisesti tai muulla sopivalla tavalla niin, että kaikkien asianosaisten oikeusturva otetaan päätöksenteossa huomioon.⁴⁷ Huostaanoton kontekstissa tarkasteltuna keskeisenä artiklana toimii erityisesti LOS 20.1 artikla, johon sisältyy huostaanoton kannalta tärkeä vaatimus siitä, että lapsella, joka on erotettu tai joutunut eroon vanhemmistaan, on oikeus erityiseen suojeluun ja tukeen. LOS 20.2 artiklan mukaan sopimusvaltiolla on velvollisuus taata 1. kohdassa mainituissa tilanteissa vaihtoehtoinen hoito kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti, joka voi saman artiklan 3. kohdan mukaan olla esimerkiksi sijaisperhehoitoa tai tarvittaessa sijoitus lastensuojelulaitokseen.

Sopimusvaltioiden tulee mahdollistaa erilaisia tapoja toteuttaa sijaishuoltoa niin hätätapauksissa kuin lyhyt- ja pitkäaikaisiakin sijoituksia silmällä pitäen.⁴⁸ LOS 25 artiklan mukaan sijaishuoltoon sijoitetulla lapsella on oikeus saada niin hoidolliset kuin sijoitukseen liittyvät muut olosuhteensa tarkistetuksi ajoittain. Artikloiden ja niissä ilmenevien oikeuksien yksittäisestä nimeämisestä huolimatta lapsen oikeudet tulee nähdä toisistaan erottamattomina,

---

⁴⁵ LOS 18 artiklaa tulisikin tulkita erityisesti yhdessä artiklojen 5, 3.2 ja 27 kanssa. Tulkittuna yhdessä näiden kolmen muun artiklan kanssa alleviivaa vanhempien vastuuta lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä, mutta muut lapsen oikeudet huomioon ottaen lapsen etu saattaa vaatia myös muiden tahojen, kuten valtion, osallistumista tähän tehtävään. Mikäli vanhemmat eivät puolestaan kykene suorittamaan kasvatustehtäväänsä lapsen edun mukaisesti, valtiolla on velvollisuus puuttua perheen sisäisiin asioihin lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi. (Hodgin – Newell 2007, s. 231.)

⁴⁶ Falch-Eriksen – Backe-Hansen 2018, s. 3.

⁴⁷ A/RES/64/142, kohta 57.

⁴⁸ A/RES/64/142, kohta 54.

kokonaisvaltaisina ja toisiaan täydentävinä, ei yksittäisinä ja toisistaan erillään.⁴⁹ Muiden ihmisoikeuksien tavoin ne ovat näkymättömiä mutta saman aikaisesti toisistaan riippuvaisia.⁵⁰ Näin ollen näiden erityissäännösten lisäksi myös muissa LOS:n artikloissa esiintyvät oikeudet ja velvollisuudet tulee ottaa huomioon myös lastensuojelua järjestettäessä.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen lisäksi myös Euroopan ihmisoikeussopimus (EIS) on nousut keskeiseen asemaan lastensuojelun näkökulmasta. Vaikka EIS:ssa ei säädetäkään nimenomaisesti lapsia koskevista oikeuksista, EIS 1 artiklan mukaan sopimuksessa esiintyvät oikeudet kuuluvat kaikille, näin ollen myös lapsille. Euroopan ihmisoikeussopimus on saatettu Suomessa voimaan lailla (SopS 18–19/1990, 438/1990), joten siinä esiintyvät määräykset ja oikeudet ovat sovellettavissa suoraan lainsäätöinä.⁵¹ Lastensuojelun kannalta keskeisimpään asemaan ovat nousseet EIS 3, 6, 8 ja 13 artiklat Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) antaman ratkaisukäytännön kautta. EIS 3 artiklan mukaan ketään ei saa kiduttaa, eikä kohdella tai rangaista epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla. EIS 6 artikla puolestaan koskee oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Suurimman kokonaisuuden EIT:n ratkaistavaksi tulevista lastensuojelutapauksista perustuu artiklan 8 loukkaukseen. EIS 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus yksityis- ja perhe-elämänsä, kotinsa ja kirjeenvaihtonsa kunnioitukseen, eivätkä viranomaiset saa puuttua tähän oikeuteen kuin lain sallimissa rajoissa. Sopimuksen 13 artiklassa puolestaan säädetään oikeudesta tehokkaaseen oikeussuojakeinoon. Tämä artikla on erityisen tärkeä lastensuojelun asiakkaiden oikeusturvan sekä kansallisen lastensuojelun oikeusturvajärjestelmän kannalta.⁵²

EIT on omassa ratkaisukäytännössään todennut EIS:n olevan dynaaminen ja kehittyvä ihmisoikeusinstrumentti, jota tulee tulkita ajassa.⁵³ EIS:sta ei tule myöskään tulkita muista ihmisoikeusvelvoitteista riippumattomassa tyhjiössä, vaan EIT voi antamissaan ratkaisuissa ottaa huomioon myös muita EIS:sta täydentäviä ja tukevia ihmisoikeussopimuksia.⁵⁴ Tähän toimintakäytäntöön peilaten Euroopan ihmisoikeussopimuksen voi sanoa todellisuudessa olevan ehkäpä LOS:sta tehokkaampi ihmisoikeusinstrumentti lapsen oikeuksien näkökulmasta.⁵⁵ Lapsen oikeuksien sopimuksen ja siinä ilmaistujen oikeuksien toteutumista valvoo lapsen oikeuksien komitea, jolla ei ole käytännön tuomiovaltaa. Komitean voidaankin nähdä toimivan enemmän

---

⁴⁹ Sandberg 2018, s. 15–16.

⁵⁰ Freeman 2007, s. 7.

⁵¹ Esim. HE 1/1998 vp, s. 53.

⁵² Hakalehto 2018, s. 385–386.

⁵³ EIT esitti tämän tulkinnan jo vuonna 1978 ratkaisun Tyrer v. United Kingdom kohdassa 31.

⁵⁴ Neulinger & Shuruk v. Sveitsi 2010, kohta 131; Kilkelly 2001, s. 313–314.

⁵⁵ Hakalehto 2018, s. 18.

rakentavan kritiikin ja kehitysehdotusten tuottajana tilanteissa, joissa sopimusvaltiolla on kansallisella tasolla ongelmia LOS:n täytäntöönpanossa.⁵⁶ Euroopan ihmisoikeustuomioistuimella puolestaan on EIS 46 artiklaan perustuva toimivalta ratkaista jäsenvaltioita sitovalla tavalla sopimusloukkauksia koskevia yksilövalituksia. Lapsen oikeuksien sopimuksen ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen soveltaminen samassa tapauksessa ei kuitenkaan ole täysin ristiriidatonta. Tapauksessa Strand Lobben v. Norja neljän suuren jaoston tuomarin antamassa eriävässä mielipiteessä korostetaan näiden kahden ihmisoikeusinstrumentin soveltamisen johtavan erilaisiin tulkintoihin. Tuomareiden mukaan siinä missä EIS perustuu suojeluun ja eri osapuolten eriävien intressien tasapainottamiseen, lapsen oikeuksien sopimus puolestaan perustuu lapsen erityisten ihmisoikeuksien vahvistamiseen ja suojelemiseen. Tällöin valitulla lähestymistavalla saattaa olla suurikin merkitys lopulliselle ratkaisulle.⁵⁷ EIT ei myöskään hyödynnä lapsen oikeuksien sopimusta päätöksenteossaan systemaattisesti.⁵⁸ Joissakin tapauksissa LOS:lla on ollut ratkaiseva merkitys päätöstä tehdessä, kun taas toisissa tapauksissa EIT:n omaksuma kanta saattaa erota LOS:ssa esitetystä.⁵⁹

Kansallisella tasolla lastensuojelun oikeudellisen toimintaympäristön perusta muodostuu perustuslaista (731/1999, PL). Perustuslaissa turvatut oikeudet yhdenvertaisuuteen (PL 6 §), elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen (PL 7 §) sekä oikeudet yksityiselämän suojaan (PL 10 §), sosiaaliturvaan (PL 19 §) ja oikeusturvaan (PL 21 §) ovat lastensuojelun kontekstissa keskeisiä perusoikeuksia. Lisäksi tärkeänä pykälänä lastensuojelun kannalta voidaan nähdä PL 22 §, jonka mukaan julkisella vallalla on velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien, ja tätä myöten myös lasten oikeuksien, toteutuminen. Perustuslakia uudistettaessa hallitus siirsi muutamaa vuotta aiemmin vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen yhteydessä päivitetty perusoikeudet suoraan uuden perustuslain toiseen lukuun.⁶⁰ Vuoden 1995

---

⁵⁶ Fottrell 2000, s. 6–7; Couzens 2016, s. 104.

⁵⁷ Strand Lobben 2019, *Joint Dissenting Opinion of Judges Kjølbrot, Poláčeková, Koskela and Nordén on the Merits of the Case* kohta 9.

⁵⁸ FRA 2017, s. 30.

⁵⁹ FRA 2017, s. 30–31. Tutkittaessa EIT:n antamia ratkaisuja vuosilta 2005–2014 huomattiin, että aikavälillä 2010–2014 annetuissa 567 artiklaa 8 koskevassa ratkaisussa 7 prosentissa viitattiin lapsen oikeuksien sopimukseen ja 26 prosentissa lapsen edun käsitteeseen. Aiempaan viiden vuoden ajanjaksoon 2005–2009 verrattuna artiklan 8 sopimusrikkomuksista annetuissa ratkaisuissa lapsen oikeuksien sopimukseen viittaaminen kasvoi neljä prosenttiyksikköä ja lapsen etuun viittaaminen 15 prosenttiyksikköä. Lapsen oikeuksien komiteaan puolestaan viitattiin viimeisellä viiden vuoden ajanjaksolla ainoastaan 2,5 prosentissa artiklan 8 perusteella annetuissa ratkaisuissa. Tapauksissa, joissa EIT viittaa lapsen oikeuksien sopimukseen, se usein ainoastaan nimeää LOS:n yhtenä asian kannalta relevanttina kansainvälisenä ihmisoikeusdokumenttina. (Jacobsen 2016, s. 554–556.) Tutkimuksessa ei kuitenkaan perehdytty tapauksiin sisällöllisesti, joten tutkimuksen lopputuloksesta ei voi varmuudella päätellä sitä, kuinka monet tapauksista koskivat jollakin tavalla lapsia ja kuinka monessa ylipäätään on ollut tapauksen tosiseikasto huomioiden ollut relevanttia viitata lapsen oikeuksien sopimukseen.

⁶⁰ He 1/1998 vp, s. 78.

perusoikeusuudistuksen lainvalmisteluaineistossa on todettu, että yhden nimenomaisesti lapsen oikeuksia koskevan pykälän sijaan lapsen oikeudet on nähty tarkoituksenmukaisemmaksi sijoittaa ”-- kulloiseenkin asiayhteyteen”.⁶¹ Näin lapsen oikeuksien voidaan nähdä nivoutuvan luontevaksi osaksi perusoikeusjärjestelmää.

PL 6 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa korostetaan, että lapsia tulee kohdella tasa-arvoisesti niin aikuisväestöön kuin toisiin lapsiinkin nähden.⁶² Lasta tulee siis kohdella yksilönä eikä ainoastaan passiivisen toiminnan kohteena.⁶³ Vaikka perustuslain 10 §:ssä ei ole nimenomaisesti säädetty perhe-elämän suojasta, kuuluu myös perhe-elämä yksityiselämän suojan piiriin.⁶⁴ Sosiaaliturvaa koskevan perustuslain 19 §:n 3. momentin esitöissä korostetaan perheen merkitystä ja ensisijaisuutta lapsen luonnollisena kasvu- ja elinympäristönä ja julkisen vallan puuttuminen tulee nähdä poikkeuksellisenä ja viimekätisenä toimenä lapsen oikeuksien turvaamiseksi.⁶⁵ Julkisen vallan tehtävä olisikin ennemmin tukea perhettä lapsen hoivassa ja huolenpidossa.⁶⁶ Hallituksen esityksen mukaan lapsen hyvinvointi on nähtävä laajana käsitteenä.⁶⁷ Se tulee nähdä niin aineellisena kuin henkisenä hyvinvointina mutta myös turvallisina kasvuoloina.⁶⁸ Nähtäessä hyvinvointi laaja-alaisena käsitteenä sitä on tarkasteltava yhdessä muiden taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten perusoikeuksien kanssa.⁶⁹ Hallitus korostaa myös vaali- ja osallistumisoikeuksia koskevan PL 14 §:n 3. momentin perusteluissa, kuinka erityisesti yhdessä yhdenvertaisuuteen liittyvän perusoikeuden kanssa tulkittuna myös lapsilla tulee turvata mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehityksensä mukaisesti.⁷⁰

Lastensuojelun kannalta keskeisimmät normit on kansallisella tasolla koottu lastensuojelulakiin. Lastensuojelulaissa säädetään lastensuojelun yleisistä periaatteista, lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun toteuttamisesta ja toteutustavoista, menettelysäännöksistä, lastensuojelun valvonnasta, oikeudenkäyntimenettelystä sekä muutoksenhausta. Lailla ohjataan lastensuojelua ja asetetaan rajoituksia sen toiminnalle.⁷¹ Lainvalmisteluaineiston mukaan lastensuojelulain tarkoituksena on turvata niin lapsen oikeuksien sekä edun toteutuminen lastensuojelua

---

⁶¹ HE 309/1993 vp, s. 45.

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid., s. 53.

⁶⁵ Ibid., s. 71.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Ibid., s. 72.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Ibid., s. 62.

⁷¹ Aer 2012, s. 7.

toteutettaessa kuin myös lapsen ja hänen perheensä tarvitsemat tukitoimet ja palvelut.⁷² Myöhemmin hallitus nimeää LSL:n tarkoitukseksi turvata myös ”-- LOS:n mukaiset oikeudet turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun tilanteissa, joissa lapsen hyvinvointi uhkaa vaarantua”.⁷³ Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun lisäksi nämä oikeudet vaativat toteutuakseen myös muita julkisen vallan toimia ja palveluita.⁷⁴ Lastensuojelulaki koskee lähtökohtaisesti kaikkia lapsia ja lapsiperheitä, mutta käytännössä se konkretisoituu vasta tilanteissa, joissa lasten kasvuolot vaarantuvat heistä itseltään tai perheestään johtuvista syistä.⁷⁵ Lastensuojelun keskeisistä periaatteista säädetään LSL 4 §:ssä. Kyseisen pykälän ensimmäisen momentin mukaan lastensuojelun tehtävänä on edistää lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia, tukea vanhempia tai huoltajia lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lisäksi momenttiin sisällytettiin lastensuojelun pyrkimys lapsen ja perheen ongelmien ennaltaehkäisyyn sekä varhaiseen puuttumiseen ongelmien ilmetessä.⁷⁶ Momentin viimeisessä virkkeessä nimetään myös lapsen edun ensisijaisuuden periaate lastensuojelua toteutettaessa.

Luonteeltaan useat lastensuojelulaissa esiintyvät keskeiset säännökset mukailevat kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia. Myös lastensuojelulaissa lähtökohtana on vanhempien tai huoltajien ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja hyvinvoinnista (LSL 2.1 §). Julkisen vallan tehtävänä on tukea heitä tässä kasvatustehtävässä erilaisin tukitoimin sekä tarvittaessa puuttua havaittuihin ongelmiin varhaisessa vaiheessa (LSL 2.2 § ja 2.3 §).⁷⁷ Lastensuojelussa yhtenä määräävänä toimintaperiaatteena vallitsee suhteellisuusperiaate, jonka mukaan käytettävissä olevista toimintavaihtoehdoista on valittava käsillä olevan ongelman ratkaisua parhaiten edesauttava ja perheen autonomiaan ja yksityisyyteen vähiten puuttuva vaihtoehto.⁷⁸ Tämän vuoksi vanhempien kasvatuskykyä ja -mahdollisuuksia tukevat avohuollon tukitoimet tulee nähdä ensisijaisena toimintavaihtoehtona (LSL 4.3 §).⁷⁹ Tarvittaessa julkisen vallan on kuitenkin lapsen edun ja tämän kasvun ja kehityksen turvaamiseksi suoritettava interventio perheen sisäisiin asioihin ja mahdollisesti erottaa lapsi vanhemmistaan tai huoltajistaan. Tällöin kyseessä on LSL 49.1 §:n mukainen sijaishuolto, jossa huostaanotetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen hoito ja

---

⁷² HE 252/2006 vp, s. 1.

⁷³ Ibid., s. 78.

⁷⁴ Rätty 2019, s. 2.

⁷⁵ Toivonen 2017, s. 17.

⁷⁶ HE 252/2006 vp, s. 79.

⁷⁷ Lastensuojelun lisäksi kunta järjestää ehkäisevää lastensuojelua lasten tai nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi sellaisissa tilanteissa, joissa lapsi tai perhe eivät ole lastensuojelun asiakkaita (LSL 3 a §).

⁷⁸ HE 252/2006 vp, s. 117.

⁷⁹ Ibid., s. 152.

kasvatus järjestetään kodin ulkopuolella. Sijaishuollon tarkoituksena on erityisesti huostaanoton kontekstissa mahdollistaa lapselle sellainen arki, jossa tämän on parempi kasvaa ja kehittyä kuin ilman päätöstä huostaanotosta.⁸⁰ Sijaishuoltoon voi usein nähdä viitattavan lapsen ”julkisena kotina”, sillä sijaishuoltopaikoilla on nähtävissä kaksoisrooli toisaalta lapsen kotina ja toisaalta julkisen tehtävän toteuttajina.⁸¹ Sijaishuoltoa voidaan 49.2 §:n mukaan järjestää perhe- tai laitoshuoltona taikka muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Sijoitettaessa lasta sijaishuoltoon tulee arvioida yksilökohtaisesti lapsen palveluiden tarve ja pystyykö sijaishuoltopaikka vastaamaan lapsen yksilöllisiin tarpeisiin.⁸² Tämän lisäksi sijaishuoltopaikkaa valitessa tulee myös kiinnittää huomiota niin lapsen sisarusuhteiden kuin muidenkin lapselle läheisten ihmissuhteiden säilymiseen ja jatkuvuuteen.⁸³

Lapsen osallisuutta koskevat säännökset erotettiin lastensuojelulain uudistuksessa omaksi luvukseksi. Lakimuutoksen yhteydessä osallisuuteen liittyvää sääntelyä pyrittiin selkiyttämään ja täsmentämään, jotta lapsen osallisuus toteutuisi aiempaa täysimääräisemmin kaiken ikäisten lasten keskuudessa.⁸⁴ Lapsen mielipiteen selvittämisen on myös yksi lastensuojelun kannalta keskeinen periaate, joten osallisuutta nimenomaisesti koskevan luvun lisäksi lapsen mielipiteen selvittämisestä säädetään myös lain yleisiä säännöksiä koskevan 1. luvun 5 §:ssä.⁸⁵ Mielipiteen selvittämisen lisäksi osallisuutta koskevassa luvussa säädetään myös lapsen puhevallan käytöstä (LSL 21 §) sekä edunvalvojan määräämisestä lapselle huoltajan sijaiseksi (LSL 22 §). Puhevaltaa koskevassa LSL 21 §:ssä 12 vuotta täyttäneelle lapselle taataan vanhemmasta erillinen puhevalta itseään koskevassa lastensuojeluasiassa.⁸⁶

Lastensuojelulain lisäksi lastensuojelua toimitettaessa on otettava huomioon myös muu kansallinen lainsäädäntö. Lastensuojeluun liittyvää sääntelyä on esimerkiksi sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) sekä laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000). Lisäksi keskeisessä asemassa ovat hallintolaki (434/2004) ja laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019). Sijaishuollon perhehoitoa puolestaan säännellään tarkemmin perhehoitolaissa (263/2015). Keskeisessä asemassa on myös laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta

---

⁸⁰ Pösö 2016, s. 21.

⁸¹ Enroos 2016, s. 229.

⁸² Rätty 2019, s. 473 ja 480. Käytännössä lapsen sijaishuoltopaikkaa ei voi siis valita ainoastaan sen perusteella, mitä paikkoja kunnalla on vapaana, vaan sijaishuoltopaikan valinnassa tulee ottaa huomioon lapsen yksilöllisyys ja tarpeet (HE 252/2006 vp, s. 92).

⁸³ HE 252/2006 vp, s. 92.

⁸⁴ Ibid., s. 83.

⁸⁵ Ibid., s. 130.

⁸⁶ Hallitus ei ole esityksessään katsonut tarkoituksenmukaiseksi mahdollistaa itsenäistä puhevaltaa alle 12-vuotiaille lapsille edes lapsen ikään ja kehitystasoon viittaavalla säädöksellä (HE 252/2006 vp, s. 133).

(361/1983, lapsenhuoltolaki). Lapsenhuoltolain 1 §:ssä säädetään lapsen huollon sisältö ja tarkoitus. Lain 4 §:n kanssa luettuna nämä kaksi pykälää määrittelevät huoltajan tehtävät.⁸⁷

3.2 Lapsen etu lastensuojelussa

Lapsen edun käsitteen kannalta keskeisin ihmisoikeusdokumentti on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Lapsen oikeuksien sopimuksen 3. artiklan 1. kohdan mukaan *”Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.”*⁸⁸ Lapsen oikeuksien sopimuksen sopimusvaltioita oikeudellisesti sitovan luonteen vuoksi artikla integroituu myös osaksi kansallista sääntelyä ja lastensuojelua.

Lapsen oikeuksien komitea on nostanut lapsen edun ensisijaisuuden periaatteen yhdeksi LOS:n neljästä pääperiaatteesta yhdessä oikeuden kehitykseen (artikla 6), syrjimättömyyteen (artikla 2) sekä osallisuuteen (artikla 12) kanssa. Lapsen edun ensisijaisuuden periaatteen sisältävää 3.1 artiklaa on tutkimuskirjallisuudessa kuvattu eräänlaiseksi sateenvarjoartiklaksi, sillä muiden LOS:ssa turvattujen oikeuksien on nähty ikään kuin asettuvan artiklan alle.⁸⁹ Onkin todettu, että lapsen edun voidaan katsoa toteutuvan silloin, kun kaikki muut LOS:ssa turvatut oikeudet toteutuvat mahdollisimman täysimääräisinä.⁹⁰ LOS:n kannalta keskeisestä asemastaan huolimatta 3.1 artiklassa ei luoda sopimusvaltioille suoranaisia velvollisuuksia, vaan ennemmin toimintaperiaate, jonka mukaisesti lapsen edun tulee olla päätöksenteossa ensisijainen tekijä.⁹¹ Lapsen edun ensisijaisuuden on esitetty nousevan päätöksenteossa keskiöön erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa LOS:sta löytyvä yksityiskohtaisempi sääntely ei päde.⁹² Artiklaa 3.1 käytetäänkin luonteensa ja laaja-alaisuutensa vuoksi paljon yhdessä muiden sopimuksen artikloiden kanssa, sillä sen avulla valittua lähestymistapaa voidaan tukea, oikeuttaa ja selkeyttää.⁹³ Lapsen edun

---

⁸⁷ HE 88/2018 vp, s. 34.

⁸⁸ Sopimuksen luonnosteluvaiheessa artikla vaikuttaa jääneen melko vähälle huomiolle. Puolan esittelemässä alkuperäisessä luonnoksessa lapsen oikeuksien sopimukseksi lapsen edun esitettiin olevan tärkein ja määräävin (engl. paramount) periaate. (Freeman 2007, s. 25.) Ehdotus vastasi sisällöltään vuoden 1959 lapsen oikeuksien julistuksen II periaatetta. Luonnosteluprosessin jatkuessa sanamuoto vaihtui lopullisessa sopimuksessa esiintyvään ensisijaisuuteen (engl. primary). Tärkeänä muutoksena myöhemmässä vaiheessa artiklaan lisättiin myös maininta lainsäädäntöelimien toimista, joka laajensi lapsen edun huomioimisen ja ensisijaisuuden alaa myös lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin. (Freeman 2007, s. 26.) Erääksi syyksi vähäiselle keskustelulle artiklan tiimoilta onkin esitetty, että lapsen edun käsite on sopimusvaltioille tuttu niiden kansallisesta lainsäädännöstä, eikä näin ollen koettu tarvetta määritellä sitä myöskään kansainvälisessä viitekehyksessä (Freeman 2007, s. 26). Samassa yhteydessä Freeman toteaa: *”Familiarity is said to breed content: here it bred content.”*

⁸⁹ Alston – Gilmour-Walsh 1996, s. 1; Hakalehto 2018, s. 51.

⁹⁰ Hakalehto-Wainio 2011, s. 516.

⁹¹ Zermatten 2010, s. 485.

⁹² Hodgins – Newell 2007, s. 35.

⁹³ Alston – Gilmour-Walsh 1996, s. 1.

voidaan tilannesidonnaisuutensa ja joustavuutensa vuoksi nähdä tehokkaana linkkinä käytännön ja teorian välillä.⁹⁴

Kansallisessa lainsäädännössä lapsen edun käsite kulminoituu lastensuojelulain 4 §:n 2. momenttiin, jossa lapsen edun sisältöä on pyritty määrittelemään. Sen mukaan

”Lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle:

- 1) tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet;*
- 2) mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon;*
- 3) taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen;*
- 4) turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden;*
- 5) itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen;*
- 6) mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan; sekä*
- 7) kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen.”*

Lapsen edun turvaaminen on lastensuojelun tärkein periaate.⁹⁵ Lapsen etua tulisi arvioida erityisesti suhteessa lapsenhuoltolain 1 §:n mukaiseen huoltoon.⁹⁶ Sisällöltään LSL 4.2 § ja lapsenhuoltolain 1 § ovat pitkälti samanlaiset. LSL 4.2:6 §:ssa korostetaan lapsenhuoltolaista poiketen lapsen osallisuutta ja LSL 4.2:7 §:ssa kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimista. Lapsenhuoltolain 1.1 §:ssa puolestaan korostetaan lapsen yksilöllisyyttä ja toivomuksia taatessa tämän tasapainoista kehitystä ja hyvinvointia. Lisäksi lapsenhuoltolaissa lapsen ruumiillisen ja henkisen koskemattomuuden lisäksi on kielletty myös lapsen alistaminen, ruumiillinen kurittaminen sekä loukkaava kohtelu (lapsenhuoltolaki 1.3 §). Näiden kahden pykälän välillä on huomioitavissa kuitenkin kontekstuaalinen ero, sillä lapsenhuoltolain 1 § esittää ikään kuin ideaalin lapsen huollolle. Lastensuojelun asiakkaana olevalla lapsella ja perheellä on lähtökohtaisesti jonkinlaisia puutteita tämän ideaalin saavuttamisessa, ja sijaishuollon kontekstissa nämä puutteet uhkaavat jo vakavasti vaarantaa lapsen turvallisen kasvun ja kehityksen.

---

⁹⁴ Zermatten 2010, s. 495.

⁹⁵ HE 252/2006 vp, s. 117.

⁹⁶ Ibid.

Lapsen etu puolestaan toimii ikään kuin työkaluna, jolla jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa olevan lapsen kannalta punnitaan, mikä erilaisista toimenpidevaihtoehdoista edesauttaa parhaiten tuon ideaalin toteutumista.

Lapsen edun määrittäminen on aina yksilökohtaista kokonaisharkintaa, jossa kaikki edellä LSL 4.2 §:ssa mainitut tekijät ovat merkityksellisiä lopputuloksen kannalta.⁹⁷ Näiden edellä mainittujen seikkojen lisäksi lapsen edun sisällön muodostumiseen vaikuttavat myös muut lapsesta lähtöisin olevat tekijät, kuten tämän ikä, kehitystaso, elämäntilanne sekä elinympäristö ja kulttuuri.⁹⁸ Lapsen edun määrittelyn tukena on myös oikeudellisesti sitomatonta soft law -tason sääntelyä, josta merkittävimpana voidaan nostaa esiin kansallisella tasolla Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ylläpitämän Lastensuojelun käsikirja sekä kansainvälisesti YK:n lapsen oikeuksien komitean vuonna 2013 antaman LOS 3.1 artiklaa koskevan yleiskommentti numero 14.⁹⁹ Lastensuojelun käsikirjan mukaan lapsen etu on sekä koko lapsiväestöä koskeva *arvopäämäärä* että yksittäistä lasta koskevan työskentelyn lähtökohta.¹⁰⁰ Lapsen etua määriteltäessä tulee ottaa huomioon myös käsitteen aikaulottuvuus. Aika on suhteutettava lapsen ikään, sillä eri ikäisille lapsille eri pituiset ajanjaksot näyttäytyvät eri tavalla vaikuttaen myös suojelun tarpeeseen.¹⁰¹ Lastensuojelun käsikirjassa korostetaan myös lapsen omaa asiantuntijuutta ja tämän osallisuutta lapsen edun määrittämisessä.¹⁰² Lasta koskevat päätökset on pystyttävä perusteamaan lapsen näkökulmasta, jonka lisäksi lapsen ja vanhemman intressien väliset ristiriitalanteet tulee ratkaista niin, että lapsen etu toteutuu.¹⁰³

Lapsen oikeuksien komitean mukaan lapsen etua koskevan yleiskommentin numero 14 tarkoituksena on lisätä lapsen edun käsitteen sisällöllistä ymmärrystä ja tätä kautta edes auttaa lapsen edun toteutumista.¹⁰⁴ Lapsen etu tulee yleiskommentin perusteella nähdä kolmitasoisena. Ensimmäinen lapsen etu on suoraan sovellettavaa oikeutta, jolloin sen toteutumista voidaan vaatia

---

⁹⁷ HE 252/2006 vp, s. 117.

⁹⁸ Rätty 2019, s. 13; Pajulampi 2014, s. 192.

⁹⁹ Jo ennen yleiskommentin antamista komitea oli kiinnittänyt maakohtaisista raporteista antamissaan loppupäätelmissä huomiota lapsen edun käsitteen huonoon sisäistämiseen ja implementointiin kansallisella tasolla.⁹⁹ Esimerkiksi Freemanin (2007, s. 51–52) mukaan lapsen oikeuksien komitea on usein määrääkäsraporttien loppupäätelmissä kiinnittänyt huomiota lapsen edun käsitteen huonoon määrittelyyn tai vajavaiseen implementointiin osana kansallista lainsäädäntöä, vaikka itse LOS:ssa lapsen edulle ei merkityssisältöä annetaakaan. Loppupäätelmien perusteella tutkijat ovat voineet päätellä lähinnä sen, mitä lapsen etu ei ainakaan pidä sisällään. Lisäksi komitea on pyrkinyt määrittämään lapsen edun käsitettä miltei jokaisessa aiemmin antamassaan yleiskommentissa (esim. CRC/GC/2003/5, s. 4; CRC/C/GC/12, s. 17–18). Yleiskommentti numero 14 on kuitenkin ensimmäinen puhtaasti LOS 3.1 artiklaa ja lapsen edun käsitettä koskeva yleiskommentti.

¹⁰⁰ THL 2020, kohta Lastensuojelulaki ja lapsen etu.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ CRC/C/GC/14, s. 3.

tuomioistuimessa. Toiseksi lapsen etu tulee nähdä perustavaa laatua olevana oikeusperiaatteena, jolloin monta eri tulkintavaihtoehtoa mahdollistavassa tilanteessa tulee valita sellainen tulkinta, joka toteuttaa lapsen etua parhaiten. Kolmanneksi lapsen etu on komitean mukaan menettelysääntö. Tällöin päätöksenteossa, joka koskee lasta tai lapsia, on pystyttävä näyttämään, että lapsen etu on otettu päätöksenteossa huomioon. Tässä yhteydessä tulee myös selvittää, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet lapsen edun sisältöön kyseisessä asiassa ja kuinka eri tekijöitä on punnittu keskenään ja suhteessa muihin intresseihin.¹⁰⁵ Vaikka lapsen etu esitettiin aiemmin ainoastaan päätöksentekoa ohjaavana toimintaperiaatteena ilman sopimusvaltioita kohtaan osoitettuja vaatimuksia, komitean mukaan asia ei kuitenkaan näin ole. Yleiskommentin mukaan LOS 3.1 artikla luo sopimusvaltioille kolmenlaisia vaatimuksia: vaatimuksen varmistaa, että lapsen etu on asianmukaisesti sisällytetty ja otettu huomioon kaikessa julkisen sektorin toiminnassa, vaatimuksen varmistaa, että kaikessa oikeudellisessa ja hallinnollisessa päätöksenteossa lapsen etu on otettu ensisijaisesti huomioon sekä vaatimuksen varmistaa että lapsen etu on otettu huomioon myös sellaisessa yksityisen sektorin päätöksenteossa, jonka kohteena on yksi tai useampi lapsi.¹⁰⁶

Lapsen edun sisällölliseen määrittelyyn yleiskommentissa esitetään kaksivaiheista tapaa, jossa ensin arvioidaan kaikki tapauksen kannalta relevantit lapsen etuun vaikuttavat tekijät, jonka jälkeen suoritetaan konkreettinen lapsen edun määrittelemine.¹⁰⁷ Arviointiprosessin tueksi komitea esittää seitsemän kohtaa sisältävän listan erilaisista lapsen etuun vaikuttavista tekijöistä. Komitea korostaa kuitenkin lapsen edun määrittelyn tilannesidonnaisuutta, ja toteaa, että kaikki listalla esitetyt tekijät eivät ole relevantteja kaikissa tilanteissa, ja että erilaiset tekijät saattavat saada erilaisissa tilanteissa erilaisia painotuksia ja sisältöjä. Listauksen on komitean mukaan tarkoitus tuottaa konkreettista tukea mutta taata kuitenkin myös joustavuus.¹⁰⁸ Yleiskommentin mukaan lapsen etua arvioitaessa tulee ottaa huomioon tämän oma mielipide asiasta. Komitea on jo vuonna 2009 antamassaan, artiklaa 12 koskevassa, yleiskommentissa todennut, että lapsen etu ei voi täysimääräisesti toteutua, mikäli hänellä ei ole mahdollisuutta ilmaista mielipidettään

---

¹⁰⁵ CRC/C/GC/14, s. 2. Huomionarvoista on, että vaikka komitea ei yleiskommentissaan suoranaisesti viittaa tutkimuskirjallisuuteen, lapsen edun esittäminen kolmitasoisena vastaa täysin Jean Zermattenin vuonna 2010 esittämää jaottelua (Zermatten 2010, s. 487). Zermatten on myös yleiskommentin laatimisen aikaan vuonna 2013 toiminut lapsen oikeuksien komitean puheenjohtajana (Université de Genève 2020). Yleiskommentissa on myös muilta osin nähtävissä yhtäläisyyksiä Zermattenin vuonna 2010 julkaistun artikkelin kanssa.

¹⁰⁶ CRC/C/GC/14, s. 3.

¹⁰⁷ Ibid, s. 6–7.

¹⁰⁸ Ibid., s. 7.

ja saada se huomioonotetuksi.¹⁰⁹ Komitea myös korostaa, että lapsen nuori ikä tai haavoittuvuus ei saa toimia lapsen kuulemisen esteenä.¹¹⁰

Lapsen etua arvioitaessa keskeiseen rooliin nousee myös lapsen identiteetti. Lapsen identiteettiin vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen, kansallisuus, uskonto sekä aatteet, kulttuuri-identiteetti ja persoonallisuus. Päätöksentekijän tulee ottaa huomioon myös lapsen perhesuhteet arvioidessaan tämän etua. Koska perhe nähdään yhteiskunnan perusyksikkönä, komitea korostaa lapsen edun arvioinnin ehdottomuutta tapauksissa, joissa harkitaan lapsen erottamista vanhemmistaan. Tapauksissa, joissa lapsi joudutaan erottamaan perheestään, tulee lapselle taata jatkuvat ihmissuhteet vanhempiinsa ja perheeseensä.¹¹¹ Yleiskommentin listauksen mukaan myös lapsen huolenpito, suojeleminen sekä turvallisuus ovat lapsen edun punninnassa huomioitavia tekijöitä.¹¹² Lapsen haavoittuvalle asemalle tulee antaa myös painoarvoa lapsen etua määriteltäessä. Haavoittuvassa asemassa olevan lapsen etua arvioitaessa tulee ottaa huomioon niin LOS kokonaisuudessaan kuin myös muut lapsen tilanteen kannalta relevantit kansainväliset ihmisoikeussopimukset.¹¹³ Edellä mainittujen tekijöiden lisäksi päätöksentekijän tulee lapsen etua arvioidessaan kiinnittää huomiota myös lapsen oikeuteen terveyteen sekä koulutukseen.¹¹⁴ Kun kaikki kyseisen tapauksen kannalta relevantit lapsen etuun vaikuttavat tekijät on tunnistettu ja arvioitu, tulee niitä punnita keskenään lapsen edun määrittämiseksi.¹¹⁵

Lapsen oikeuksien komitea korostaa yleiskommentissa useaan otteeseen lapsen edun käsitteen dynaamisuutta ja kontekstisidonnaisuutta sekä jokaisen lapsen yksilöllisyyttä. Komitea viittaa useasti myös siihen, kuinka mahdollisissa punninta- tai ristiriitatilanteissa päätöksentekijän tulee pitää mielessään lapsen edun käsitteen perimmäinen tarkoitus, joka on taata LOS:ssa esiintyvien oikeuksien täysimääräinen toteutuminen sekä lapsen kokonaisvaltainen kasvu ja kehitys.¹¹⁶ Komitea korostaa myös lapsen kehittyviä ominaisuuksia tämän kasvaessa, jolloin päätöksentekijän tulisi suosia sellaisia ratkaisuvaihtoehtoja, joita voi myöhemmin muokata lapsen tarpeiden mukaisesti.¹¹⁷

---

¹⁰⁹ CRC/C/GC/12, S. 17–18.

¹¹⁰ Ibid., s. 7.

¹¹¹ Ibid., s. 8.

¹¹² Ibid., s. 8–9.

¹¹³ Ibid., s. 9.

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Ibid., s. 9–10.

¹¹⁶ Ibid., s. 2.

¹¹⁷ Ibid., s. 10.

Lastensuojelulain uudistamisen aikaan lapsen oikeuksien komitea ei ollut vielä antanut lapsen etua koskevaa yleiskommenttiansa. Lapsen etua pyritään kuitenkin LSL 4.2 §:n mukaan arvioimaan melko pitkälle samoin perustein kuin yleiskommentissa. Yleiskommentissa, toisin kuin LSL 4.2 §:ssa, annetaan lapsen edun määrittelyssä painoarvoa lapsen identiteetille ja yksilöllisille ominaisuuksille. Vaikka lapsen yksilöllisten tekijöiden voidaan katsoa vaikuttavan kokonaisarvioinnin taustalla, nimenomainen säännös identiteetin huomioon ottamisesta osana arviointiprosessia kuitenkin puuttuu. Määräaikaisraporteista antamissaan loppupäätelmissä lapsen oikeuksien komitea on myös huomionnut, että vaikka lapsen edun arviointikriteerit ovat lastensuojelulainsäädännössä olemassa, siihen ei viitata muussa lainsäädännössä eikä lapsen edun käsitettä ole ymmärretty ja hyödynnetty täysimääräisesti osana lapsia koskevaa päätöksentekoa.¹¹⁸

Ohjaavien dokumenttien lisäksi tuomioistuimilla on oma roolinsa lapsen edun määrittämisessä ja arvioinnissa. Kansallisella tasolla korkein hallinto-oikeus (KHO) on korkein lastensuojeluasioita käsittelevä oikeusaste, ja sen ennakkopäätöksen asemassa olevissa vuosikirjapäätöksissä¹¹⁹ on jouduttu ottamaan kantaa lapsen edun käsitteeseen. Lastensuojeluasioiden ollessa yksilöllisiä vuosikirjapäätöksissä ei kuitenkaan ole mahdollista ilmaista yleisiä sääntöjä, vaan päätökset keskittyvät konkretisoimaan käsillä olevan asian kannalta keskeisen säännöksen merkitystä erityisesti soveltamisalan rajatapauksissa.¹²⁰ Tutkittaessa KHO:n vuosikirjapäätöksiä on mahdollista todeta, että mikäli lapsen etuun on viitattu osana tuomioistuimen antamaa ratkaisua, sitä suuremmalla todennäköisyydellä LOS 3.1 artiklan esittämät vaatimukset on täytetty.¹²¹ Sormunen toteaa, että vaikka lapsen etuun viittaaminen ei olekaan varma tae siitä, että lapsen edun sisältöä on harkittu kattavasti ja huolellisesti, voi sen nähdä viittaavan vahvasti siihen, että tuomioistuin on kiinnittänyt huomiota lapsen etuun osana antamaansa ratkaisua.¹²² Korkein hallinto-oikeus on kuitenkin lapsiin liittyvässä ratkaisukäytännössään soveltanut LOS 3.1 artiklaa kapeammalla laajuudella kuin artikla edellyttää keskittyen enemmän ”perinteisiin” lapsiin liittyviin päätöksiin.¹²³

---

¹¹⁸ CRC/C/FIN/CO/4, s. 6.

¹¹⁹ Korkeimmasta hallinto-oikeudesta esim. Mäenpää 2013, Luku II.2.7.2. ja luku V.3.3.4.

¹²⁰ Aer 2012, s. 4–5.

¹²¹ Sormunen 2016b, s. 163.

¹²² Sormunen 2016b, s. 163 ja 179.

¹²³ Sormunen 2016b, s. 179. Lastensuojeluun liittyviä tapauksia on tutkimuksen aineistossa ollut 9, joissa yhdessä on viitattu LOS 3.1 artiklaan, seitsemässä lapsen etuun ja yhdessä on viitattu lapsen etuun sitä nimenomaisesti nimeämättä (Sormunen 2016b, s. 167–168).

Suvianna Hakalehto (2016b) on puolestaan tutkinut lapsen edun käsitteen esiintymistä korkeimman oikeuden (KKO) ratkaisukäytännössä. Hakalehdon tutkimus keskittyy kahdeksaan vuosien 2000–2015 välillä annettuun perheoikeudelliseen ratkaisuun.¹²⁴ Hakalehdon mukaan KKO:n ratkaisukäytännössä lapsen edun arviointi tapahtuu usein lapsenhuoltolain 1 §:ään sisältyvien kriteerien kautta.¹²⁵ Kaikissa Hakalehdon tarkastelemissa ratkaisuissa on nostettu esiin lopullisen ratkaisun lapsen edun mukaisuus sekä nimetty tapauskohtaisesti niitä tekijöitä, joiden KKO on katsonut toteuttavan lapsen etua.¹²⁶

Tuomioistuinkontekstissa tärkeään asemaan nousee myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuinten antama ratkaisukäytäntö. EIT:n antamat ennakkopäätösasemassa olevat tuomiot ovat kansallisen oikeusjärjestyksen kannalta jäsenvaltioita sitovia.¹²⁷ Erityisesti huostaanottoa koskevissa lastensuojeluasioissa EIT on ratkaisuissaan vedonnut sopimusvaltioiden laajaan harkintamarginaaliin eikä se halua puuttua kansallisen tuomioistuinten päätöksentekoon.¹²⁸ Tällöin EIT ei ratkaisuissaan niinkään kyseenalaista tai korvaa kansallisen tuomioistuimen asiassa antamaa päätöstä, vaan arvioida päätöksentekoprosessia ja siinä punnittuja seikkoja sekä syiden riittävyyttä.¹²⁹ Huolimatta siitä, että EIT ei ole lastensuojeluun liittyvissä ratkaisuissaan ottanut suoranaisesti kantaa kansallisen tuomioistuimen tekemään päätökseen vaan keskittynyt ennemmin alkuperäisen ratkaisun perusteluiden arvioimiseen, on EIT:lle silti kertynyt laaja lapsen oikeuksia koskeva ratkaisukäytäntö.¹³⁰ EIT on punninnut lapsen etua ja sen ensisijaisuutta esimerkiksi lapsen huoltoon, adoptioon sekä lapsen ja vanhemman väliseen yhteydenpitoon liittyvissä tapauksissa.¹³¹ Suurimpaan rooliin lapsen edun punninta kuitenkin nousee artiklan 8 perusteella annetuissa ratkaisuissa.¹³² Ratkaisukäytännössään tuomioistuin on todennut, että kaikissa kyseistä artiklaa koskevissa tapauksissa lapsen etu nousee erityisen tärkeään rooliin.¹³³

EIT on ratkaisukäytännössään tarkastellut lapsen etua sen ensisijaisuuden kuin myös käsitteen sisällön kannalta. Lapsen edun ensisijaisuus tulee punnittavaksi erityisesti sellaisissa tapauksissa, joissa voidaan tunnistaa useita keskenään eroavia intressejä. Näitä ovat lastensuojeluun liittyvissä tapauksissa yleensä vanhempien ja lasten väliset intressit, mutta myös mahdollisten

---

¹²⁴ Hakalehto 2016b, s. 428.

¹²⁵ Ibid., s. 443.

¹²⁶ Ibid., s. 444. Lapsen etua punnittiin muun muassa suhteessa viranomaistoiminnan sujuvuuteen sekä kaappausuhkaan.

¹²⁷ Aer 2012, s. 9.

¹²⁸ Sahin v. Germany 2003, kohta 64; ks. myös Fortin 2009, s. 59.

¹²⁹ Fortin 2009, s. 59.

¹³⁰ Hakalehto 2018, s. 19.

¹³¹ Hakalehto 2018, s. 19; Kilkelly 2001, s. 312–313.

¹³² Esim. Fortin 2009, s. 69.

¹³³ Sahin v. Saksa 2003, kohta 64.

adoptiovanhempien intressit asian koskiessa sellaista maata, jossa adoptio on mahdollinen lastensuojelullinen toimenpide. Tämän lisäksi EIT on nostanut usein ratkaisuihissaan esille myös yhteiskunnalliset intressit.¹³⁴ Tuomioistuimen punnitessa keskenään ristiriitaisia intressejä EIT on korostanut lapsen edun ensisijaisuutta. Joissain tapauksissa se on jopa mennyt tätä pidemmälle ja todennut, että lapsen edun tulee olla määräävässä asemassa.¹³⁵ Vanhempjen ja lapsen intressien välistä ristiriitaa ratkaistaessa kansallisen tuomioistuimen tulee antaa ”erityistä arvoa” lapsen edulle, joka saattaa toteutuakseen vaatia vanhempjen intressien ohittamista.¹³⁶

Yksilövalituksien ratkaiseminen antaa EIT:lle mahdollisuuden sitoa lapsen edun käsitteellinen sisältö konkreettisesti tapauksen tosiseikastoon.¹³⁷ Usein tuomioistuin on lähestynyt lapsen edun määrittelyä negaation kautta nimeämällä tekijöitä, jotka eivät toteuta lapsen etua. Tällaisia tekijöitä ovat muun muassa lapsen pahoinpitely tai seksuaalinen hyväksikäyttö, puutteet lapsen huolenpidossa tai vanhemman psyykkinen epätasapaino.¹³⁸ Myöskään lapsen ja tämän perheen välisten suhteiden katkaisemisen ei ole katsottu olevan lapsen edun mukaista, sillä ilman painavaa syytä tapahtuva yhteydenpidon rajoittamisen tai katkaisemisen on katsottu ikään kuin kiskovan lapsen juuriltaan.¹³⁹ Lapsen edun ratkaisussa saaman sisällön kannalta näyttää myös olevan merkitystä sillä, toimiiko asiassa valittajana lapsi vai tämän vanhempi tai vanhemmat.¹⁴⁰ Mikäli valittajana on lapsen vanhemmat tai toinen vanhempi, EIT lähtee usein määrittämään lapsen etua vanhempjen oikeuksien kautta niiden eräänlaisena rajoitusperiaatteena.¹⁴¹ Ratkaisuihissa onkin usein nähtävissä tuomioistuimen suorittama tasapainottelu toisaalta perhe-elämän suojan sekä lapsen suojelun tämän kasvun ja kehityksen kannalta haitallisesta perhe-elämästä välillä.¹⁴² Tähän saattaa olla syynä jo aiemmin esitetty ero EIS:n ja LOS:n oikeudellisessa luonteessa. Ratkaisukäytännössä tämä tasapainottelu näkyy esimerkiksi ratkaisussa Strand Lobben ja muut v. Norja, jossa tuomioistuin toteaa kasvamisen turvallisessa kasvuympäristössä olevan lapsen edun mukaista, eikä vanhemmilla ole perhe-elämän suojan nojalla oikeutta aiheuttaa haittaa lapsen kasvulle ja kehitykselle.¹⁴³

---

¹³⁴ Sormunen 2016a, s. 327.

¹³⁵ Esim. Kearns v. Ranska, kohta 79. Tapauksessa punnintaa jouduttiin suorittamaan lapsen edun, biologisen äidin sekä adoptioperheen intressien välillä. Myös Strand Lobben v. Norja 2019, kohta 204.

¹³⁶ H. K. v. Suomi 2006, kohta 106.

¹³⁷ Sormunen 2016a, s. 311.

¹³⁸ Sormunen 2016a, s. 327–328.

¹³⁹ Strand Lobben v. Norja 2019, kohta 207.

¹⁴⁰ Fortin 2009, s. 67; Sormunen 2016a, s. 325.

¹⁴¹ Sormunen 2016a, s. 325.

¹⁴² Gording-Stang 2018, s. 150.

¹⁴³ Strand Lobben v. Norja 2019, kohta 207.

Yleisesti sanoen lapsen edun voi nähdä olevan lastensuojelun kontekstissa tärkeä ja laaja-alainen käsite, jonka määrittelemiseen vaikuttaa kansallisen lainsäädännön lisäksi myös muita oikeusvoimaltaan vaihtelevia ohjausmekanismeja. Kansallisessa lainsäädännössä lapsen etu määritellään sisällöllisesti ainoastaan lastensuojelulaissa. Oikeudellisella sääntelyllä luodaan lapsen edun käsitteen ympärille tietyt reunaehdot, jotka tulee huomioida lapsen edun punninnassa. Käytännössä lastensuojelun sosiaalityöntekijöille jää laajasti harkintavaltaa oikeudellisten reunaehtojen puitteissa. Kun kyseessä on lastensuojelun ja lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta näin keskeisessä asemassa oleva käsite, jonka avoimuus ja tilannesidonnaisuus antavat sille normatiivisesta viitekehyksestä ja suojattavista intresseistä riippuen erilaisia sisältöjä, käsitteen sisällöllinen määrittely eri konteksteissa olisi tärkeää yhtenäisen konsensuksen puuttuessa.¹⁴⁴ Muutoin riskinä on, että lapsen edun joustavuutta käytetään väärin osapuolten ajaessa omia intressejään lapsen edun varjolla.¹⁴⁵ Lapsen edun kulloisessakin tilanteessa saaman sisällön vajavainen perusteleminen edesauttaa osaltaan käsitteen vaikeaa hahmottamista.¹⁴⁶

---

¹⁴⁴ Aer 2012, s. 25.

¹⁴⁵ CRC/C/GC/14, s. 5. Lapsen edun keskeisen aseman ja vaikean sisällöllisen määrittelyn on nähty jopa vaarantavan lapsen oikeuksien toteutumisen (Cantwell 2016, s. 71). Alston ja Gilmour-Walsh (1996, s. 2) puolestaan kuvaavat lapsen edun käsitettä ”Troijan hevoseksi”, jolla kulttuurisia arvoja saadaan ujutettua lapsen edun varjolla osaksi lapsen oikeuksien toimintaympäristöä ja jopa vaarantavan lasten oikeuksien toteutumisen.

¹⁴⁶ Hakalehto 2016b, s. 444.

4 AINEISTON ANALYYSI

4.1 Lapsen etu käytännön lastensuojelussa

4.1.1 Ristiriitainen luonne

Lapsen etuun liittyvä oikeudellinen viitekehys on monitasoinen. Lastensuojelun kannalta keskeisin kansallisen tason sääntely löytyy lastensuojelulaista, mutta sen lisäksi lapsen edun käsitteen ja ensisijaisuuden kannalta tulee myös huomioida niin perustuslaki, perusoikeudet kuin relevantit kansainväliset ihmisoikeusdokumentit, soft law -tason sääntely sekä eri tuomioistuinten antama ratkaisukäytäntökin.¹⁴⁷ Kaikesta sääntelystä ja ohjauksesta huolimatta lapsen etua ei voi tyhjentävästi määritellä, vaan lapsen etu määritellään tapauskohtaisesti yksilöllisten tekijöiden perusteella. Lastensuojelun sosiaalityöntekijät ovatkin siis avainasemassa määrittellessään lapsen etua käytännön tasolla oikeudellisen sääntelyn puitteissa. Lastensuojelussa toimiville sosiaalityöntekijöille suunnatussa kirjoituspyynnössä pyydettiin osana vastausta kuvailemaan, millaisena lapsen etu näyttäytyy käytännön sosiaalityössä. Vastauksista oli yleisellä tasolla huomattavissa, että lapsen edun nähdään olevan tärkeässä roolissa lastensuojelua toteutettaessa, mutta lapsen edun määrittelyn kuvattiin olevan hankalaa erityisesti kaiken tarpeellisen informaation saannin sekä asianosaisten usein keskenään ristiriitaisten intressien vuoksi. Joissain vastauksissa esitettiin myös kritiikkiä esimerkiksi lapsen edulla argumentoinnista sekä puutteellisesta sääntelystä.

Lapsen etu on nostettu kansallisella tasolla lastensuojelun tärkeimmäksi periaatteeksi.¹⁴⁸ Sen määrittäminen on siis yksi lastensuojelun keskeisimmistä tehtävistä, sillä ilman lapsen edun määrittelyä on mahdotonta toimia sen mukaisesti. Tätä keskeistä asemaa kuvaa erään sosiaalityöntekijän vastaus, jonka mukaan lapsen etu on jatkuvasti läsnä lastensuojelua toteutettaessa, eikä sen määrittelemistä voi erottaa lastensuojelun perustehtävästä (6). Myös muissa vastauksissa nostettiin esiin lapsen edun ristiriitainen luonne toisaalta lastensuojelun käytännön toteuttamisen kannalta painavana tekijänä (10) joka kuuluu lastensuojelun ydinalueeseen (7), mutta jonka määrittäminen on *hirveän vaikea asia* (7), sillä se *pakenee määrittelyä* (10). Näistä vastauksista on nähtävissä tutkimuskirjallisuudessa kritiikkiäkin saanut lapsen edun aseman lasten oikeuksien ja sitä kautta lastensuojelun keskiössä, mutta toisaalta konkreettisen sääntelyn

---

¹⁴⁷ Lastensuojelulakia alemman tasoiset viranomaisten suositukset eivät kuitenkaan ole oikeudellisesti sitovia (Aer 2012, s. 3).

¹⁴⁸ HE 252/2006 vp, s. 117.

ulottumattomissa. Lapsen edun määrittelemisen voi sanoa olevan siis yksi lastensuojelun tärkeimmistä tehtävistä, vaikka itse käsite on luotu määrittelemättömäksi.

Käytännön tasolla lapsen edun kannalta keskeiseen rooliin nousee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, jonka tehtävänä on LSL 24 §:n mukaan valvoa lapsen edun toteutumista.¹⁴⁹ Lasta koskevien päätösten tekijänä, niiden valmistelijana sekä lapsen asiakasprosessin johtajana lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on avainasemassa lapsen edun määrittämisessä kulloinkin käsillä olevassa asiassa.¹⁵⁰ Lapsen edun määrittely on aina kokonaisharkintaa, jossa lastensuojelun sosiaalityöntekijälle on jätetty laajalti harkintavaltaa oikeudellisten reunaehtojen puitteissa lapsen kannalta parhaan ratkaisuvaihtoehdon löytämiseksi.¹⁵¹ Jotta sosiaalityöntekijällä on mahdollisuus suorittaa kokonaisharkintaa, tulee tällä olla käytettäväksi riittävästi informaatiota harkintansa tueksi tunnistaakseen ratkaisun kannalta oleelliset tekijät.¹⁵² Tämän vuoksi on tärkeää, että sosiaalityöntekijä tarkastelee lapsen elämäntilannetta kokonaisvaltaisesti ymmärtäen sen eri osa-alueet ja niiden vaikutuksen lapsen kasvulle ja kehitykselle.¹⁵³ Kokonaisvaltainen tarkastelu vaatii aikaa, jotta luottamuksen rakentumisen kautta sosiaalityöntekijän on mahdollista tutustua lapseen ja tämän arkeen.¹⁵⁴ Kokonaisvaltaisen ja lapsen elämän kaikki osa-alueet huomioivan lähestymistavan avulla on mahdollista tunnistaa lapsen hyvinvoinnin kannalta tärkeät elementit kokonaisharkinnan tueksi. Tätä tilannetta eräs sosiaalityöntekijä kuvaa vastauksessaan kuvailemalla lapsen edun rakentuvan usein ”hyvin pirstaleisen tiedon valossa” (9). Vastauksessaan hän tarkentaa, että erityisesti sijaishuollon kontekstissa lapsen ollessa ”usein aika etäällä sosiaalityöntekijästä” kokonaisharkinnan kannalta enemmän tietoa tuottavat muun muassa sijaishuoltopaikan tai koulun aikuiset sekä esimerkiksi psykiatrian ammattilaiset lapsen oman näkemyksen jäädessä pienempään rooliin (9).

Määrittämättömänä mutta silti lastensuojelun kannalta tärkeimpänä periaatteena lapsen etua määriteltäessä konkretisoituu helposti lastensuojelun jännitteinen luonne asianosaisten keskenään ristiriitaisten intressien kautta. Lapsen etu on lastensuojelun tärkein periaate, joka tulee ottaa ensisijaisesti huomioon kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa. Käytännössä lapsen edun ensisijaisuus tarkoittaa, että käsillä olevassa tapauksessa mahdolliset kilpailevat intressit

---

¹⁴⁹ Lisäksi lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän velvollisuutena on selvittää lapsen tilannetta tarkoituksenmukaisella tavalla ja huolehtia tarvittavien palveluiden ja tukitoimien saatavuudesta asiakassuunnitelmaan tehtyjen kirjauksien mukaisesti. Lisäksi lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on vastuussa kiireellisten toimenpiteiden toteuttamisessa. (Heinonen & Sinko 2013, s. 121–122.)

¹⁵⁰ HE 252/2006 vp, s. 136; Nyrhinen 2016, s. 70 ja 96.

¹⁵¹ Eekelaar 2015, s. 5.

¹⁵² CRC/C/GC/14, s. 7.

¹⁵³ Kaikko – Friis 2013, s. 110.

¹⁵⁴ Kaikko – Friis 2013, s. 110.

ja edut tulee tunnistaa ja lopullinen päätös tehdä ensisijaisesti lapsen edun parhaiten toteuttavalla tavalla.¹⁵⁵ Lastensuojelun sosiaalityöntekijät määrittävät lapsen etua jo valmiiksi jännitteisessä toimintaympäristössä, ja asiassa määritelty lapsen edun sisältö saattaa edesauttaa näiden jännitteiden syntymistä ja lisääntymistä johtaen mahdollisiin kilpaileviin intresseihin. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiltä saaduissa vastauksissa korostui erityisesti sosiaalityöntekijöiden ja vanhempien väliset ristiriidat lapsen edun tulkinnassa ja lapsen kannalta parhaan ratkaisuvaihtoehdon löytämisessä. Eräs sosiaalityöntekijän kuvaa lastensuojelun jo lähtökohtaisesti jännittynyttä luonnetta toteamalla, että lastensuojelussa toimittaessa lapsen etu lähtökohtaisesti ristiriidassa jonkun toisen edun kanssa, jolloin sen tavoittelu on joltain toiselta pois (11). Toisen sosiaalityöntekijän mukaan lapsen etu näyttäytyy erityisesti sijaishuollon kontekstissa pelkkänä *sanahelinänä*, sillä oikeudellisesti tarkasteltuna vanhempien oikeudet ovat yhtä vahvat ja yleensä ristiriidassa lapsen edun kanssa (3). Kolmas sosiaalityöntekijä nostaa esille sosiaalityön toimintaympäristön yleisen raaistumisen (7). Vastauksessa kerrotaan, kuinka sosiaalityöntekijä joutuu välillä tekemään päätöksiä oma tai biologisten vanhempien etu etusijalla välttääkseen esimerkiksi sosiaalisessa mediassa riepottelun tai muunlaisen maalittamisen (7). Käytännössä keskenään ristiriitaiset intressit ja näkemykset siis saattavat johtaa tilanteeseen, jossa lapsen edun parhaiten toteuttava ratkaisuvaihtoehto ei ole mahdollinen.¹⁵⁶

Kokonaisharkinnasta ja siihen sisältyvästä erilaisten tekijöiden punninnasta johtuen lapsen edun tapauksessa saama lopullinen sisältö on aina eräänlainen arvovalinta, sillä se on arvotettu muita määrittely- ja ratkaisuvaihtoehtoja paremmaksi.¹⁵⁷ Antamalla lapsen etuun vaikuttaville tekijöille erilaisia painoarvoja määrittämisprosessin aikana on mahdollista saavuttaa monia erilaisia merkityssisältöjä lapsen edulle käsillä olevassa tapauksessa. Eräs sosiaalityöntekijä kuvaa lapsen edun määrittämistä prosessiksi, jossa monia lapsen etuun vaikuttavia asioita yritetään asettaa ”jonkinlaiseen hierarkkiseen järjestykseen” (11). Näin lapsen etu saa käytännön lastensuojelutyössä eräänlaisen ”moraalistandardin” aseman.¹⁵⁸ Määriteltäessä lapsen edun sisältöä moraalisten kriteerien kautta päätöksentekijän on ilmaistava tarkoin, mikä tekijöitä lapsen edun arvioinnissa on otettu huomioon ja millainen painoarvo niillä on ollut lopullisessa ratkaisussa.¹⁵⁹ Koska ei ole mahdollista tyhjentävästi määrittää lapsen edun sisältöä, on tärkeää, että

¹⁵⁵ CRC/C/GC/14, s. 5–6. Komitean mukaan mahdollisissa intressien ristiriitatilanteissa lapsen etua ei tule tarkastella ainoastaan yhtenä huomioonotettavana seikkana, vaan lapsen edun parhaiten toteuttavalle ratkaisuvaihtoehdolle tulee antaa suurempi painoarvo suhteessa muihin. Tätä komitea perustelee esimerkiksi toteamalla, että ”[i]f the interests of the child are not highlighted, they tend to be overlooked.”

¹⁵⁶ Ks. myös HE 252/2006 vp, s. 136.

¹⁵⁷ Falch-Eriksen 2018, s. 48.

¹⁵⁸ Aer 2012, s. 25.

¹⁵⁹ Ibid..

päätöksentekijä on ottanut kaikki asian kannalta relevantit tekijät huomioon ja suorittanut intressien välisen punninnan huolellisesti ja perustellusti oikeudellisten reunaehtojen puitteissa.¹⁶⁰ Erilaisten ratkaisu- ja toimenpidevaihtoehtojen välillä suoritettu punninta tulee näkyä myös lasta koskevissa asiakirjoissa ja päätöksissä.¹⁶¹

4.1.2 Lapsen edulla argumentointi

Lapsen edulla on keskeinen asema nykyisessä lastensuojeluun liittyvässä retoriikassa. Lapsen edulla voidaan argumentoida sekä yhteiskunnallisessa kuin ammatillisessakin kontekstissa. Yhteiskunnallisessa kontekstissa lapsen edulla argumentoidessa se rinnastetaan usein lapsen hyvinvoinnin käsitteeseen. Ammatillisessa kontekstissa lapsen edulla argumentointi liittyy empirisen aineiston perusteella useimmin siihen, miten lapsen edun saama sisältö perustellaan ja kuinka sen avulla kyetään argumentoimaan.

Yhteiskunnallisessa keskustelussa on muutaman edellisen vuosikymmenen aikana tapahtunut havaittavissa oleva muutos, jossa esimerkiksi Meyerin (2007) mukaan lapsuudesta on tullut moraalinen retoriikan väline, jonka avulla voidaan hakea laajaa oikeutusta ilman kunnollisia perusteluja.¹⁶² Meyer toteaa lapsiin ja lapsuuteen liittyvän retoriikan olevan niin arvolatautunut ja vahvaa, että erilaisia mielipiteitä on helppo perustella vetoamalla lapsuuteen ja lapsiin ilman sen suurempaa oikeutusta.¹⁶³ Tämän muutoksen voi sanoa johtaneen tilanteeseen, jossa voidaan puhua erityisestä lastenhuoltokielestä (*childcare language*).¹⁶⁴ Lapsen edun käyttö retorisenä välineenä on keskeisessä asemassa lastenhuoltokielessä.¹⁶⁵ Yhteiskuntapoliittisessa kontekstissa lapsen etu ja lapsen hyvinvointi puolestaan rinnastuvat lisäksi usein keskenään samaa tarkoittaviksi käsitteiksi.¹⁶⁶

Lapsen edun keskeinen retorinen asema on nähtävissä myös lastensuojelun ammattilaisilta saaduissa vastauksissa. Eräs sosiaalityöntekijä toteaa vastauksessaan toisinaan pohtineensa, kuinka paljon lapsen edussa on lopulta kysymys ainoastaan *sosiaalityön puhettavasta* (11). Sama sosiaalityöntekijä toteaa myös todistaneensa ammatillisissa yhteyksissä keskusteluja siitä, *miksi juuri lapsen etu on tärkein ja kuinka pitkälle sillä voidaan ”ratsastaa”* (11). Nykyisessä

---

¹⁶⁰ Falch-Eriksen 2018, s. 52.

¹⁶¹ Araneva 2016, s. 175.

¹⁶² Meyer 2007, s. 98.

¹⁶³ Ibid., s. 99.

¹⁶⁴ Hodgson 2007, s. 216.

¹⁶⁵ Pösö 2012, s. 76.

¹⁶⁶ Aer 2013, s. 25.

keskustelussa lapsen oikeudet kulminoituvatkin lähes aina lapsen edun käsitteen ympärille. Keskeisin lapsen edulla argumentoinnin kritiikki tiivistyy ajatukseen siitä, että lapsen oikeudet keskittyvät liikaa lapsen etuun. Lapsen edun keskeistä asemaa kyseenalaistavat tutkijat ovat esimerkiksi esittäneet lapsen edulla argumentoinnin heikentävän lapsen oikeuksien ihmisoikeudellista asemaa.¹⁶⁷ Kriitikkojen teksteistä saa helposti sellaisen kuvan, että lapsen edun ja lapsen ihmisoikeuksien välillä on olemassa jonkinlainen vastakkainasettelu.¹⁶⁸

Toinen sosiaalityöntekijä puolestaan kuvaa lapsen edun näyttäytyvän erityisesti sijaishuollon kontekstissa pelkkänä sanahelinänä (3). Kuten jo aiemmin on todettu, lapsen edun käsite on avoin ja tilannesidonnainen, jolloin lapsen edun määrittäminen on aina lapsen yksilölliset ominaisuudet huomioon ottavaa kokonaisharkintaa. Näin ollen lapsen etu saa erilaisia sisältöjä riippuen siitä, mitä tekijöitä päätöksenteossa painotetaan. Lapsen edun punninta on siis jonkinlaista moraalista punnintaa, jota lastensuojelussa joudutaan tekemään aina lapsen etua määriteltäessä.¹⁶⁹ Näin erilaisista lähtökohdista olevat ja päätöksenteossa erilaisia tekijöitä painottavat päätöksentekijät saattavat päätyä keskenään erilaisiin ratkaisuihin lapsen edun sisällöstä.

Valitettavasti lapsen edun tilannesidonnaisuus ja moraalisen luonteen saava punninta mahdollistavat myös mahdolliset väärinkäytökset. Erään sosiaalityöntekijän vastauksessa kuvataan tapausta, jossa biologisen vanhemman painostus on johtanut siihen, että päättävässä asemassa oleva sosiaalityöntekijä perustelee päätöksensä ja tapauksessa lapsen edulle antamansa sisällön vanhemman määrittämistä lähtökohdista käsin (7). Myös lapsen oikeuksien komitea on lapsen edusta antamassaan yleiskommentissa kiinnittänyt huomiota siihen, että tilannesidonnaisuutensa vuoksi lapsen edulla on mahdollista perustella sellaisiakin päätöksiä, jotka eivät toteuta lapsen oikeuksia kokonaisvaltaisesti.¹⁷⁰ Tätä taustaa vasten myös kriitikoiden esittämä ajatus lapsen edulla argumentoinnin lasten ihmisoikeuksia vaarantavasta luonteesta on ymmärrettävää.

---

¹⁶⁷ Cantwell 2016, s. 65.

¹⁶⁸ Ks. esim. Cantwell 2016: Sund – Vackermo 2015.

¹⁶⁹ Moraalisesta punninnasta Aer 2013, s. 25.

¹⁷⁰ CRC/C/GC/14, kappale 27.

4.2 Lapsen edun määrittelyyn liittyvät tekijät

4.2.1 Lapsen osallisuus

Lapsen oikeus osallisuuteen on yksi lapsen oikeuksien yleissopimuksen neljästä pääperiaatteesta yhdessä lapsen edun ensisijaisuuden ja syrjimättömyyden periaatteiden sekä lapsen oikeuden kehitykseen kanssa. Vaikka ”osallisuudesta” ei virallisesti säädetäkään lapsen oikeuksien yleissopimuksessa, termillä viitataan yleisimmin LOS 12 artiklaan, jossa säädetään lapsen oikeudesta muodostaa itse mielipiteensä itseään koskevassa asiassa ja saada se asiaankuuluvalla tavalla huomioonotetuksi päätöksenteossa. Artiklan mukaan

Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

Tämän toteutumiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä itseään koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

Artiklassa ei esiinny ikärajoja, joten myös pienillä lapsilla on oikeus saada mielipiteensä huomioonotetuksi. Artiklan sanamuodoilla on haluttu kaventaa sopimusvaltioiden liikkumavaraa velvoittamalla ne selvittämään ja huomioimaan lapsen oma mielipide.¹⁷¹ Velvoittamalla jäsenvaltiot takaamaan lapsille oikeuden vaikuttaa omiin asioihinsa niin yksilöllisellä kuin kollektiivisellakin tasolla on mahdollisuus varmistaa lasten näkemysten konkreettinen huomioonottaminen myös sellaisissa asioissa, joissa niitä ei perinteisesti ole huomioitu.¹⁷²

Lapsen oikeuksien komitean mukaan lapsen edun ensisijaisuuden periaate ja lapsen oikeus osallisuuteen ovat toisiaan täydentäviä periaatteita, eikä lapsen etu voi täysimääräisesti toteutua, mikäli lapsella ei ole oikeutta itse muodostaa asiasta mielipidettä ja saada sitä kuulluksi.¹⁷³ Käytännössä näiden kahden periaatteen välinen suhde ei kuitenkaan ole näin yksiselitteinen. LOS 12 artiklaan ja sen soveltamiseen liittyvät epäselvyydet ovat johtaneet artiklan vajavaiseen

---

¹⁷¹ CRC/C/CG/12, s. 6.

¹⁷² Hakalehto 2018, s. 47–50.

¹⁷³ CRC/C/GC/12, s. 15–16.

implementointiin.¹⁷⁴ Selventääkseen LOS 12 artiklan implementointiin liittyviä epäkohtia komitea antoi vuonna 2009 yleiskommentin numero 12, jossa se pureutui erityisesti jäsenvaltioiden kansallisessa lainsäädännössä esiintyneisiin keinotekoisiiin ikärajoihin lapsen kuulemisessa. Yleiskommentin lisäksi komitea on maakohtaisissa lausunnoissaan kiinnittänyt huomiota lainsäädäntöön sisältyviin ikärajoihin, ja myös Suomi on saanut huomautuksia niihin liittyen.¹⁷⁵

Komitean mukaan tiettyä ikärajaa tärkeämpänä korostuu lapsen kyky muodostaa itse oma mielipiteensä. Artiklan maininta lapsen kyvystä itse muodostaa oma näkemyksensä ei saa kuitenkaan muodostua lapsen kuulemista rajoittavaksi tekijäksi, vaan se on nähtävä enemmänkin jäsenvaltiota koskevana velvollisuutena arvioida lapsen kykyä näkemyksen muodostamiseen sen jälkeen.¹⁷⁶ Komitea on pyrkinyt yleiskommentillaan selventämään myös käsitteitä, jotka liittyvät lapsen kykyyn muodostaa omat näkemyksensä sekä niiden huomioimiseen ”*lapsen iän ja kehitystason mukaisella tavalla*”. Yleiskommenttia on tutkimuskirjallisuudessa kritisoitu siitä, että käytännön soveltamisen avuksi tarkoitetun dokumentin terminologia on itsessään epäselvää, joka puolestaan edelleen edesauttaa päätöksentekijöitä tulkitsemaan artiklaa haluamallaan tavalla.¹⁷⁷ Komitea ei yleiskommentissaan anna myöskään konkreettisia keinoja määritellä lapsen kehitystasoa ja kypsyyttä, vaan tämä harkintaa jää edelleen päätöksentekijälle. Tämä on itsessään nähty tutkimuskirjallisuudessa ongelmallisena, sillä lapsen mielipiteen punnintaprosessi ei useinkaan ole läpinäkyvä¹⁷⁸ ja ”kompetenssin” arvioijat ovat usein samoja henkilöitä, jotka lopulta päättävät, millaisessa roolissa lapsen mielipiteet ja toivomukset ylipäättään ovat lopullisessa ratkaisussa.¹⁷⁹ Artiklan käytännön toteutumista onkin kritisoitu siitä, että ilman toimivaa mielipiteen painotukseen liittyvää arviointikehikkoa keskitytään liikaa lapsen kuulemiseen ja mielipiteen selvittämiseen, eikä niinkään siihen, mitä niistä seuraa.¹⁸⁰ Eräässä artikkelissa esitetään näkemys, jonka mukaan artikla 12 on yksi viitatuimmista mutta samanaikaisesti yksi väärinymmärretyimmistä artikloista.¹⁸¹

---

¹⁷⁴ Daly 2018a, s. 4.

¹⁷⁵ Esim. Lapsen oikeuksien komitean Suomelle antamassa huomautuksessa komitea suosittaa Suomea luopumaan keinotekoisista ikärajoista, jotta varmistetaan kaikkien lasten todellinen kuuleminen niin oikeudellisissa kuin hallinnollisissakin toiminna ikärajojen estämättä. CRC/C/FIN/CO/4, s. 6–7.

¹⁷⁶ CRC/C/GC/12, s. 6; Pajulampi 2014, s. 213.

¹⁷⁷ Daly 2018a, s. 7.

¹⁷⁸ Daly 2018b, s. 57. Myös Thomas ja O’Kane (1998, 138) huomauttavat, että vaatimus lapsen mielipiteen huomioon ottamisesta tämän iän ja kehitystason vaatimalla tavalla saattaa johtaa mielipiteen ohittamiseen hyvinkin kevyin perustein.

¹⁷⁹ Thomas – O’Kane 1998, s. 150.

¹⁸⁰ Daly 2018a, s. 5.

¹⁸¹ Lundy 2007, s. 930. Lundyn mukaan erilaiset artiklan tiivistämiseen tähtäävät lyhennelmät kuten esimerkiksi ”oikeus osallisuuteen” ja ”oikeus tulla kuulluksi” saattavat vahingoittaa artiklan tosiasiallista vaikutusta yksinkertaistaen sen sisältöä ja tarkoitusta liikaa.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen ratifioinnin myötä monet kansainvälisen sääntelyn ongelmat ovat siirtyneet myös kansallisen lainsäädännön tasolle.¹⁸² Perustuslain yhdenvertaisuutta koskevassa 6 §:n 3 momentissa säädetään lapsen oikeudesta tasa-arvoiseen kohteluun sekä oikeudesta ”-- vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.” Lastensuojelun kontekstissa lapsen osallisuudesta säädetään lastensuojelulain 5 §:ssä, saman lain 4. luvussa sekä 42 §:ssä. Lain esitöiden (HE 252/2006 vp) mukaan 4. luvun säännöksillä ”-- pyritään turvaamaan lapsen osallisuus sekä lapsen ikätason ja kypsyyden mukainen vaikutusmahdollisuus itseään koskevassa lastensuojeluasiassa”, 5 §:llä ”-- korostettaisiin jokaisen lapsen perus- ja ihmisoikeutena turvatun osallistumisoikeuden toteuttamista lastensuojelussa lapsen iästä riippumatta” ja 42 §:ssä puolestaan säädetään velvollisuudesta selvittää ”-- lapsen toivomukset ja mielipide hänen iästään riippumatta sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla” lastensuojelutoimenpiteitä toteutettaessa.¹⁸³ Selvitettäessä lapsen mielipidettä tulee varmistua, että lapsella on tarpeeksi tietoa käytettävissä aidon mielipiteen muodostamiseksi.¹⁸⁴ Lain esitöissä korostetaan myös sitä, että mitä ” -- varttuneemmasta ja kehittyneemmästä lapsesta on kyse --” sitä suurempi merkitys lapsen mielipiteelle tulee antaa.¹⁸⁵ Niin lastensuojelulain kuin perustuslainkaan uudistamista koskevissa hallituksen esityksissä ei kuitenkaan ole määritelty prosesseja lapsen kehitystason ja kypsyyden arvioimiseksi tai annettu viitekehystä, jonka mukaisesti lapsen mielipiteelle annettaisiin painoarvo.¹⁸⁶ Vaikka lastensuojelulain 20 §:ään sisältyy vaatimus perustella päätös niiltä osin, kun lapsen toiveita ja mielipiteitä ei ole lopullisessa päätöksessä huomioitu, jää itse ikään, kehitystasoon sekä lapsen mielipiteelle annettuun painoarvoon liittyvä punnintaprosessi päätöksentekijän harkintavallan alle.¹⁸⁷

¹⁸² Kansallisessa lainsäädännössä on huomattavissa Pajulammin (2014, 139–141) esiintuoma lapsen osallisuuden konkretisoituminen lapsen kuulemiseen. Osallisuuden kapea-alainen ymmärrys on osaltaan johtanut siihen, että lapsen oikeutta osallisuuteen ei ole nähty osana laajempaa lasten oikeuksien muodostamaa oikeudellista viitekehystä.

¹⁸³ HE 272/2006 vp., s. 83, 118 & 165.

¹⁸⁴ Ibid., s. 118.

¹⁸⁵ Ibid.

¹⁸⁶ HE 252/2006 vp., s. 118 & 130; HE 1/1998 vp., s. 186.

¹⁸⁷ HE 252/2006 vp., s. 130–131. Toivosen ja Pollarin (2018, s. 84–85) sekä Aaltosen (2009, s. 244–245) mukaan painoarvoa arvioitaessa sovelletaan usein informed consent -oppia. Kyseessä on oppi tietoon perustuvasta suostumuksesta, jonka edellytykset ovat tiukat, mutta joka kuitenkin tarjoaa eräänlaisen keinon lapsen mielipiteelle annettavan painoarvon harkintaan. Informed consent -oppi vastaa pitkälti UNICEFin sekä kansainvälisen Pelastakaa Lapset -järjestön yhteistyössä YK:n lapsen oikeuksien komitean kanssa julkaisemassa (Lansdown 2011, s. 56) ohjaavassa dokumentissa esiteltyä kaksiportaista mekanismia, jossa ensin määritellään lapsen kyky muodostaa mielipide ja sen jälkeen määritellään lapsen mielipiteelle annettava painoarvo. Lapsen mielipiteelle annettavan painoarvon määrittelyssä keskiöön nousevat lapsen kyky ymmärtää asian kannalta tärkeät tiedot, kyky itsenäiseen ajatteluun, kyky ymmärtää eri ratkaisuvaihtoehtojen välisiä etuja, riskejä ja syy-seuraus-suhteita sekä lapsen arvopohja, jonka perusteella tämä muodostaa mielipiteensä.

Lastensuojelussa työskenteleviltä sosiaalityöntekijöiltä kerätyssä aineistossa lapsen edun ensisijaisuuden periaatteen ja lapsen osallisuuden välillä on myös käytännön tasolla nähtävissä jonkinlainen jännite.¹⁸⁸ Vaikka lapsen etu ei voi täysimääräisesti toteutua ilman lapsen oikeutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon, painotetaan eräässä vastauksessa, että lapsen etu ei kuitenkaan tarkoita samaa kuin lapsen oma tahto tai toive (4). Myös lain esitöissä todetaan, että ”[l]apsen mielipiteen ja toiveiden huomioon ottaminen ei tarkoita, että lapsella olisi myös päätösvaltaa asiassa.”¹⁸⁹ Velvollisuus lapsen kasvun ja kehityksen parhaiten toteuttavan ratkaisun muodostamisesta tilanteesta, jossa lapsen ja päätöksentekijän näkemykset eroavat toisistaan jääkin aina viime kädessä aikuiselle.¹⁹⁰ Eräässä sosiaalityöntekijän kirjoituksessa aidon lapsilähtöisen lapsen edun arvioinnin perustaksi nostettiin vaatimus ”aktiivisesti olla perillä ja kuulla myös lapsen omaa näkemystä omasta tilanteestaan ja edustaan” (9). Toinen sosiaalityöntekijä puolestaan kuvaa eri osapuolten selvittävän ”lapsen omaa näkemystä omista lähtökohdistaan käsin” (8), jolloin seurauksena saattaa olla toisessa kirjoitelmassa esiin nostettu huoli siitä, että ”lapsen oma subjektiivisen hyvinvoinnin kokemus” unohdetaan (7). Yhdessä vastauksessa todetaan, että lapselta itseltään saadun tiedon valossa toimiminen auttaa arvioimaan lapsen etua realistisemmin ja eettisemmin (9). Sosiaalityöntekijöiden vastauksista voidaan nähdä, että lapsen mielipiteen selvittämistä pidetään tärkeänä osana aitoa ja lapsilähtöistä lapsen edun selvittämisprosessia. Käytännössä kuulemiseen ja lapsen mielipiteen selvittämiseen liittyy kuitenkin myös paljon lapsesta ja lapsen asioista vastaavasta sosiaalityöntekijästä riippumattomia tekijöitä, jotka vaikeuttavat lapsen kuulemistä.

Lapsen mielipiteen selvittäminen on kokonaisuutena myös paljon muuta kuin ainoastaan lapsen konkreettista kuulemistä. Lapsen mielipidettä voidaan selvittää esimerkiksi havainnoimalla lasta, tämän käyttäytymistä sekä lapsen vuorovaikutusta ympärillään oleviin henkilöihin tai vaihtoehtoisesti antamalla lapsen ilmaista itseään kirjoittamalla tai piirtämällä.¹⁹¹ Lapsen mielipiteen selvittäminen vaatii erään kirjoitelman mukaan sosiaalityöntekijältä aikaa ja mahdollisuuksia lapsen säännölliseen tapaamiseen, jotta lapsi ja tämän toiveet on mahdollista oppia tuntemaan (9). Tätä puolestaan vaikeuttaa lastensuojelussa yleisesti vallitseva resurssipula tai se, että lasta ei mahdollisesti osata kuulla.¹⁹² Myös sosiaalityöntekijän oma suhtautuminen lapsen kuulemiseen ovat haastattelu- tai havainnointitaitojen ohella tärkeässä osassa, sillä

---

¹⁸⁸ Tämä jännite on todettu myös lapsioikeudellisessa tutkimuksessa, ks. esim. Thomas & O’Kane 1998, Daly 2018a ja 2018b, Archard & Skivenes 2009 sekä Eekelaar 1994.

¹⁸⁹ HE 252/2006 vp, s. 130.

¹⁹⁰ Ibid., s. 130.

¹⁹¹ Rätty 2019, s. 186–187.

¹⁹² Esim. Pajulammi 2014, s. 151; Toivonen 2017, s. 129.

asiantuntijana lastensuojelun sosiaalityöntekijä on vastuussa vuorovaikutustilanteen onnistumisesta ikäsensitiivisen ja lapsen tilanteen huomioivan kuulemistilanteen luomisen lisäksi.¹⁹³ Lapsen mielipidettä selvittävän viranomaisen kuulemistaidot ovat tärkeässä roolissa erityisesti puhuttaessa alle 12-vuotiaasta lapsesta, jonka asia on ratkaistavana hallintotuomioistuimessa. Tällöin suuri osa lapsen mielipiteistä välitetään tuomioistuimelle sosiaalityöntekijöiden tekeminä sosiaalihuollon kirjauksina.¹⁹⁴ Kirjausten on kuitenkin usein huomattu olevan puutteellisia ja sisältävän kirjauksen tekijän tulkintaa ja ennakkokäsityksiä, jotka vaikuttavat puolestaan siihen, miltä lapsen mielipide kirjauksissa käsiteltävänä olevan asian suhteen näyttäytyy.¹⁹⁵

Tulee myös pitää mielessä, että vaikka lapsella on oikeus tulla kuulluksi, on tämän oikeuden käyttäminen vapaaehtoista, eikä lasta saa koskaan pakottaa ilmaisemaan mielipidettään.¹⁹⁶ Lapsen tulee olla tietoinen mahdollisuudesta olla antamatta mielipidettään käsiteltävänä olevassa asiassa, kuten myös mahdollisuudesta keskeyttää kuuleminen lapsen niin halutessa.¹⁹⁷

4.2.2 Perhesuhteet ja yhteydenpidon rajoittaminen sijaishuollossa

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiltä kerätyssä aineistossa yhdeksi suurimmista kokonaisuuksista nousi lapsen biologiseen perheeseen ja erityisesti heidän väliseensä yhteydenpitoon ja vuorovaikutukseen sekä niiden rajoittamiseen liittyvät tekijät. Niin kansallisessa kuin kansainvälisessäkin oikeudessa perhe nähdään yhteiskunnan perusyksikkönä, eikä julkisella vallalla ole lähtökohtaisesti oikeutta puuttua perheen sisäisiin asioihin.¹⁹⁸ Suomen perustuslain 10 § 1. momentissa puolestaan säädetään kansallisella tasolla yksityiselämän suojasta, jonka mukaan *”[j]okaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu.”* EIS 8 artiklassa puolestaan säädetään yksilön oikeudesta nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta, johon viranomaiset saavat puuttua ainoastaan lain ja demokraattisen yhteiskunnan sallimissa rajoissa. Lasten oikeuksien näkökulmasta perhe-elämän suoja näyttäytyy LOS 9 artiklan 1. kohdassa, jonka mukaan *”[s]opimusvaltiot takaavat, ettei lasta eroteta vanhemmistaan heidän tahtonsa vastaisesti paitsi, kun toimivaltaiset viranomaiset -- toteavat soveltuvien lakien ja menettelytapojen mukaisesti sen olevan lapsen edun mukaista. -- ”*

---

¹⁹³ Korkman 2018, s. 40; Höykinpuro – Sauramäki – Välimaa 2018, s. 126.

¹⁹⁴ Toivonen 2017, s. 127.

¹⁹⁵ Pajulampi 2014, s. 151; Toivonen 2017, s. 130–131.

¹⁹⁶ CRC/C/GC/12, s. 8; Lansdown 2011, s. 152.

¹⁹⁷ Lansdown 2011, s. 152.

¹⁹⁸ A/RES/64/142, s. 2.

Lastensuojelulain 1 §:ssä lastensuojelun tarkoituksiksi nimetään erityisesti LOS:n mukaisten oikeuksien turvaaminen. Oikeuksista nimetään lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, oikeus tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä oikeus erityiseen suojeluun sellaisissa tilanteissa, joissa lapsen hyvinvointi uhkaa vaarantua. Lastensuojelun piirissä ja lastensuojelutoimenpiteiden kohteena olevalla lapsella lähtökohtaisesti yksi tai useampi näistä oikeuksista on vaarantunut johtaen julkisen vallan interventioon. Huostaanotto voidaan määritellä sosiaali-oikeudellisesti interventioksi¹⁹⁹, jota yhdessä sosiaalityöntekijöiltä saadussa vastauksessa kuvataan lapsen edun nimissä tapahtuvaksi puuttumiseksi ”*lapsen kasvuolosuhteisiin ja siirretään lapsi sijaishuoltoon kodin ulkopuolelle*” (3). Muiden sosiaali-oikeudellisten interventioiden tapaan myös huostaanotossa joudutaan suorittamaan tilannekohtaista punnintaa yksilölle kuuluvien perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamisen ja toisen yksilön perus- ja ihmisoikeuksien suojelemisen välillä.²⁰⁰ Huostaanoton kontekstissa punninnan vaakakupeissa ovat erityisesti vanhemmille tai huoltajille kuuluva oikeus yksityis- ja perhe-elämän suojaan sekä lapselle kuuluvat oikeudet elämään ja turvalliseen kasvuympäristöön.

Lapsen sijaishuoltoon liittyvät lapsen ja tälle läheisten henkilöiden väliset ihmissuhteet mielletään helposti ainoastaan lapsen ja tämän biologisten vanhempien välisiksi suhteiksi, mutta todellisuudessa kyseessä on tätä laajempi kokonaisuus.²⁰¹ Yksi osa tätä kokonaisuutta ovat lapsen mahdolliset sisarukset ja heidän väliset suhteensa. Lastensuojelutoimenpiteiden kohteena olevilla lapsilla sisarussuhteet saattavat olla lapsen elämässä pysyvin ja tärkein ihmissuhde, erityisesti sijaishuollon kontekstissa, jossa lapsi tai lapset mahdollisesti erotetaan vanhemmistaan ja sijoitetaan kodin ulkopuolelle.²⁰² Sisarussuhteet ovat usein myös muita ihmissuhteita pitkäkestoisempia, jolloin niillä on suuri merkitys lapsen identiteetin ja kehityksen kannalta.²⁰³ Sisarukset ovat myös usein altistuneet samankaltaisille elinolosuhteille ja kokemuksille, jolloin he voivat toimia arvokkaana vertaistukena toisilleen, erityisesti jos sisarukset ovat altistuneet kaltoinkohtelulle tai muille traumaattisille kokemuksille.²⁰⁴

Lapsen edun tulkinnanvaraisuus ja epäselvyys heijastuvat myös punnittaessa sisarussuhteita sijoituksen tai huostaanoton kontekstissa. Erään kirjoituksen mukaan lähtökohtana on, ettei

---

¹⁹⁹ Huhtanen 2016, s. 34.

²⁰⁰ Huhtanen 2016, s. 34.

²⁰¹ Hallituksen esityksessä (HE 252/2006 vp, s. 150) läheisten ihmissuhteiden laaja-alaisuus on nostettu esille lapsen läheisverkoston kartoittamisen yhteydessä. Esityksen mukaan esimerkiksi läheisneuvonpidon avulla voidaan kartoittaa ne lapselle merkitykselliset ja turvalliset henkilöt, jotka voidaan sisällyttää osaksi sijaishuoltoa edesauttamaan lapsen jatkuvuuden ja kuuluvuuden tunnetta.

²⁰² Kothari et al. 2017, s. 20.

²⁰³ Araneva 2018, s. 273; Richardson – Yates 2014, s. 378.

²⁰⁴ Herrick – Piccus 2005, s. 851–852

sisaruksia eroteta toisistaan (6), mutta toisaalta yhden tai useamman sisaruksen vaatiessa erityistä tukea lasten yksilöllinen etu ja hyvinvoinnin turvaaminen saattavat vaatia sisarusten erottamista ja sijoittamista eri paikkoihin.²⁰⁵ Sisarusten erottaminen on siis mahdollista perustella ainoastaan lapsen etuun liittyvillä tekijöillä, eikä esimerkiksi mahdollisen sijaishuoltopaikan rajallinen kapasiteetti saa muodostua ratkaisevaksi päätöstä tehtäessä.²⁰⁶ Toisessa vastauksessa tuodaan puolestaan esille, että ”sisarusten erottaminen toisistaan voi kuitenkin olla merkittävä trauma lapsen elämässä” (6), jolloin sijoituspäätöstä valmisteleva sosiaalityöntekijä joutuu suorittamaan punnintaa sisarussuhteiden ja sisarusten erottamattomuuden sekä eri lasten yksilöllisten tarpeiden, lasten henkilökohtaisen edun ja lasten mahdollisesti ristiriitaistenkin intressien välillä sellaisessa tilanteessa, jota samaisessa vastauksessa kuvaillaan sellaiseksi, ”jossa yhtä oikeaa vastausta ei ole” (6).²⁰⁷ Erityisesti lapsen vaatiessa erityistä tukea kasvunsa ja kehityksensä tueksi, lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä saattaa joutua punnitsemaan oman asiakaslapsensa etua ikään kuin ”muiden lasten kustannuksella”, kirjoittaa yksi sosiaalityöntekijä vastauksessaan (10).

Sellaiset lastensuojelulliset toimet, joissa lapsi erotetaan vanhemmistaan, nähdään lastensuojelussa äärimmäisinä ja viimesijaisina keinoina.²⁰⁸ Myös tällaisissa tilanteissa tulee LOS 9 artiklan 3. kohdan mukaisesti kunnioittaa ”-- lapsen oikeutta ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti, paitsi jos se on lapsen edun vastaista.” Useimmissa tapauksissa lapsen ja vanhempien välisen yhteydenpidon on katsottu toteuttavavan lapsen etua ja palvelevan niin perheen jälleenyhdistämisen kuin lapsen huollon jatkuvuudenkin päämääriä.²⁰⁹ Lapsen ja vanhempien välinen yhteydenpito näyttäytyy myös lastensuojelulaissa kantavana teemana. Lastensuojelulain mukaisesti yhteydenpidon mahdollistaminen tulee ottaa huomioon valitessa lapselle sijaishuoltopaikkaa (LSL 50 §), huostaanotetun lapsen asiakassuunnitelmassa tulee käydä ilmi suunnitelmat yhteydenpidon ylläpitämiseksi ja kyseinen suunnitelma tulee sisällyttää myös tahdonvastaisesta huostaanotosta hallinto-oikeudelle osoitettuun hakemukseen (LSL 30.3 § ja 44.1:6 §) sekä läheiset ihmissuhteet ja niiden ylläpitäminen on turvattava sijaishuollossa olevalle lapselle (LSL 54 §). Sosiaalihuollosta

---

²⁰⁵ Ks. esim. A/RES/64/142, s. 4.

²⁰⁶ Araneva 2018, s. 142; HE 262/2006 vp., s. 177. Sisarusten sijoittaminen samaan sijaishuoltopaikkaan on myös tutkimustulosten valossa perusteltavaa. Samaa paikkaan sijoitettujen sisarusten on muun muassa todettu helpottavan lapsen sopeutumista uuteen tilanteeseen, edesauttavan pysyvyyden tunteen muodostumista sekä vaikuttavan positiivisesti sijoitettujen tai huostaanotettujen lasten hyvinvointiin. Ks. esim. Wojciak – McWey – Waid 2018; Leathers 2005.

²⁰⁷ Herrick – Piccus 2005, s. 846.

²⁰⁸ Hakalehto 2018, s. 407: A/RES/64/142, s. 4.

²⁰⁹ Rätty 2019, s. 487; HE 252/2006 vp, s. 178.

vastaavalle toimielimelle perustetaan LSL 54 §:ssä velvollisuus aktiivisilla toimilla tukea ja edistää lapsen ja hänen vanhempiansa ja muiden lapselle läheisten henkilöiden yhteydenpitoa.²¹⁰

Lastensuojelussa toimivilta sosiaalityöntekijöiltä saaduista kirjoituksista oli huomattavissa osin hieman kriittinenkin pohjavire oikeudellisesti vahvassa asemassa olevia perheoikeuksia kohtaan. Eräässä kirjoituksessa todettiin perheoikeuksien olevan Suomessa vahvassa asemassa, samoin kuin sijoitettujen lasten oikeuden tapaamisiin (5). Toisen kirjoitelman mukaan lastensuojelulaista nousee vahva vaatimus *”siitä, että lapsen ja hänen vanhempiansa yhteydenpito on turvattava”* (8) ja kolmannessa kirjoitelmassa puolestaan kuvataan, kuinka *”lain mukaan tapaamisia tulee järjestää”* (5). Sijaishuollon kontekstissa tulee huomioida, että lapsen turvallisen kehityksen ja avohuollon tukitoimien riittämättömyyden vuoksi lapsi on ollut tarpeen ottaa huostaa tai sijoittaa kiireellisesti kodin ulkopuolelle tilanteessa, jossa kasvuympäristö on jo aiemmin erääseen kirjoitukseen viitaten aiheuttanut *”turvattomuutta, pelkoa ja traumaa lapselle”* (5). Yhdessä kirjoituksessa puolestaan nostettiin esille huoli siitä, että *”lapsen ja vanhempien oikeudet yhteydenpitoon tarkoittavat lapsen altistamista jo aiemmin todetuille epäsuotuisille kasvuolosuhteille kerta toisensa jälkeen”* (3). On helppo huomata, minkä vuoksi eräskin sosiaalityöntekijä kuvaa yhteydenpitoa ikään kuin *”vanhemman oikeudeksi tavata lapsi”* (5). Myös korkein hallinto-oikeus on ratkaisukäytännössään ottanut kantaa tähän teemaan liittyen. Vuosikirjapäätöksessään KHO 2019:8 se on korostanut, *”-- että lastensuojelulaissa turvataan nimenomaisesti ainoastaan lapsen oikeus pitää yhteyttä vanhempaansa, ei päinvastoin.”*²¹¹ Samassa yhteydessä KHO viittaa lastensuojelulain esitöihin, jossa todetaan yhteydenpito-oikeuden olevan lapsen erityinen ihmisoikeus.²¹² KHO:n ratkaisun perusteella yhteydenpito-oikeutta tulisikin siis tarkastella lapsilähtöisesti vanhemman oikeuden sijaan.

Yhteydenpitoon ja sen rajoitustoimiin liittyy välillä keskenään ristiriitaisten perus- ja ihmisoikeuksien punninta niin vanhempien kuin lapsenkin taholta. Mikäli yhteydenpidon voidaan katsoa olevan molempien osapuolten kannalta toivottavaa ja toteuttavan sijaishuollon tarkoitusta, ei yhteydenpitoa ole syytä rajoittaa lastensuojelulakiin sisältyvillä yhteydenpidon

---

²¹⁰ HE 252/2006 vp, s. 234.

²¹¹ Myös EIT on joutunut punnitsemaan lapsen ja vanhemman välisiä yhteydenpidon rajoitustoimia EIS 8 artiklaa koskeissa ratkaisuisaan. Esimerkiksi vuonna 2019 antamassaan ratkaisussa Strand Lobbem and Others v. Norway (37283/13, kohta 204) suuri jaosto on linjannut, että punnittaessa lapsen ja vanhemman välisiä rajoitustoimenpiteitä ja lapsen huoltoa, lapsen edun tulee aina olla muita mahdollisia intressejä suuremmassa roolissa. Ratkaisussa R. v. Suomi (34141/96, kohta 90) EIT on todennut, että vaikka huostaanottoa koskevassa päätöksenteossa lastensuojelun toimijoilla on laaja harkintavalta, tulee silti suhtautua pidättyväisesti muihin lisärajoituksiin, kuten lapsen ja vanhemman välisen yhteydenpidon rajoittamiseen.

²¹² HE 252/2006 vp, s.116.

rajoitussäännöksillä.²¹³ Toisaalta, mikäli yhteydenpidon suhteen voidaan todeta olevan eräänlaisella harmaalla alueella, jossa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä joutuu punnitsemaan yhteydenpidon tarkoituksenmukaisuutta, vastakkain ovat vanhempien oikeus pitää yhteyttä heille perus- ja ihmisoikeutena kuuluvan perhe-elämän suojan nojalla sekä lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön yhteydenpidon kohtuuttomasti vaikeuttamatta sijaishuollolle asetettua hoitotehtävää.²¹⁴ Yhteydenpidon rajoitustoimenpiteet merkitsevät aina interventiota niin vanhempien tai muiden läheisten kuin myös lapsenkin perusoikeuksiin.²¹⁵

Biologisten vanhempien ja sijaishuoltoon sijoitetun lapsen välisten suhteiden lisäksi myös sisarusuhteet nousevat esille yhteydenpidon rajoitustoimenpiteitä punnittaessa. Mikäli sisarusia ei ole ollut lapsen edun vuoksi mahdollista sijoittaa samaan paikkaan, tai ainoastaan yksi sisaruksista on sijoitettuna kodin ulkopuolelle, tulee sisaruksille taata tosiasiallinen mahdollisuus yhteydenpitoon ja tapaamisiin hänelle läheisten ihmisten, kuten sisarusten, kanssa.²¹⁶ LSL 54 §:n 2. momentissa määrätään lastensuojelusta vastaavalle toimielimelle ja sen alaisille viranhaltijoille velvollisuus aktiivilla toimilla edesauttaa lapselle läheisten ihmissuhteiden ylläpittoa ja edistämistä.²¹⁷ Mikäli lapsen edun kannalta on tarpeen ryhtyä yhteydenpidon rajoitustoimenpiteisiin, on tärkeää, että sisarusten välisiä suhteita arvioidaan itsenäisinä, lapsen kehitykseen vaikuttavina ihmissuhteina. Näin ollen esimerkiksi yhteydenpitorajoitukset vanhempien kanssa eivät automaattisesti rajoita lapsen yhteydenpitoa sisaruksiinsa, vaan näitä suhteita ja niiden mahdollisia rajoituksia tulee punnita erillään.²¹⁸

Toisin kuin muita lapsen perusoikeuksien rajoitustoimenpiteitä, joita on mahdollista soveltaa ainoastaan laitoshuoltona järjestettävässä sijaishuollossa, yhteydenpidon rajoitustoimenpiteitä voidaan soveltaa myös perhehoidossa.²¹⁹ Sijaishuollossa olevan lapsen ja tämän läheisten välisen yhteydenpitoa voidaan rajoittaa lastensuojelulakiin sisältyvillä rajoitustoimilla, jolla pyritään turvaamaan sijaishuollon tarkoituksen toteutuminen sekä lapsen tai toisen henkilön

---

²¹³ Esim. Laakson (2016, s. 172–173) tutkimuksessa 17 haastatellusta huostaanotetusta lapsesta useat kertoivat suhteidensa vanhempiin parantuneen huostaanoton myötä, joskin osa lapsista kuvaa suhteen muuttuneen institutionaalisemmaksi ja yhteydenpidon vähentyneen huostaanoton seurauksena. Sen & Broadhurst (2011, s. 300) ovat tutkimuksessaan todenneet säännöllisellä yhteydenpidolla olevan positiivisia vaikutuksia esimerkiksi perheen jälleenyhdistämisen, sijoitusten yhtenäisyyden sekä lapsen kokonaisvaltaisen tuen ja kehityksen näkökulmista.

²¹⁴ Hakalehto 2018, s. 417–419. Ks. myös esim. Aer 2013, s. 118, joka nostaa esiin lapsen ja hänen vanhempiensa yhteydenpitoon liittyvää keskustelua.

²¹⁵ PeVL 5/2006 vp, s. 4.

²¹⁶ HE 252/2006 vp., s. 177.

²¹⁷ HE 252/2006 vp., s. 179.

²¹⁸ Araneva 2018, s. 273. Herrickin ja Piccusin (2005, s. 855) mukaan niin yhteissijoituksen kuin yhteydenpidon ja siihen liittyvien mahdollisten rajoitusten osalta lapsen kuuleminen nousee keskeiseen osaan. Kuulemalla lasta hänen ikänsä ja kehitystasonsa vaatimalla tavalla voidaan parhaiten selvittää lapsen oma mielipide ja toiveet, jotka tulisi ottaa huomioon päätöstä tehdessä.

²¹⁹ HE 237/2018 vp, s. 28–29.

suojaaminen.²²⁰ Sijaishuollossa olevan lapsen yhteydenpitoa vanhempiinsa tai muihin hänelle läheisiin henkilöihin voi rajoittaa ainoastaan LSL 62 §:ssä säädetyillä tavoilla ja vain sillä laajuudella, joka on lain tarkoituksen saavuttamiseksi välttämätöntä.²²¹ Lain esitöiden mukaan rajoitustoimien on aina oltava viimesijaisia ja oikeassa suhteessa potentiaaliseen vaaraan nähden.²²² Rajoitustoimenpiteet ovat aina määräaikaista kestäen enintään vuoden kerrallaan, ja rajoitustoimet on lopetettava välittömästi, kun niille ei enää ole perusteita.²²³ Yhteydenpitoa voidaan LSL 62.1:4 §:n mukaan rajoittaa myös lapsen ilmaistessa oman vastustuksensa sitä kohtaan. Lapsen ikäraja on myös tässä 12 vuotta, ja alle 12-vuotiaan lapsen vastustus huomioidaan, mikäli lapsen kehitystason mukaan vastustukselle voidaan antaa painoarvoa. Kuitenkin myös siinä tapauksessa, että lapsi ilmaisee itse vastustavansa yhteydenpitoa ja haluavansa rajoittaa sitä, rajoitustoimille tulee löytyä hyväksyttävät lastensuojelulliset perusteet.²²⁴

Mielestäni on huomionarvoista, että yhteydenpidon rajoittamista koskevassa pykälässä lapsen etua ei mainita yhtenä yhteydenpidon rajoitustoimet mahdollistavana tekijänä. Vaikka rajoitusten käytön yleisiä edellytyksiä koskevassa 61 a §:n 1. momentin 1. kohdassa lapsen etu nimeetään rajoitustoimien käyttämisen edellytykseksi, itse 62 §:ssä lapsen etua ei ole nimetty yhteydenpidon rajoitustoimia mahdollistavaksi tekijäksi. 62.1 §:n 1–3 kohdissa mainitut rajoitustoimet mahdollistavat tekijät ovatkin ikään kuin lähtöisin vanhemmista ja heidän aiheuttamastaan uhasta lapsen kehitykselle tai turvallisuudelle. 62.1:4 § on ainut ”lapsilähtöinen” rajoitustoimenpiteet mahdollistava tekijä, ja tämä tekijä on puolestaan ikärajasidonnainen. Olemassa olevan lainsäädännön puitteissa lapsen ja hänelle läheisten välistä yhteydenpitoa voidaan rajoittaa, jos lapsen etu sitä vaatii ja tämän lisäksi 62 §:ssä nimetyt ehdot täyttyvät, mutta lapsen etu ei itsessään riitä yhteydenpidon rajoitusten perusteeksi. Tässä on mielestäni nähtävissä jonkinlainen ristiriita lastensuojelulain tarkoituksen kanssa, joka on ”-- *turvata lapsen oikeuksien ja edun huomioon ottaminen lastensuojelua toteutettaessa --*.”²²⁵ Tämän lisäksi ”[l]apsen edun tulisi olla keskeinen arviointiperuste kaikissa lasta koskevissa lastensuojelutoimenpiteissä.”²²⁶ Myös LOS 3. artiklan 1. kohdan mukaisesti ”[k]aikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon -- toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.” Lapsen etua

---

²²⁰ Rätty 2019, s. 517.

²²¹ Esimerkiksi sijaishuoltopaikan säännöt eivät saa vaikuttaa lapsen yhteydenpitoon vanhempiensa kanssa. Yhteydenpitoon liittyviä rajoitustoimia ei myöskään saa käyttää rangaistuksenluonteisina (KHO 2902/2017; HE 237/2018 vp, s. 66).

²²² HE 237/2018 vp, s. 54.

²²³ Ibid., s. 30.

²²⁴ Aer 2013, s. 120.

²²⁵ HE 252/2006 vp, s. 1.

²²⁶ Ibid., s. 117.

itsessään määritellään LSL 4.2 §:ssä. Lain esitöiden mukaan 4 § 2. momentin 1–5 kohdat vastaavat lapsenhuoltolain 1 §:ssä mainittuja seikkoja. Yksi näistä seikoista on myönteiset ja läheiset ihmissuhteet lapsen ja tämän vanhempien tai muiden lapselle läheisten ihmisten välillä (lapsenhuoltolaki 1.1 §). Lapsenhuoltolain esitöissä kuitenkin mainitaan, että ”[e]rityisissä tilanteissa lapsen etu voi kuitenkin vaatia, että lapsen yhteyttä hänelle tärkeäksi muodostuneeseen henkilöön ei enää pidetä yllä. Jos yhteydenpidosta olisi lapselle haittaa, se voidaan säännöksen estämättä katkaista.”²²⁷ Tällaista varaumaa ei kuitenkaan ole sisällytetty lastensuojelulakiin. Lapsen oikeuksien komitean antamassa lapsen etua koskevassa yleiskommentissa todetaan, että ”Mikäli on tarpeellista erottaa lapsi vanhemmistaan, päätöksentekijöiden tulee turvata lapselle pysyvät suhteet vanhempiinsa ja perheeseensä, ellei tämä ole vastoin lapsen etua.”²²⁸ Tämä oikeudellinen viitekehys huomioon ottaen onkin ristiriitaista, että lapsen etu, jonka varjolla muutoin sallitaan poikkeuksia lastensuojelulaissa, ei ole yksinään riittävä peruste rajata yhteydenpitoa lapsen ja hänen vanhempiansa ja muiden läheisten ihmisten välillä.²²⁹

Kuten aiemmin on todettu, yhteydenpidon rajoitustoimet rajoittavat sekä vanhempien että sijaishuollossa olevan lapsen perustuslaillisia oikeuksia. Näin ollen rajoitustoimenpiteitä koskevaa sääntelyä tulee arvioida perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössään esittelemien perusoikeuksien yleisten rajoitusperusteiden valossa.²³⁰ Perusoikeuksien rajoittamista koskevia vaatimuksia ovat lailla säättämisen vaatimus, täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus, hyväksyttävyyssvaatimus, vaatimus oikeuden ydinalueen koskemattomuudesta, suhteellisuusvaatimus, oikeusturvavaatimus sekä vaatimus noudattaa ihmisoikeusvelvoitteita.²³¹ Rajoitettaessa perusoikeutta kaikkien edellä mainittujen vaatimusten tulee toteutua.²³² Yhteydenpidon rajoitustoimenpiteitä koskeva sääntely on siirretty nykyiseen lastensuojelulakiin sellaisenaan, millaiseksi se päivitettiin vuoden 2006 lastensuojelulain uudistuksessa (HE 225/2004 vp). Nykyisin voimassa olevan lastensuojelulain 62 § vastaa siis sisällöltään aiemman lastensuojelulain 25 §:ää. Lausunnossaan perustuslakivaliokunta on kyseisen pykälän kohdalla kiinnittänyt erityisesti huomiota sääntelyn hyväksyttävyyteen, oikeasuhtaisuuteen sekä tarkkarajaisuuteen ja pienin

---

²²⁷ HE 88/2018 vp, s. 34.

²²⁸ CRC/C/GC/14, s. 8.

²²⁹ Lapsen edun perusteella voidaan esimerkiksi sijoittaa lapsi useamman kerran lyhytaikaisesti yksin avohuollon tukitoimena (LSL 37 a §), olla ilmoittamatta vanhemmalla sosiaalityöntekijän ja lapsen välisestä, ilman huoltajia tapahtuvasta tapaamisesta (LSL 29 §) ja lasta voidaan olla kuulematta huostaanottoon, sijaishuoltoon tai huostaspidon lopettamiseen liittyvässä asiassa (LSL 42 §). Lisäksi on huomioitava, että lastensuojelulain yhteydenpidon rajoitusperiaatteita koskevaa lainsäädäntöä on päivitetty vuonna 2018, jolloin komitean antama yleiskommentti oli jo saatavilla.

²³⁰ PeVL 5/2006 vp, s. 2.

²³¹ PeVM 25/1994 vp, s. 5.

²³² Hallberg et al. 2011, luku II alaluku 3.

korjausehdotuksin hyväksynyt lainsäädännön täyttävän rajoitusedellytyksille osoitetut vaatimukset.²³³ Perusoikeuksien ja niiden rajoitusedellytysten luonteesta johtuen lapsen etu ei nykyisen lainsäädännön mukaan voi toimia yhteydenpidon rajoitusedellytyksenä, sillä yhteydenpidon rajoitusedellytyksiä koskeva LSL 62 §:n listaa tulee tulkita tyhjentävästi, jolloin listauksen ulkopuolisia seikkoja ole mahdollista ottaa huomioon rajoitustoimien edellytyksiä punnittaessa. Erityisesti peilatta lastensuojelulain sääntelyä lapsenhuoltolakiin, herää kysymys, että miksi lapsen etu kelpaa rajoitustoimien edellytykseksi, mutta niiden perusteena sillä ei ole sijaa?

Yhdessä lastensuojelun sosiaalityöntekijältä saadussa kirjoitelmassa todettiin, että välillä on vaikea näyttää lain vaatimalla tavalla toteen yhteydenpidon vahingollisuutta lapselle (3). Muissa kirjoitelmissa kuvattiin, kuinka lapsi saattaa oireilla vanhemman tapaamisen tai heidän välisensä yhteydenpidon jälkeen esimerkiksi psyykkisesti (8,5). Eräässä vastauksessa kaivattiinkin nykyistä selkeämpää arviota tai linjaa, jonka jälkeen ei ole *”lapsen edun mukaista ylläpitää säännöllisiä tapaamisia tai yhteydenpitoa [biologisiin vanhempiin]”* (5). LSL 4 §:ssä säädetään tarkemmin lapsen edun arviointikriteereistä. Pykälän toisessa momentissa esitettyjen kriteerien mukaisesti arvioitaessa lapsen etua on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri ratkaisu- ja toimenpidevaihtoehdot turvaavat lapselle *”tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet”*. Sääntelyssä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet on siis rinnastettu samalle tasolle lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin kanssa. Nämä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet vaikuttavat kulminoituvan erityisesti lapsen biologisiin vanhempiin, vaikka säädöksen sanamuodossa ei heitä erityisesti nimetäkään. Tätä taustaa vasten ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiltä saadut vastaukset mielessä pitäen olisikin mielestäni perusteltua, että tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi olisi erotettuna omaksi, itsenäiseksi ja ihmissuhteista riippumattomaksi, kohdakseen, jolloin yhteydenpitoa olisi helpompi tarkastella omana kokonaisuutenaan. On myös huomioitava, että on olemassa LSL 62 §:ssä luettelemattomia tilanteita, joissa yhteydenpito vanhempien ja lapsen välillä ei tue lapsen tasapainoista kasvua ja kehitystä, mutta tällä hetkellä voimassa oleva lainsäädäntö ei mahdollista yhteydenpidon rajoitustoimenpiteitä ainoastaan lapsen edun nimissä, vaan vaatii tuekseen konkreettiseen vaaraan tai vaarantamiseen liittyvää näyttöä.

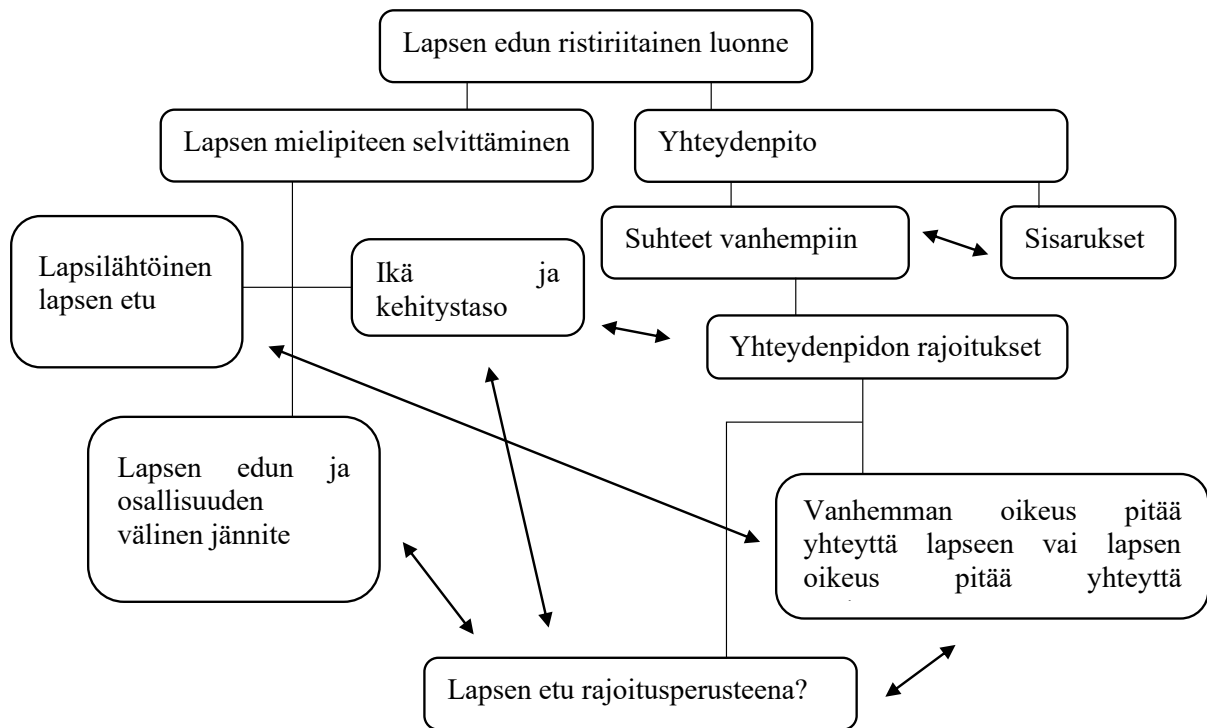
²³³ PeVL 5/2006 vp, s. 3–4.

5 Lapsen etu lastensuojelussa – teoreettinen jäsenitys

5.1 Lapsen edun jäsentyminen lastensuojelun toimintaympäristössä

Kuvio 3: Aiheen hahmottuminen analyysin jälkeen

Kuviossa 3 esitetään aineistosta esiin nousseet keskeiset teemat ja niiden väliset suhteet aineiston analyysin jälkeen. Kuvion syntyyn on vaikuttanut empiirisen aineiston lisäksi myös oikeudellinen viitekehys sekä tutkimuskirjallisuus niiden tukiessa aineiston analyysia. Oikeudellisen sääntelyn sekä tutkimuskirjallisuuden avulla on ollut mahdollista nostaa esiin sellaisia teemoja ja suhteita, jotka eivät nousseet kovin keskeiseen osaan kerätyssä empiirisessä aineistossa, mutta joiden olemassaolo on tärkeä tunnistaa kokonaisuutta hahmotettaessa.

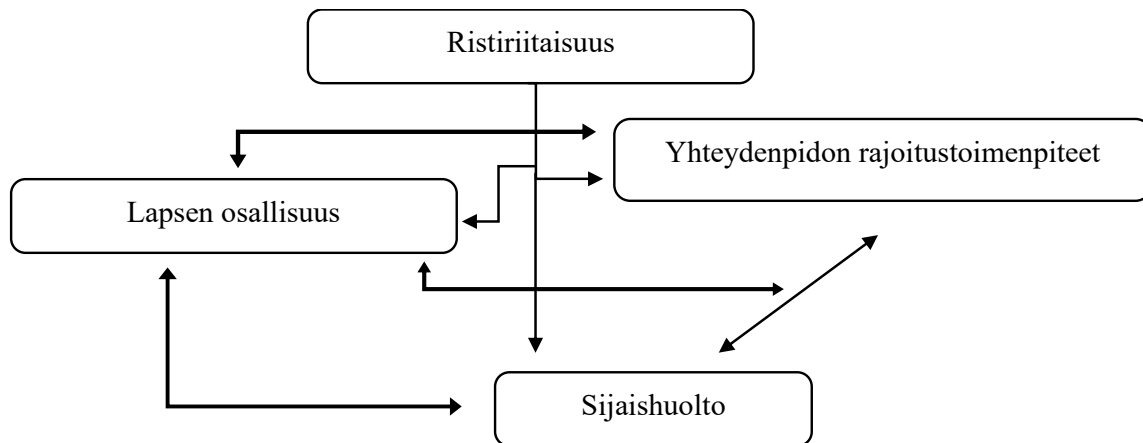
Kuviossa 4 puolestaan esitetään keskeisten teemojen asemoituminen ja niiden väliset suhteet pelkistämisen eli abstrahointiprosessin jälkeen.²³⁴ Kuvioista 3 kuvioon 4 siirryttäessä tutkimustehtävän kannalta keskeisimmät teemat on nostettu keskiöön. Pienempien, kuviossa 3 esitettyjen kategorioiden voi aineiston ja oikeudellisen viitekehyksen huomioiden sanoa vaikuttavan

²³⁴ Tuomi – Sarajärvi 2018, luku 4.4.3.

lapsen edun määräytymiseen tietyssä suuremmissa kontekstissa. Kuviossa 4 esitellään näiden suurempien kokonaisuuksien välistä vuorovaikutusta ja suhteita toisiinsa.

Teemoittelu ja pelkistäminen ovat tunnistettavissa aineistolähtöiselle sisällönanalyysille ominaisiksi keinoiksi käsitellä ja analysoida aineistoa.²³⁵ Oma analyysiprosessini ei kuitenkaan ole puhtaasti noudattanut aineistolähtöisen analyysin keinoja, vaan analyysin aikana on hyödynnetty myös oikeudellista viitekehystä sekä tutkimuskirjallisuutta. Tämän vuoksi omassa ajattelussani en tässä kohtaa prosessia enää ole tehnyt jakoa puhtaasti aineistosta nousseiden teemojen sekä oikeudellisesta viitekehyksestä ja tutkimuskirjallisuudesta nousseiden, teemoja tukevien seikkojen välillä. Koska oikeudellista ainesta ei ole mielestäni tarkoituksenmukaista keinoitekoisesti erottaa empiirisestä aineistosta enää tässä vaiheessa analyysia, kohtelen näiden perusteella muodostunutta kokonaisuutta tästä eteenpäin yhtenä kokonaisuutena.

Kuvio 4: Keskeiset teemat pelkistettynä

Pelkistetyssä kuviossa keskeisiksi teemoiksi ovat muodostuneet ristiriitaisuus, yhteydenpidon rajoitustoimenpiteet, lapsen osallisuus sekä sijaishuolto. Teemojen välillä olevilla nuolilla kuvataan niiden välisiä suhteita ja jännitteitä. Kuviolla 4 pyritään havainnoimaan lapsen edun ja lapsen edun mukaisesti toimimisen jännitteistä luonnetta, sillä kaikki teemat ovat jonkinlaisessa vuorovaikutussuhteessa muiden kanssa. Lapsen edun tietyssä kontekstissa saama sisältö ohjaa lapsen edun määräytymistä ja esiintymistä myös muissa konteksteissa. Toisista lähtökohdista tarkasteltuna lapsen etu saattaa kuitenkin saada aivan toisenlaisen sisällön ja vaativan toisenlaisia toimenpiteitä toteutuakseen.

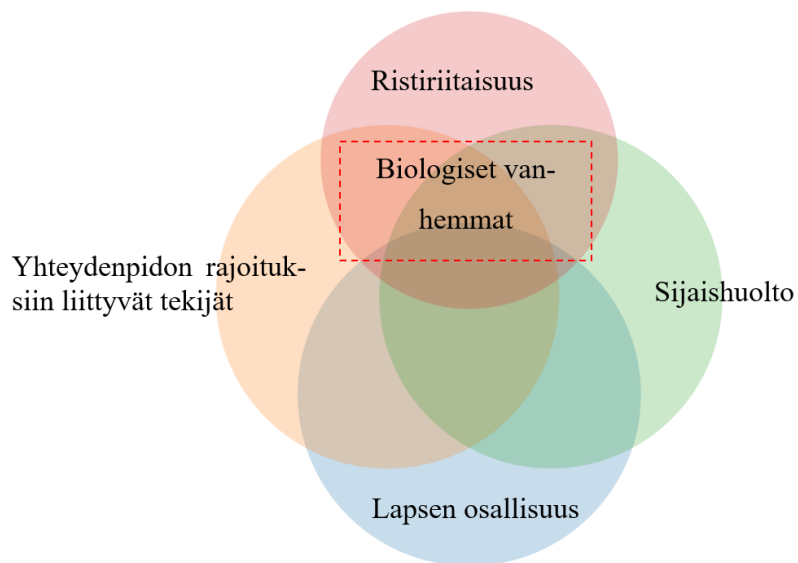
²³⁵ Tuomi – Sarajärvi 2018, luku 4.4.3.

5.2 Lapsen edun ja sen mukaisesti toimimisen jännitteisyys lastensuojelussa

Kuviossa 5 on Vennin diagrammin avulla esitetty tarkemmin näiden teemojen asemoitumista suhteessa toisiinsa. Olen pyrkinyt diagrammin avulla havainnoimaan, kuinka edellä olevassa kuviossa 4 esitetyt suhteet eivät aina ole helposti tunnistettavissa. Lisäksi jännitteet ja suhteet eivät läheskään aina näyttäydy yksinkertaisina, vaan käsillä olevassa tapauksessa ne voivat olla lähtöisin monista eri konteksteista muodostaen moniulotteisen ja monitasoisen kokonaisuuden lapsen edun ja sen mukaisesti toimimisen ympärille. Erilaisia osa-alueita ei siis kaikissa tapauksissa ole mahdollista tai edes tarkoituksenmukaista erottaa toisistaan kovinkaan selkeästi.

Perheeseen ja biologisiin vanhempiin liittyvät tekijät eivät ole diagrammissa päätyneet omaksi osa-alueekseen, mutta ne ovat löydettävissä ristiriitaisuuden sekä yhteydenpidon rajoituksiin liittyvien tekijöiden ja sijaishuollon välisiltä rajapinnoilta heijastellen myös lapsen osallisuuteen. Biologisiin vanhempiin liittyvät tekijät esiintyvät empiirisen aineiston perusteella hallitsevassa roolissa ristiriitaisuuteen liittyvissä tekijöissä, mutta kokonaisuuden kannalta tulee huomioida, että ristiriitaisuus on myös paljon muuta kuin ainoastaan perheeseen ja vanhempiin liittyviä tekijöitä. Tämän vuoksi koin tarkoituksenmukaisena esittää, miten biologisiin vanhempiin liittyvät tekijät mielestäni asemoituvat suhteessa kokonaisuuteen, mutta samanaikaisesti korostaa, että lapsen etuun ja sen mukaisesti toimimiseen liittyvät ristiriidat eivät kulminoidu ainoastaan näihin tekijöihin.

Kuvio 5: Lapsen edun teoreettinen jäsentäminen aineiston analyysin perusteella

Diagrammi kuvaa sekä erilaisia lapsen edun määrittämisen kannalta keskeisiä osa-alueita että lapsen edun mukaisesti toimimisen osa-alueita, jotka nousivat empiirisestä aineistosta analyysiprosessin aikana. Yhteydenpidon rajoituksiin liittyvät tekijät sekä sijaishuolto osa-alueina edustavat konkreettisempaa toimintaympäristöä, jossa lapsen etua joudutaan aineiston perusteella punnitsemaan erityisen usein. Ristiriitaisuus ja lapsen osallisuus puolestaan kuvaavat enemmän abstrakteja osa-alueita, jotka tästä huolimatta näyttäytyvät läpileikkaavina tarkastellessa lapsen etua lastensuojelun kontekstissa.

Diagrammin keskelle asettuva alue, jossa kaikki osa-alueet leikkaavat toisensa, kuvaa niitä olosuhteita, joissa lapsen edun määrittämisen ja sen mukaisesti toimimisen ongelmat nousevat erityisesti keskiöön lastensuojelua toimitettaessa. Mitä pienempi määrä nimettyjä osa-alueita leikkaa toisensa, sitä yksinkertaisempaa lapsen edun määrittäminen analyysin perusteella on. Tämä on perusteltavissa myös siksi, että säädetty laki vastaa parhaiten tällaisiin tilanteisiin. Mahdollisimman yksinkertaisessa ja ristiriidattomassa toimintaympäristössä harkintamarginaali jää monimutkaisia ja ristiriitaisia tapauksia kapeammaksi, jolloin lainsäädäntö myös vastaa käsillä olevaan tilanteeseen paremmin. Kyseessä on ikään kuin mallitapaukset, joihin lainsäätäjä on voinut varautua lakeja säätäessään. Mitä monimukaisempiin ja ristiriitaisempiin olosuhteisiin puolestaan siirrytään, sitä suuremmaksi harkintamarginaali kasvaa. Nämä ovat sellaisia tilanteita, joita lainsäätäjä ei ole voinut ennakoida, ja jonka vuoksi lainsäädännöllä sosiaalityöntekijöille on jätetty laaja harkintavalta. Itse näen tällaisissa tilanteissa sääntelyn olevan ikään kuin heikompaa, jolloin myös tulkinnanvara sekä mahdollisten pätevien ratkaisuiden määrä kasvaa jättäen prosessin toisaalta myös erilaisille vaikutteille alttiiksi.

Kuvion keskelle määrittävällä alueella asemoidutaan siis konkreettisesti sijaishuoltoon ja siihen liittyviin lapsen ja vanhemman välisiin yhteydenpidon rajoitustoimiin. Yhteydenpidon rajoittaminen lapsen sijaishuollon aikana on jo itsessään luonteeltaan ristiriitainen oikeustoimi sen puuttuessa radikaalistikin yksilöiden perusoikeuksiin. Tämä puolestaan johtaa usein eri osapuolten välisiin ristiriitaisiin ja kilpaileviin intresseihin, joissa päätöksentekijä joutuu punnitsemaan lapsen ja vanhempien oikeuksien välillä. Diagrammin keskelle asettuvalla alueella näiden tekijöiden lisäksi tulee huomioitavaksi myös lapsen osallisuuteen liittyvät tekijät. Alle 12-vuotiaan lapsen mielipiteelle tulee antaa lapsen iän ja kehitystason mukainen painoarvo, kun taas 12 vuotta täyttäneellä lapsella on oikeus lausua asiassa (LSL 62.1:4 §). Ainoastaan lapsen toiveen tai lapsen edun perusteella yhteydenpitoa ei kuitenkaan voi rajoittaa, mikä puolestaan luo ristiriitaisen luonteen lapsen osallisuuden suhteen – lapsen mielipide voidaan selvittää, mutta

sille ei välttämättä anneta, tai voida antaa, kovinkaan suurta painoarvoa lopullisessa päätöksessä.

Mitä kauemmaksi kuvion keskiöstä liikutaan, sitä harvemmat osa-alueet vaikuttavat lapsen edun arviointiin. Vaikka lapsen edun käsite säilyttää edelleen sisällöltään avoimen, tilannesidonnaisen ja epämääräisen luonteensa, toimintaympäristö, jossa sitä joudutaan arvioimaan, yksinkertaistuu. Parhaimmillaan sijaishuoltoon sijoitettu lapsi saa mielipiteensä huomioon otetuksi päätöstä tehdessä ja valitun sijaishuoltopaikan avulla voidaan aidosti vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Lapsen ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän välillä vallitsee luottamus, ja sosiaalityöntekijällä on aikaa ja resursseja keskittyä asiakaslapsen asiakasprosessin suunnitteluun ja hallintaan. Myös esimerkiksi yhteydenpidosta vanhempien ja sijaishuollossa olevan lapsen välillä on mahdollista sopia asiakassuunnitelmassa, ja eri osapuolet hyväksyvät asiassa lapsen edulle annetun sisällön ja näkemysten polarisoitumista on mahdollista välttää. Käytännössä näin ei kuitenkaan aina ole mahdollista toimia, jolloin myös lapsen edun määrittämisen toimintaympäristö muuttuu kompleksisemmaksi. Kuten jo aiemmin on todettu, myös olemassa oleva lainsäädäntö vastaa tällaisiin tilanteisiin paremmin, jolloin harkintamarginaali jää päätöksenteon ja lapsen edun mukaisesti toimimisen kannalta pienemmäksi vähentäen tulokinnanvaraisuutta.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisena lastensuojelussa toimivat ammattilaiset näkevät lapsen edun käsitteen, ja millaisia sisältöjä käsite saa käytännön lastensuojelussa. Tutkimustehtävään lähdettiin hakemaan vastausta keräämällä lastensuojelussa toimivilta ammattilaisilta vapaamuotoisia kirjoituksia kirjoituspyynnön avulla. Tutkimuksessa kuvattiin ensin lapsen edun ja lastensuojelun kannalta tärkeä oikeudellinen sääntely, joka muodosti tutkimukselle oikeudellisen viitekehyksen. Tuota oikeudellista viitekehystä täydennettiin empiirisellä aineistolla tarkoituksena saada lapsen edusta lastensuojelun kontekstissa mahdollisimman kattava ja todenperäinen kuva, joka kuvaa sekä ilmiön oikeudellisesta että käytännön lastensuojelutyössä esiintyvistä näkökulmista. Tutkimusprosessi on pyritty kuvaamaan mahdollisimman tarkasti, sillä tutkimukseni ei metodisesti tarkasteltuna sijoitu puhtaasti minkään tutkimusmetodin alle, vaan siinä liikutaan sekä oikeudellisen että empiirisen tutkimuksen maailmoissa.

Empiirisen aineiston perusteella voidaan todeta, että lastensuojelussa työskenteleviltä sosiaalityöntekijöiltä kerätyssä aineistossa lapsen etua lähestyttiin monesta eri näkökulmasta. Kun yhtä oikeaa vastausta tai toimintamallia ei ole, toinen lähestyy lapsen edun määrittelyä lastensuojelulain näkökulmasta (11) ja toinen lapsen osallistamisen näkökulmasta (4). Niin kauan, kun lapsen edun määrittelemiselle säännelty oikeudelliset reunaehdot täyttyvät ja kokonaisharkinnassa suoritettu erilaisten yksilöllisten tekijöiden ja toimintavaihtoehtojen välinen punninta on suoritettu ohjeiden mukaan ja eettisesti kestävällä tavalla, lapsen etu saattaa saada päätöksen tekijästä riippuen erilaisen sisällön. Tämä on nähtävissä myös esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä, jossa EIT on välttänyt ottamasta kantaa kansallisen tason tuomioistuimen antamaan lopulliseen ratkaisuun ja keskittyy sen sijaan ratkaisun perustelujen ja ratkaisuun johtaneiden päätelmien hyväksyttävyyden arviointiin. Myös korkein hallinto-oikeus on useassa vuosikirjapäätöksessään joutunut punnitsemaan viranomaisten ja hallinto-oikeuden tulkintoja lapsen edusta päätyen joissain tapauksissa määrittelemään lapsen etua näistä eroavalla tavalla päätyen erilaiseen ratkaisuun.²³⁶

Tutkimustulosten perusteella voi sanoa, että lapsen edun keskeinen asema käytännön lastensuojelussa on yleisellä tasolla laajasti tunnustettu. Käsitteen soveltamiseen käytännössä liittyy kuitenkin sekä oikeuskirjallisuuden että lastensuojelun ammattilaisilta saatujen vastausten

---

²³⁶ Esim. KHO 2011:113, jossa korkein hallinto-oikeus on päättänyt hallinto-oikeuden ja sosiaaliviranomaisen päätöksistä eroavaan lopputulokseen painottamalla päätöksenteossa lapsen etuun liittyviä elementtejä näistä eroavalla tavalla.

perusteella ongelmia. Toimiessaan lapsen edun käsite on yksilöllisyytensä ja laaja-alaisuutensa vuoksi tehokas työkalu lapsen oikeuksien täysimääräiseksi toteuttamiseksi, mutta sen vääränlainen käyttö saattaa johtaa ennakoimattomiin ja jopa vahingollisiin lopputuloksiin. Ongelmalliseksi nousevat myös tapaukset, joissa lapsen etu on kyetty määrittelemään, mutta sen mukaisesti toimiminen ei ole esimerkiksi vanhemmista johtuvista syistä mahdollista.

Mielestäni on huomionarvoista, että lastensuojelussa toimivat ammattilaiset järjestään kuvaavat lapsen etua vaikeasti hahmottuvaksi ja hankalaksi määrittää. Tämä kuvaa näkemykseni mukaan sitä, että lastensuojelua toimittavat ammattilaiset ymmärtävät lapsen edun tärkeyden ja sen lastensuojelun toimintaympäristössä saamat mittasuhteet. Lapsen edun määrittämiseen liittyy monenlaisia lapseen ja perheeseen liittyviä yksilöllisiä tekijöitä, jotka varmasti harvoin ovat luonteeltaan selkeitä. Mielestäni se, että lapsen edun sisällöllinen määrittäminen on hankalaa, pysäyttää lastensuojelussa toimivan ammattilaisen aidosti punnitsemaan lapsen edun tilanteessa saamaa sisältöä. Olisikin ollut ristiriitaista ja jopa hämmentävää, mikäli empiirisen aineiston perusteella lapsen etu näyttäytyisi käytännön lastensuojelussa helposti määritettävänä ja yksinkertaisena käsitteenä, jonka soveltaminen käytännön tilanteissa olisi mutkatonta.

Tutkimukseni alussa asetettuun toiseen, lapsen edun käytännön lastensuojelun sosiaalityössä saamiin sisältöihin liittyneeseen tutkimuskysymykseen ei tällä tutkimuksella ollut mahdollista saavuttaa vastausta. Vaikka tutkimuskysymykseen ei ollutkaan mahdollista saavuttaa vastausta, mielestäni tämä tutkimustulos on merkittävydessään raportoinnin arvoinen. Näen, että syy sille, miksi tutkimuskysymykseen ei ollut mahdollista saavuttaa vastausta, johtuu osaltaan kirjoituspyyntöni muotoilusta. Kun lastensuojelussa toimivia ammattilaisia pyydettiin vapaasti kuvaamaan lapsen edun saamaa sisältöä jonkin tapauksen avulla, kysymykseen saadut vastaukset eivät oikeastaan vastanneet kysymykseen. Ehkä erityisesti hankalasta määrittelystä johtuen vastauksissa keskityttiin enemmän kertomaan, miten lapsen etu näyttäytyy käytännön lastensuojelussa. Jotta tutkimuskysymykseen olisi ollut mahdollista saada konkreettisia vastauksia, ilmiötä olisi pitänyt myös lähestyä konkreettisemmin ja ohjata kysymykseen vastaamista enemmän.

Empiirisestä aineistosta esiin nousseiden teemojen perusteella voi sanoa, että lapsen edun käsitteellinen avoimuus näkyy ongelmallisempana keskenään kilpailevien intressien kontekstissa kuin itse lapsen edun sisällöllisessä määrittämisessä. Vaikka lapsen edun määrittäminen vaatii sosiaalityöntekijältä lapsen yksilöllisten ominaisuuksien ja tarpeiden tunnistamista ja huomioimista sekä huolellista kokonaisharkintaa, suurimmat ongelmakohdat keskittyvät kuitenkin

siihen, kuinka lopulta on mahdollista toimia tuon määritetyn edun mukaisesti. Lapsen edun sisällöllisen määrittämisen jälkeen eri osapuolten keskenään kilpailevat intressit astuvat eri toimenpidevaihtoehtoja koskevaan punnintaan mukaan vaikuttaen tosiasialliseen mahdollisuuteen toimia lapsen edun mukaisesti. Esimerkiksi lapsen tai vanhemman vastustus saattaa saada lapsen etua määrittäneen sosiaalityöntekijän kyseenalaistamaan käsitteelle antamaansa sisältöä.

Hieman yllättäen aineiston hallitsevaksi teemaksi nousivat lastensuojelun asiakkaina olevien lasten vanhempiin liittyvät tekijät. Lastensuojelua toimitetaan jännitteisessä toimintaympäristössä. Perheen sisäisiin asioihin ja yksilöiden perusoikeuksiin puuttuminen ovat jo itsessään poikkeuksellinen julkisen vallan suorittama interventio. Kun tämän kaiken keskiössä on määrittämätön, tilannesidonnainen ja avoin lapsen edun käsite, on sinänsä ymmärrettävää, että riskitiriitoja vanhempien ja lastensuojelun välillä syntyy. Tätä taustaa vasten oli kuitenkin yllättävää, kuinka useammassa kuin yhdessä vastauksessa kuvattiin ”vanhempien oikeuksien” vahvaa oikeudellista asemaa suhteessa lapsen oikeuksiin ja etuun. Vastakkaisasettelu on nähtävissä vastausten perusteella erityisesti sijaishuoltoon sekä lapsen ja vanhemman välisen yhteydenpidon rajoittamiseen sijaishuollon aikana liittyvissä tapauksissa.

Erään sosiaalityöntekijän vastauksessaan esiin tuoma toimintaympäristön muutos ja sen vaikutukset sosiaalityöntekijöiden päätöksentekoon onkin aihe, jonka tiimoilta voisi olla tarpeen tehdä laajempaa tutkimusta, sillä yhden vastauksen perusteella on vaikea määritellä, kuinka laajasta ilmiöstä on kysymys. Virkamiesten maalittaminen itsessään on tunnustettu laajaksi ongelmaksi, jonka vähentämiseksi ollaan säättämässä myös lakia.²³⁷ Lakialoitteen hyväksymisen ja lain voimaantulon jälkeen voisi olla tarpeellista tutkia myös lain tosiasiallista vaikutusta sosiaalityöntekijöiden kokemaan maalittamiseen ja siinä tapahtuneisiin muutoksiin. Maalittamisen lisäksi jatkotutkimukselle näyttää olevan tarve niiden keinojen suhteen, joilla vanhemmat pyrkivät vaikuttamaan sosiaalityöntekijän työhön ja päätöksentekoon. Mikäli vanhempien rooli on lastensuojelua toimitettaessa todella niin suuri, kuin se aineiston perusteella vaikuttaa olevan, kuinka suuri vaikutus vanhemmilla lopulta onkaan sosiaalityöntekijän käsillä olevassa asiassa tekemälle päätökselle?

Kaiken lapseen liittyvän päätöksenteon kattavana artiklana LOS 3.1 artikla luo myös yhteydenpidon rajoittamista koskeville päätöksille vaatimuksen olla ensisijaisesti lapsen edun mukaisia. Yhteydenpidon rajoittamista koskevassa LSL 62 §:ssä lapsen etua ei kuitenkaan mainita

---

²³⁷ LA 33/2019 vp. Kyseessä on lakialoite laiksi rikoslain muuttamisesta, jossa ehdotetaan viranomaisen maalittamista koskevan erilliskriminalisoinnin säättämisestä.

rajoitustoimet mahdollistavana tekijänä. Korkein hallinto-oikeus on ratkaisukäytännössään omaksunut kannan, jonka mukaan yhteydenpito-oikeudessa ei ole kysymys vanhemman oikeudesta pitää yhteyttä lapseen, vaan lapsen oikeudesta pitää yhteyttä vanhempaan.²³⁸

Yhteydenpidon rajoittamista koskevan lainsäädännön puitteissa vaikuttaa kuitenkin vahvasti siltä, että asiaa lähestytään vanhemman oikeuksien näkökulmasta eikä aidon lapsilähtöisesti. LSL 62 §:ssä rajoitustoimien asettamiselle säädetty ehdot ovat ikään kuin lähtöisin aikuisesta 12 vuotta täyttäneen lapsen vastustusta lukuun ottamatta. LSL 61 a §:n 1. momentin 1. kohdan mukaan rajoitustoimenpiteitä saa käyttää ainoastaan, mikäli rajoitus on lapsen edun mukainen ja oikeassa suhteessa lapsen ikään ja kehitystasoon nähden. Lapsen ja tälle läheisen henkilön yhteydenpitoon liittyvät rajoitustoimet ovat siis hyväksyttäviä, jos ne toteuttavat lapsen etua, mutta lapsen etu ei itsessään riitä rajoitusperusteeksi. Tässä on mielestäni nähtävissä selkeä ristiriita lapsen edun ensisijaisuuden periaatteen ja oikeudellisen sääntelyn välillä. Yhteydenpidon rajoitustoimista päätettäessä kriteerejä ei arvioida lapsen edusta lähtöisin, vaan päätöksen lapsen edun mukaisuus tulee punnittavaksi vasta siinä kohtaa, kun jotkin muut LSL 62 §:ssä säädetty tekijät mahdollistavat yhteydenpidon rajoitustoimet. Tämä ristiriita oli havaittavissa myös lastensuojelun ammattilaisilta saaduissa vastauksissa, joissa sosiaalityöntekijät olivat kykenemättömiä tekemään yhteydenpidon rajoittamista koskevia päätöksiä, sillä rajoitustoimille laissa säädetty muodolliset vaatimukset eivät täyttyneet, vaikka ne olisivat perusteltavissa lapsen edun toteutumisen perusteella.

Lastensuojelun voi sanoa kuvaavan aikaansa. Lainsäädännöllä ja erilaisilla kehitysohjelmilla lastensuojelua saadaan kohdistettua keskeisiksi koettuihin ongelmiin. Ongelmat kuitenkin muuttuvat ajassa ja mahdollisesti nopeammassa tahdissa, kuin mihin lainsäädännöllä kyetään vastaamaan. Vaikka lainsäätäjän tarkoituksena on vastata myös tulevaisuuden ongelmiin, nykyisellä lainsäädännöllä vastataan tehokkaimmin sellaisiin ongelmiin, jotka on tunnistettu lain säätämisvaiheessa. Näin ollen lastensuojelulain voi kokonaisuudessaan sanoa vastaavan parhaiten sellaisiin tilanteisiin, jotka on tunnistettu jo yli kymmenen vuotta sitten lakia uudistettaessa. Kun lastensuojelun keskiössä kaiken lisäksi on vahvasti tilannesidonnainen lapsen edun käsite, heijastelee myös sen lastensuojelun kontekstissa saamat sisällöt aikaansa. Empiirisestä aineistosta nousee esiin, että nykyisen kaltainen lainsäädäntö ja erilaiset ohjaustekstit eivät anna kovinkaan selkeää kuvaa lapsen edusta (11). Myös tutkimuskirjallisuudessa on esitetty toive siitä, että lapsen edun tarkempi teoreettinen määrittely saattaisi olla tarpeen nykyisessä

---

²³⁸ KHO 2019:8.

ympäristössä erityisesti lapsen oikeuksiin liittyvän retoriikan ja lapsen edulla argumentoinnin yhä lisääntyessä.²³⁹ Esiin nouseekin kysymys siitä, vastaako nykyinen lastensuojelun lainsäädäntö kokonaisuudessaan niitä tarpeita ja ongelmia, joita nykyisellään lastensuojelussa kohdataan?

Yhteenvedona tutkimuksestani ja sen tuloksista voidaan todeta, että lapsen edun käsitteen keskeistä asemaa käytännön lastensuojelussa ei käy kiistäminen. Lapsen edun käsitteeseen liittyvät ongelmakohdat vaikuttavat kuitenkin keskittyvän enemmän lapsen edun ristiriitaiseen luonteeseen ja lapsen edun mukaisesti toimimiseen kuin itse käsitteen sisällölliseen määrittelyyn. Lapsen edun mukaisesti toimimisen suurimmaksi ongelmaksi empiirisessä aineistossa nousi biologiin vanhempiin liittyvät tekijät. Joissakiin tilanteissa vanhemmista johtuvat tekijät saattavat jopa vaikuttaa sosiaalityöntekijän työhön ja tämän tekemiin päätöksiin. Tämän lisäksi intressiristiriidat näyttävät usein johtavan tilanteeseen, jossa vastakkain ovat vanhemman ja lapsen oikeudet. Yhdistettäessä empiirisestä aineistosta ilmenneitä havaintoja oikeudelliseen viitekehykseen, on havaittavissa, että esimerkiksi sijaishuollon aikaisen yhteydenpidon rajoitustoimien yhteydessä nykyinen lainsäädäntö ei mahdollista puhtaasti lapsen oikeuksista lähtöisin olevaa lähestymistapaa. Tämä puolestaan nousee ristiriitaan sen tosiasian kanssa, että oikeudellisesti lapsella on tunnustettu olevan oikeus valtion antamaan erityiseen suojeluun ja tukeen, erityisesti tapauksissa, joissa tämä on erotettu vanhemmistaan (LOS 20 artikla).

---

²³⁹ Esim. Pösö 2012, s. 92.

LÄHDELUETTELO

Kirjallisuus

- Aaltonen, Anna-Kaisa*: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimissa. Helsinki 2009.
- Aer, Janne*: Lastensuojeluoikeus – Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun oikeudelliset perusteet. Alma Talent Fokus 2013.
- Alston, Philip – Gilmour-Walsh, Bridget*: The Best Interests of the Child – Towards a Synthesis of Children’s Rights and Cultural Values. UNICEF 1996.
- Araneva, Mirjam*: Lastensuojelun perhehoito. Helsinki 2018.
- Araneva, Mirjam*: Sijaishuollossa olevan lapsen yhteydenpito-oikeus. Teoksessa Suviaanna Hakalehto & Virve Toivonen (toim.): Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Kauppakamari 2016, s. 166–199.
- Archard, David – Skivenes, Marit*: Balancing a Child’s Best Interests and Child’s Views. The International Journal of Children’s Rights 17 (2009), s. 1–21.
- Bardy, Marjatta – Heino, Tarja*: Katsaus lastensuojelun toimintaympäristöihin. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.): Lastensuojelun ytimissä. 4. uudistettu painos. Tampere 2013, s. 13–42.
- Cantwell, Nigel*: Are ‘Best Interests’ a Pillar or a Problem for Implementing the Human Rights of Children? Teoksessa Ton Liefwaard & Julia Sloth-Nielsen: The United Nations Convention on the Rights of the Child – Taking Stock After 25 Years and Looking Ahead. Brill: Leiden 2016, s. 61–72.
- Daly, Aoife*: No Weight for “Due Weight”? A Children’s Autonomy Principle in Best Interests Proceedings. The International Journal of Children’s Rights 1/2018, s. 61–92. [Daly 2018a].
- Daly, Aoife*: Children, Autonomy and Courts: Beyond the Right to be Heard. Leiden: Brill/Nijhoff 2018. [Daly 2018b].
- Eekelaar, John*: The Role of the Best Interests Principle in Decisions Affecting Children and Decisions about Children. International Journal of Children’s Rights 23 (2015), s. 3–26.
- Eekelaar, John*: The Interests of the Child and Child’s Wishes: The Role of Dynamic Self-determinism. International Journal of Law and the Family 8 (1994), s. 42–61.
- Ehrlich, Eugen – Ziegert, Klaus*: Fundamental Principles of the Sociology of Law. Taylor & Francis, 2001.
- Enroos, Rosi*: Lapsen tulo julkiseen kotiin: Huostaanoton ensi vaiheet sijaishuoltopaikkojen toimijoiden näkökulmasta. Teoksessa Rosi Enroos – Tarja Heino – Tarja Pösö (toim.): Huostaanotto – Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere 2016, s. 224–260.
- Falch-Eriksen, Asgeir*: Rights and Professional Practice: How to Understand Their Interconnection. Teoksessa Child Protection and Human Rights: A Call for Professional Practice and Policy. Teoksessa Asgeir Falch-Eriksen & Elisabeth Backe-Hansen (toim.): Human Rights in Child Protection – Implications for Professional Practice and Policy. Palgrave Macmillan 2018, s. 39–58. [doi:10.1007/978-3-319-94800-3].
- Falch-Eriksen, Asgeir – Backe-Hansen, Elisabeth*: Child Protection and Human Rights: A Call for Professional Practice and Policy. Teoksessa Asgeir Falch-Eriksen & Elisabeth Backe-Hansen

- (toim.): Human Rights in Child Protection – Implications for Professional Practice and Policy. Palgrave Macmillan 2018, s. 1–14. [doi:10.1007/978-3-319-94800-3].
- Fortin, Jane*: Children’s Rights and the Developing Law. Cambridge University Press 2009, 3. painos.
- Fottrell, Deirdre*: One Step Forward or Two Steps Sideways? Assessing the First Decade of the United Nations Convention on the Rights of the Child. Teoksessa Deirdre Fottrell (toim.): Revisiting Children’s Rights – 10 Years of the UN Convention on the Rights of the Child. Kluwer Law International 2000. s.1–14.
- Freeman, Michael*: Why it remains important to take children’s rights seriously? Teoksessa Michael Freeman (toim.): Children’s Rights: Progress and Perspectives – Essays from the International Journal of Children’s Rights. Brill: Leiden 2011. s.5–25.
- Freeman, Michael*: Article 3. The Best Interests of the Child. Teoksessa André Alen, Johan Vande Lanotte, Eugeen Verhellen, Fiona Ang, Eva Berghmans, Mieke Verheyde (toim.): A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child. Leiden 2007. 1– 80.
- Gording-Stang, Elisabeth*: Emergency Placements: Human Rights Limits and Lessons. Teoksessa Asgeir Falch-Eriksen & Elisabeth Backe-Hansen (toim.): Human Rights in Child Protection – Implications for Professional Practice and Policy. Palgrave Macmillan 2018, s. 147–166. [doi:10.1007/978-3-319-94800-3].
- Hakalehto, Suvianna*: Lapsioikeuden perusteet. Helsinki 2018.
- Hakalehto, Suvianna*. Johdatus lapsen oikeuksiin lastensuojelussa. Teoksessa Suvianna Hakalehto & Virve Toivonen (toim.): Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Kauppakamari 2016, s. 22–57. [Hakalehto 2016a]
- Hakalehto, Suvianna*: Lapsen edun arviointi Korkeimman oikeuden perheoikeudellisissa ratkaisuisissa. Defensor Legis N:o 3/2016, s. 427–445. [Hakalehto 2016b]
- Hakalehto-Wainio, Suvianna*: Lasten oikeudet lapsen oikeuksien sopimuksessa. Defensor Legis N:o 4/2011, s. 510–525.
- Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka*: Perusoikeudet. Alma Talent Fokus 2011. [Hallberg et al.]
- Heinonen, Hanna*: Lastensuojelu ja lapsen etu. Teoksessa Maritta Törrönen, Kaija Hänninen, Päivi Jouttimäki, Tiina Lehto-Lundén, Petra Salovaara Minna Veistilä (toim.): Vastavuoroinen sosiaalityö. Gaudeamus 2016, s. 243–260.
- Heinonen, Hanna – Sinko, Päivi*: Sosiaalityöntekijät lastensuojeluprosessia johtamassa. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.): Lastensuojelun ytimissä. 5. painos, Tampere 2013, s. 121–132.
- Herrick, Mary Anne – Piccus, Wendy*: Sibling connections: The importance of nurturing sibling bonds in the foster care system. Children and Youth Services Review 27 (2005), s. 845–861.
- Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula*: Tutki ja kirjoita. 13. painos. Helsinki 2007.
- Hodgson, David*: Ethics: Caring for children and young people. Teoksessa Leathard Audrey – McLaren, Susan (toim.): Ethics: Contemporary challenges in health and social care. Policy Press 2007, s. 213–228.
- Hodgin, Rachel – Newell, Peter*: Implementation Handbook for the Convention on the Rights of a Child. 3. painos. United Nations Children’s Fund 2007.

- Huhtanen, Raija*: Vapaaehtoinen vai tahdonvastainen huostaanotto. Teoksessa Rosi Enroos – Tarja Heino – Tarja Pösö (toim.): Huostaanotto – Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere 2016, s. 33–51.
- Höykinpuro, Milla – Sauramäki, Sari – Välimaa, Mira*: Kuulumisia selvittelevä haastattelu. Teoksessa Sauli Hyvärinen & Tarja Pösö (toim.): Lasten haastattelu lastensuojelussa. Jyväskylä 2018, s. 115–130.
- Jacobsen, Anette*: Children's Rights in the European Court of Human Rights – An Emerging Power Structure. *International Journal of Children's Rights* 24 (2016), s. 548–574.
- Kaikko, Kirsi – Friis, Leila*: Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa Marjatta Marjatta Bardy (toim.): Lastensuojelun ytimissä. 5. painos. Tampere 2013, s. 108–120.
- Keinänen, Anssi – Väättänen, Ulla*: Empiirinen oikeustutkimus – Mitä ja milloin? Teoksessa Tarmo Miettinen (toim.): Oikeustieteellinen opinnäyte – Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edilex 2016, s. 246–271.
- Khadka, Suman*: Social Rights and the United Nations – Child Rights Convention (UN-CRC): Is the CRC a help or hindrance for developing universal and egalitarian social policies for children's wellbeing in 'developing world'? *International Journal of Children's Rights* 21/2013, s. 616–628.
- Kilkelly, Ursula*: The Best of Both Worlds for Children's Rights? Interpreting the European Convention on Human Rights in the Light of the UN Convention on the Rights of the Child. *Human Rights Quarterly* 23 (2001), s. 308–326.
- Korkman, Julia*: Lapsen haastattelu sosiaalisen ja kognitiivisen kehityksen näkökulmasta. Teoksessa Sauli Hyvärinen & Tarja Pösö (toim.): Lasten haastattelu lastensuojelussa. Jyväskylä 2018, s. 29–43.
- Kothari, Brianne – McBeath, Bowen – Sorenson, Paul – Bank, Lew – Waid, Jeff – Webb, Sara – Steele, Joel*: An intervention to improve sibling relationship quality among youth in foster care: Results of a randomized clinical trial. *Child Abuse and Neglect* 63 (2017), s. 19–29. [Kothari et al.]
- Laakso, Riitta*: Huostaanotto ja muutokset lasten elämässä. Teoksessa Rosi Enroos – Tarja Heino – Tarja Pösö (toim.): Huostaanotto – Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere 2016, s. 157–187.
- Landry, Robert*: Empirical Scientific Research and Legal Studies Research – A Missing Link. *Journal of Legal Studies Education* Volume 33, issue 1, 2016, s. 165–170.
- Lansdown, Gerison*: Every Child's Right to be Heard – A resource guide on the UN Committee on the Rights of the Child General Comment no 12. The Save the Children Fund 2011.
- Leathers, Sonya*: Separation from siblings: associations with placement adaptation and outcomes among adolescents in long-term foster care. *Children and Youth Services Review* 27 (2005), s. 793–819.
- Lundy, Laura*: 'Voice' is not enough: Conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal* 6 (33) 2007, s. 927–942.
- Mayer, Anneke*: The Moral Rhetoric of Childhood. *Childhood* 14 (2007), s. 85–104.
- Mäenpää, Olli*: Hallinto-oikeus. Alma Talent Fokus 2013, päivittyvä verkkoaineisto.

- Nyrhinen, Anna:* Sosiaalityön ammatillinen johtaminen. Teoksessa Suvianna Hakalehto & Virve Toivonen (toim.): Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Kauppakamari 2016, s. 58–96.
- Pajulammi, Henna:* Lapsi, oikeus ja osallisuus. Akateeminen väitöskirja. Helsinki 2014.
- Pösö, Tarja:* Johdanto. Teoksessa Rosi Enroos – Tarja Heino – Tarja Pösö (toim.): Huostaanotto – Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere 2016, s. 7–31.
- Pösö, Tarja:* Lapsen etu, oikeudet ja näkökulma moraalisisina kannanottoina. Teoksessa Hannele Forsberg & Leena Autonen-Vaaranieniemi (toim.): Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily ja sosiaalisuus. Tampere 2012, s. 75–97.
- Raunio, Kyösti:* Positivismi ja ihmistiede – Sosiaalitutkimuksen perustat ja käytännöt. Helsinki 1999.
- Räty, Tapio:* Lastensuojelulaki – Käytäntö ja soveltaminen. 4. uudistettu painos. Edita Lakitieto 2019.
- Richardson, Sabrina – Yates, Tuppet:* Siblings in foster care: A relational path to resilience for emancipated foster youth. *Children and Youth Services Review* 47 (2014), s. 378–388. doi.org/10.1016/j.childyouth.2014.10.015
- Sandberg, Kirsten:* Children’s Right to Protection Under the CRC. Teoksessa Asgeir Falch-Eriksen & Elisabeth Backe-Hansen (toim.): Human Rights in Child Protection – Implications for Professional Practice and Policy. Palgrave Macmillan 2018, s. 15–38. [doi:10.1007/978-3-319-94800-3].
- Sen, Robin – Broadhurst, Karen:* Contact between children in out-of-home placements and their family and friends networks: a research review. *Child & Family Social Work* 16 (2011), s. 298–309.
- Sormunen, Milka:* Lapsen etu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen lastensuojeluratkaisuissa. Teoksessa Suvianna Hakalehto & Virve Toivonen (toim.): Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Kauppakamari 2016, s. 308–341. [Sormunen 2016a].
- Sormunen, Milka:* ’In All Actions Concerning Children’? Best Interest of the Child in the Case Law of the Supreme Administrative Court of Finland. *International Journal of Children’s Rights* 24 (2016), s. 155–184. [Sormunen 2016b].
- Sund, Johan – Vackermo Marie:* The Interest Theory, Children’s Rights and Social Authorities. *International Journal of Children’s Rights* 23 (2015), s. 752–768.
- Thomas, Nigel – O’Kane, Claire:* When children’s wishes and feelings clash with their ‘best interests’. *The International Journal of Children’s Rights* 6/1998, s. 137–158.
- Toivonen, Virve:* Lapsen oikeudet ja oikeusturva: Lastensuojeluasiat hallintotuomioistuimissa. Akateeminen väitöskirja. Helsinki 2017.
- Toivonen, Virve – Pollari, Kirsi:* Lapsen haastattelu – osa lapsen osallisuutta. Teoksessa Sauli Hyvärinen & Tarja Pösö (toim.): Lasten haastattelu lastensuojelussa. Jyväskylä 2018, s. 73–89.
- Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli:* Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Tammi e-kirja 2018.
- Wojciak, Armeda – McWey, Lenore – Waid, Jeffrey:* Sibling relationships in foster care: A predictor of resilience. *Children and Youth Services Review* 84 (2018), s. 247–254.
- Zermatten, Jean:* The Best Interests Principle: Literal Analysis and Function. *International Journal of Children’s Rights* 18 (2010), s. 483–499.

Lain esityöt:

HE 237/2018 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta.

HE 88/2018 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 252/2006 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle lastensuojelulaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 1/1998 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi.

HE 309/1993 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

HE 225/2004 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta.

PeVL 5/2006 vp: Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä (HE 225/2004 vp) laiksi lastensuojelulain muuttamisesta.

PeVM 25/1994 vp: Perustuslakivaliokunnan mietintö nro 25 hallituksen esityksestä (HE 306/1994 vp) perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

LA 33/2019 vp: Lakialoite laiksi rikoslain muuttamisesta.

Kansainvälinen sääntely:

YK:n yleiskokouksen päätös A/RES/64/142: Guidelines for the Alternative Care of Children. 24.2.2010. [A/RES/64/142]

Lapsen oikeuksien komitea: General Comment No. 14 on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1). CRC/C/GC/14 29.05.2013. [CRC/C/GC/14]

Lapsen oikeuksien komitea: General Comment No. 12: The right of the child to be heard. CRC/C/GC/12 01.06.2009. [CRC/C/GC/12]

Lapsen oikeuksien komitea: Consideration of reports submitted by States parties under article 44 of the Convention – Concluding observations: Finland. CRC/C/FIN/CO/4 03.08.2011. [CRC/C/FIN/CO/4]

European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe: Handbook on European law relating to the rights of the child. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. [FRA 2017].

Tuomioistuinten ratkaisukäytäntö:

KHO 2019:8

KHO 2011:113

Strand Lobben ja muut v. Norja, nro 37283/13, 10.09.2019.

Sahin v. Turkki, nro 13279/05, 20.11.2011.

Sveitsi, nro 41615/07, 06.07.2010.

Kearns v. France, nro 35991/04, 10.01.2008.

H. K. v. Suomi, nro 36065/97, 26.09.2006.

R v. Suomi, nro 34141/96, 30.05.2006.

T.P. ja K.M. v. Yhdistynyt Kuningaskunta, nro 28945/95, 10.05.2001.

Tyrer v. Yhdistynyt Kuningaskunta, nro 5856/72, 25.04.1978.

Internet-lähteet:

Université de Genève: Dies Academicus – Rectorat: <https://www.unige.ch/rectorat/dies/bio-zermatten/>. Avattu 02.10.2020.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Lastensuojelun palvelujärjestelmä. Päivitetty 2020. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-palvelujarjestelma#otsikko1>. Avattu 27.08.2020. [THL 2020]

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Lastensuojelun arvot ja periaatteet – lastensuojelulaki ja lapsen etu. Päivitetty 2020. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet#Lastensuojelulaki%20ja%20lapsen%20etu>. Avattu 14.08.2020. [THL 2020]

LIITE 1: KIRJOITUSPYYNTÖ

Kirjoituspyyntö lapsen edun käsitteelle annettavista sisällöistä

Pyydän lastensuojelussa toimivia sosiaalityöntekijöitä kirjoittamaan vapaamuotoisesti jostakin sellaisesta tapauksesta, jossa lapsen etua on jouduttu määrittelemään.

Lapsen etu on yksi lastensuojelun tärkeimmistä periaatteista, mutta sisällöllisesti sitä on vaikea määrittää. Kun käsitteeseen liittyvä oikeudellinen viitekehys on hajanainen, millaisia sisältöjä lapsen edun käsite saa käytännön lastensuojelussa? Pro gradu -tutkieimassani yhdistän lapsen edun käsitteeseen liittyvän oikeudellisen viitekehksen käytännön työhön, jossa lapsen etua joudutaan arvioimaan päivittäin ja kiireisellä aikataululla.

Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa arvokasta tietoa siitä, kuinka kansainvälistä, monitulkintaista ja välillä hajanaistakin sääntelyä tulkitaan ja täydennetään käytännön lastensuojelutyössä.

Tietoa vastaajasta

Näiden kysymysten tarkoituksena on saada selville perustietoja vastaajasta. Vastaajan nimi, sähköpostiosoite tai mikään muukaan tunnistamiseen johtava tieto ei tallennu lomakkeelle, eikä yksittäisiä vastauksia voi johtaa yksittäisiin vastaajiin. Näin ollen "Tietoa vastaajasta"-kentän kysymykset ovat ainoat taustatiedot vastaajasta, jotka kirjoituspyynnön laatija saa selville.

Toimenkuvasi?

Valitse yksi

- ☐ Lastensuojelun johtava sosiaalityöntekijä
☐ Lastensuojelun sosiaalityöntekijä
☐ Muu sosiaalihuollon ammattihenkilöstä annetun lain 3 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö

Mikä?

Pääasiallinen työskentelyalueesi? ([ohje](#))

--Valitse tästä--

Lapsen edun käsitteellinen sisältö

Kirjoita tähän tekstiruutuun vapaamuotoisesti sellaisesta haluamastasi tapauksesta, jossa olet joutunut työssäsi määrittämään lapsen etua ja sen saamaa sisältöä. Saat itse päättää mitä ja miten haluaa kertoa. Toivoisin, että kertomuksesta käy ilmi millaisia sisältöjä käsite kertomassasi tapauksessa sai ja millaisena lapsen etu käytännön lastensuojelussa näyttäytyy.

Kirjoita tähän

B *I* U

Vastauksen voi jättää myös teksti- tai pdf-tiedostona, mikäli tämä tuntuu sinulle luontevammalta. Tällöin tekstiruudun voi jättää tyhjäksi. Liitteen voi jättää "Tietojen tallennus"-kentän alapuolella olevasta "Jatka liitteiden lähetykseen"-painikkeesta. Lomake siirtyy automaattisesti uudelle sivulle, jonne liitteen voi ladata.

Mahdollisuus yhteystietojen antamiseen

Voit halutessasi jättää sähköpostiosoitteesi alla olevaan kenttään. Sähköpostiosoitteen antaminen on vapaaehtoista. Jättäessäsi sähköpostiosoitteen voin tarvittaessa olla sinuun yhteydessä, mikäli vastauksestasi heräsi jotakin kysyttävää tai tarkennettavaa. Sähköpostiosoite jää näkyviin ainoastaan minulle, eikä niitä käytetä mihinkään muuhun tarkoitukseen.

Valitse yksi

- ☐ En halua antaa yhteystietojani
☐ Haluan antaa yhteystietoni

Sähköpostiosoite

Osittainen tallennus

☐ Tahdon tallentaa täyttämäni tiedot ja jatkaa myöhemmin linkistä, joka lähetetään antamaani osoitteeseen.

Sähköpostiosoite

Tietojen lähetyks

Jatka liitteiden lähetykseen

Tarkempaa tietoa tutkimuksesta:

Aineistonkeruu kestää kolme kuukautta ajalla 10.2.2020 – 30.4.2020. Tutkimuksessa voidaan käyttää lainauksia saaduista vastauksista, mutta ne käsitellään siten, että yksittäisiä vastaajia ja tapauksia ei niiden avulla voi tunnistaa. Tutkimukseen osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja luottamuksellisuuteen. Käsitelien aineistoa vain tutkimustarkoituksessa ja noudatan tutkimuseettisiä periaatteita.

Tutkimuksen tietosuojailmoitukseen pääset tästä (aukeaa uuteen välilehteen): <http://bit.ly/2UsamgZ>

Pro gradu -tutkielmani ohjaajana toimii yliopisto-opettaja Elina Inkeri Pekkarinen. Mikäli tutkielman tai kirjoituspyynnön tiimoilta heräsi jotakin kysymyksiä, voit olla yhteydessä joko minuun tai Elinaan, vastaamme mielellämme kysymyksiin!

Petra Järvinen
petra.jarvinen@tuni.fi

Elina Inkeri Pekkarinen
elina.pekkariinen@tuni.fi
050-4377071